

EKONOMICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

***Hospodársky vývoj Slovenska
v roku 2015
a výhľad do roku 2017***

Karol Morvay a kolektív

Bratislava 2016

Autorský kolektív:

Ing. Karol Frank, PhD. (6. kapitola)
Ing. Martin Hudcovský, PhD. (5. a 7. kapitola)
Ing. Veronika Hvozdíková, PhD. (7. kapitola)
Ing. Tomáš Jeck, PhD. (2. a 8. kapitola)
Ing. Karol Morvay, PhD. (1. a 9. kapitola)
Ing. Ivana Šikulová, PhD. (3. a 4. kapitola)

Autori sú pracovníkmi Ekonomického ústavu SAV.

Oponenti:

prof. Ing. Vladimír Gonda, PhD.
Ing. Štefan Zajac, CSc.

Práca je súčasťou riešenia projektu VEGA č. 2/0070/15.

Zodpovedná jazyková redaktorka: PhDr. Katarína Rybanská

Technické spracovanie: Iveta Balážová

© Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied
Bratislava 2016

ISBN 978-80-7144-261-5 (printová verzia)

ISBN 978-80-7144-262-2 (online verzia)

VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. CELKOVÝ POHĽAD NA HOSPODÁRSKY VÝVOJ	6
2. VÝVOJ KVALITATÍVNYCH FAKTOROV EKONOMICKÉHO ROZVOJA	26
3. VONKAJŠIE EKONOMICKÉ VZŤAHY	38
4. MENOVÁ POLITIKA EURÓPSKEJ CENTRÁLNEJ BANKY A VÝVOJ V EURÓPSKEJ ÚNII Z POHĽADU SLOVENSKA	47
5. CENOVÝ VÝVOJ	57
6. VEREJNÉ FINANČIE A POLITIKA SÚDRŽNOSTI EURÓPSKEJ ÚNIE	68
7. VYBRANÉ OTÁZKY VÝVOJA ZAMESTNANOSTI	85
8. PREHĽAD VYBRANÝCH LEGISLATÍVNYCH A HOSPODÁRSKOPOLITICKÝCH OPATRENÍ	102
9. VÝHĽAD NA ROKY 2016 A 2017	111
LITERATÚRA	123

ÚVOD

Slovenská ekonomika bola v rokoch 2014 a 2015 na vzostupnej dráhe. Za zlepšením parametrov rastu a stability, ako aj za zlepšením niektorých sociálno-ekonomických parametrov boli aj (ale nie výlučne) faktory, ktoré nie sú, a ani nebudú trvalo prítomné. Takým faktorom boli mimoriadne toky eurofondov, navyše kombinované so záverečnou fázou politického cyklu.

V ekonomike pozorujeme niekoľko javov, ktoré sú vzhľadom na minulý vývoj neobvyklé: zamestnanosť výrazne rástla aj pri takom tempe rastu, aké by bolo v minulosti prislábé na zlepšenie situácie na trhu práce; hladina spotrebiteľských cien klesala; objem investícií expandoval dvojciferným tempom; domáci dopyt silno ťahal rast ekonomiky (vystriedal tak vonkajší dopyt vo funkcii ťahúňa rastu); menová politika sa pokúšala všemožne expanzívne pôsobiť; čerpanie eurofondov nadobudlo dovtedy nepoznanú intenzitu. Pozornosť venujeme prioritne takýmto neobvyklým javom, ktoré charakterizujú vývoj slovenskej ekonomiky v ostatnom období.

Analýza hospodárskeho vývoja Slovenska, ktorú Ekonomický ústav SAV vydáva od roku 1993, hodnotí vývoj ekonomickej úrovne a výkonu ekonomiky, vonkajšiu a vnútornú rovnováhu, hospodársku politiku, vývoj zamestnanosti, ako aj opatrenia, ktoré zmenili ekonomické prostredie. V závere načrtáva rámec pre očakávaný vývoj v krátkodobom výhľade do roku 2017.

1. CELKOVÝ POHĽAD NA HOSPODÁRSKY VÝVOJ¹

V tejto časti sa zaoberáme súhrnným pohľadom na hospodársky vývoj, predovšetkým na otázky ekonomického rastu, makroekonomickej stability a štruktúrnych zmien. Zameriavame sa predovšetkým na javy, ktoré boli niečím výnimočné a charakteristické pre toto obdobie. Jednotlivé témy sú potom podrobnejšie rozpracované v ďalších kapitolách.

V roku 2015 sme mohli badať prejavy zrýchleného ekonomického rastu aj zlepšených parametrov makroekonomickej stability či niektorých sociálno-ekonomických parametrov. Tento vývoj neznamenal výraznú zmenu v porovnaní s predchádzajúcim obdobím, skôr išlo o potvrdenie a zvýraznenie tendencií, ktoré sme pozorovali už v roku 2014.

Priaznivé hodnotenie z predchádzajúceho odseku však nemá byť vykresľovaním idylického obrazu: mnohé priaznivé javy v hospodárskom vývoji boli vyvolané či upevňované krátkodobými, jedinečnými faktormi (napr. masívne dočerpávanie eurofondov, pokles cien energetických surovín na svetových trhoch alebo snaha o minimalizáciu nezamestnanosti v predvolebnom období a pod.).

Ekonomický rast s „vylepšeným“ vplyvom na zamestnanosť

Posilnený ekonomický rast (s tempom 3,6 %) pravdepodobne prispel k pokračovaniu reálnej konvergencie (k dobiehaniu úrovne HDP na obyvateľa najvyspelejších ekonomík). Úroveň hrubého domáceho produktu (HDP) na obyvateľa v SR v roku 2014² dosiahla približne 76 % priemernej úrovne EÚ 28 (graf 1.1).

Pozoruhodný je tu rozdvojený vývoj konvergencie úrovne spotreby: kým konvergenca konečnej spotreby domácností „držala krok“ s konvergenciou HDP (graf 1.2A), konvergenca verejnej spotreby relatívne zaostávala (graf 1.2B). To by (pri istom zjednodušení) mohlo znamenať, že služby verejného sektora zaostávajú za tou úrovňou, akú by mali dosahovať pri danej úrovni ekonomiky.

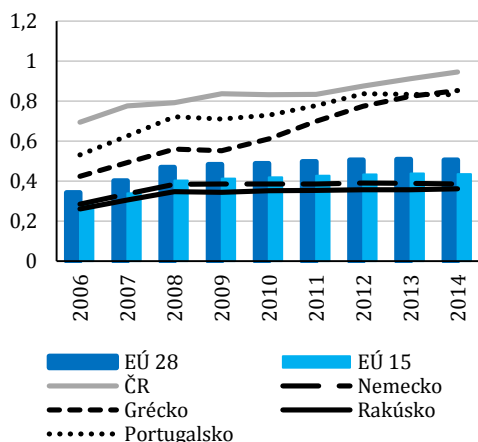
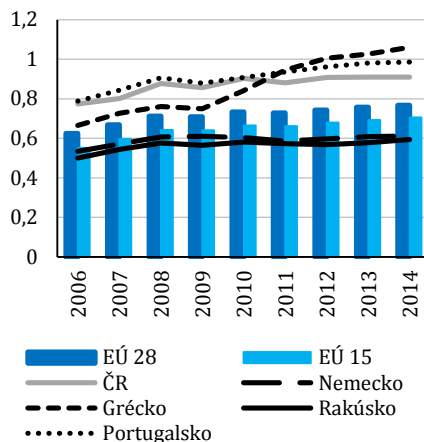
¹ Autor ďakuje Ivanovi Okálimu za pripomienky k pracovnej verzii tejto kapitoly.

² V čase prípravy tohto textu boli k dispozícii údaje o HDP na obyvateľa iba po rok 2014.

Graf 1.1

Konvergenca úrovně HDP na obyvatele

(úroveň SR voči uvedeným ekonomikám či zoskupeniam)

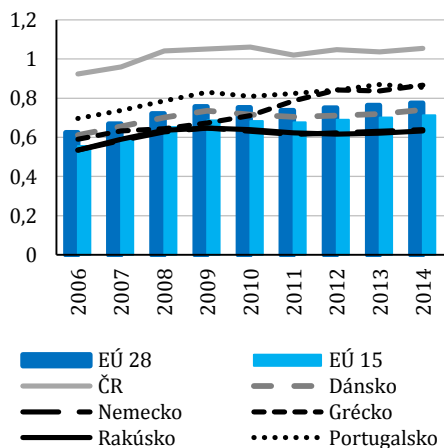
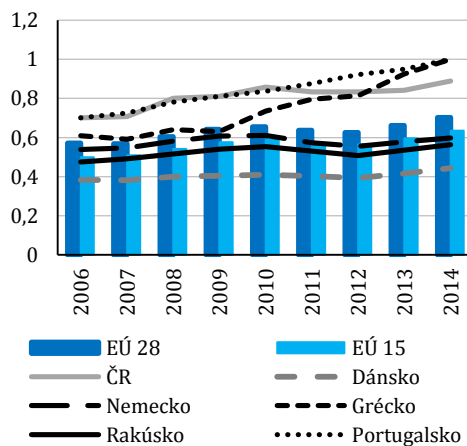
A. Z údajov v eurách, v bežných cenách**B. Z údajov v štandarde kúpnej sily**

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

Graf 1.2

Konvergenca úrovně konečné spotřeby na obyvatele

(úroveň SR voči uvedeným ekonomikám či zoskupeniam, z údajov v štandarde kúpnej sily)

A. Konečná spotreba domácností**B. Konečná spotreba verejnej správy**

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

Už v hodnotení vývoja za rok 2014 sme konštatovali prerušenie predchádzajúcej „mizérie domáceho dopytu“ a vyzdvihovali sme prínos obnoveného rastu domáceho dopytu k zmenám tempa aj charakteru rastu ekonomiky (nielen vyššie tempo rastu, ale napr. aj lepší efekt na trh práce). Ďalší rast domáceho dopytu v roku 2015 je neprehliadnuteľný: dvojciferný rast fixných investícií (tvorby hrubého fixného kapitálu – THFK) pri pokračujúcom raste spotreby domácností aj verejnej správy boli rozhodujúce pre zrýchlenie rastu HDP.

Ekonomický rast zaznamenaný v posledných rokoch sa odlišuje od toho rastu, ktorý sme poznali v období pred recesiou a dlhovou krízou (t. j. pred obdobím 2009 – 2011). A nejde tu o rozdiely v sile rastu: je zrejmé, že v súčasnosti ani blízkej budúcnosti nemožno rátať s takými tempami rastu, aké boli zaznamenané v „bezproblémovom“ období 2005 – 2007. Významné sú rozdiely v štruktúre prírastku HDP (tab. 1.1.), napríklad:

- Súčasný ekonomický rast prináša viac daní z produktov (t. j. nepriamych daní) pre verejné rozpočty.
- V roku 2015 bol mimoriadne vysoký podiel tvorby hrubého kapitálu (t. j. investícií) na prírastku HDP. V roku 2014 aj 2015 bol veľmi vysoký podiel domáceho dopytu.
- Pri pohľade použitím dôchodkovej (príjmovej) metódy je nápadný mimoriadne vysoký podiel odmien zamestnancov. Je to veľmi pozoruhodný obrat vo vývoji, keďže v minulosti bol pre slovenskú ekonomiku typický nízky a dlhodobo klesajúci podiel miezd (presnejšie, odmien zamestnancov) na HDP. Nižší je podiel prevádzkových prebytkov.

V snahe zvýrazniť niektoré špecifiká ekonomického rastu posledných dvoch rokov v porovnaní s ekonomickým rastom zaznamenaným v skoršom období prinášame kombinácie ekonomického rastu s vybranými parametrami (grafy 1.3 až 1.5).

Silná expanzia v tzv. predkrízovom období 2005 – 2008 bola spojená skôr s nižším podielom domáceho dopytu na prírastku HDP. Nižší súčasný rast je výraznejšie spätý s domácim dopytom (graf 1.3).

Tabuľka 1.1

Zmeny v štruktúre prírastku HDP

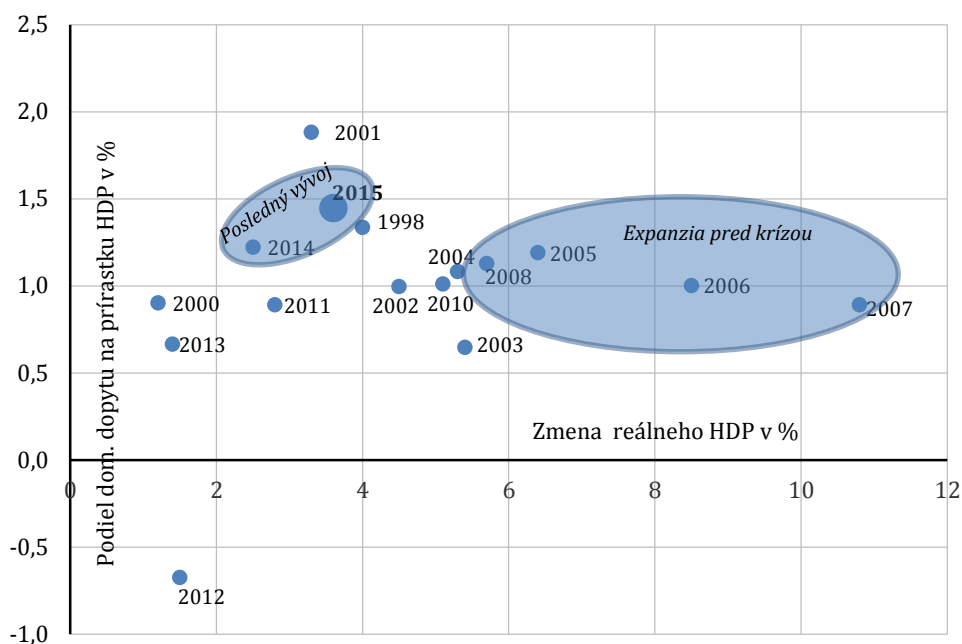
(posledné obdobie verzus „predkrízové“ obdobie ekonomickej expanzie)

	2006	2007	2008	2013	2014	2015
<i>Pri pohľade použitím produkčnej metódy výpočtu HDP</i>						
Na jednotku prírastku HDP v bežných cenách pripadal:						
Prírastok produkcie	2,89	2,22	2,68	0,55	1,14	2,74
Prírastok medzispotreby	1,87	1,32	1,71	-0,20	0,45	1,96
Prírastok pridanej hodnoty (produkcia – medzispotreba)	1,02	0,90	0,97	0,75	0,69	0,78
Prírastok čistých daní z produktov	-0,02	0,10	0,03	0,25	0,31	0,22
<i>Pri pohľade prostredníctvom zložky použitia HDP</i>						
Na jednotku prírastku HDP v bežných cenách pripadal:						
Prírastok konečnej spotreby domácností	0,54	0,52	0,63	0,15	0,54	0,34
Prírastok konečnej spotreby verejnej správy	0,22	0,10	0,20	0,30	0,49	0,22
Prírastok tvorby hrubého kapitálu	0,23	0,27	0,30	0,21	0,20	0,75
Prírastok celkového domáceho dopytu	1,00	0,89	1,13	0,66	1,22	1,31
Prírastok exportu výrobkov a služieb	1,40	0,93	0,62	2,00	0,07	1,39
Prírastok importu výrobkov a služieb	1,40	0,82	0,75	1,66	0,29	1,70
<i>Pri pohľade použitím dôchodkovej (príjmovej) metódy výpočtu HDP</i>						
Na jednotku prírastku HDP v bežných cenách pripadal:						
Prírastok odmien zamestnancov	0,32	0,33	0,36	0,39	0,65	0,56
Prírastok prevádzkových prebytkov	0,67	0,57	0,62	0,39	0,06	0,29
Doplňujúci parameter: Tempo rastu reálneho HDP v %	8,5	10,8	5,7	1,4	2,5	3,6

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu a Štatistického úradu SR (databázy Slovstat).

Graf 1.3

Kombinácie tempa ekonomického rastu (zmien reálneho HDP) a podielu domáceho dopytu na prírastku HDP

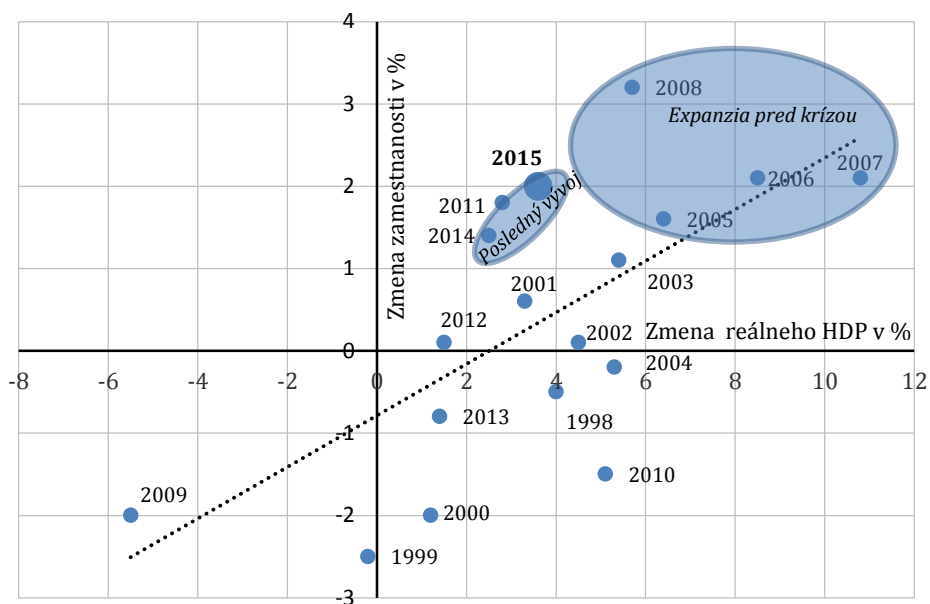
Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

Významnejšia z pohľadu sociálno-ekonomického rozvoja je kombinácia tempa ekonomického rastu a zmeny zamestnanosti. Rast zamestnanosti v poslednom období (hlavne r. 2015) bol porovnateľný s tým rastom zamestnanosti, aký bol zaznamenaný pri podstatne silnejšom ekonomickom raste.

V grafe 1.4 je dobre viditeľná súvislosť medzi rastom ekonomiky a zamestnanosti: výraznejší rast zamestnanosti bol prítomný pri mimoriadne silnom raste ekonomiky. Výnimkou je práve posledné obdobie, keď sa výrazný rast zamestnanosti spája so slabším rastom hrubého domáceho produktu.

Skutočnosť, že parametre trhu práce sa značne zlepšujú aj pri miernejšom (na slovenské pomery) ekonomickom raste, je zrejme najpozoruhodnejšou črtou sociálno-ekonomického vývoja v uplynulých dvoch rokoch. Naskytá sa otázka, čo umožnilo taký priaznivý vývoj zamestnanosti a nezamestnanosti v období 2014 – 2015.

Graf 1.4

**Kombinácie tempa ekonomického rastu (zmien reálneho HDP)
a zmien zamestnanosti**

Poznámka: Zamestnanosť podľa metodiky národného účtovníctva.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

Samozrejme, zrýchľujúci sa rast ekonomiky v období 2014 – 2015 mal pozitívny vplyv na zamestnanosť – podľa doterajších skúseností však samotné zrýchlenie rastu v takomto rozsahu (keď stále ide o relatívne slabší rast) nemusí postačovať na rast zamestnanosti. Preto museli spolupôsobiť ďalšie faktory (Morvay, 2015):

- *Rast domáceho dopytu.* Činnosti pokrývajúce domáci dopyt majú priaznivejší vplyv na trh práce ako činnosti pokrývajúce vonkajší dopyt. Zložky agregátneho dopytu (AD) majú výrazne odlišnú náročnosť na zamestnanosť v domácej ekonomike. Pokrývanie vonkajšieho dopytu (t. j. export) v podstatnej miere realizujú veľké nadnárodné podniky s ich vysokou dovoznou náročnosťou a relatívne nižšou náročnosťou na domácu prácu. A pokrývanie zložiek domáceho dopytu je viac spojené so službami a činnosťou menších priemyselných podnikov, je spojené s menšou dovoznou náročnosťou a vyššou náročnosťou na domácu prácu. Preto prírastok domáceho dopytu môže mať

iný (priaznivejší) vplyv na trh práce ako rovnaký prírastok exportu. Potom zmeny v štruktúre prírastku agregátneho dopytu majú podstatný vplyv na zmeny v zamestnanosti. A k takejto zmene v štruktúre prírastku AD skutočne došlo – v minulosti obvyklý exportom ťahaný ekonomický rast bol v rokoch 2014 a 2015 nahradený rastom ťahaným hlavne domácim dopytom. Samozrejme, zložky AD nemožno chápať ako izolované a tvorcovia hospodárskej politiky nemajú možnosť ich separátne regulovať. Sú navzájom previazané, ich zmeny sú vzájomne podmienené. Uspokojovanie externého dopytu (exportom) vytvára zdroje aj pre rast domáceho dopytu (napr. spotrebu domácností) a pod.

- *Pôsobenie masívneho dočerpávania eurofondov* (tomu sa podrobnejšie venuje kapitola zaoberajúca sa verejnými financiami). Výrazne nerovnomerné čerpanie eurofondov v čase viedlo k potrebe ich dočerpávania „na poslednú chvíľu“ – v rokoch 2014, a hlavne 2015. Pravda, tento faktor sa odráža aj v už spomínanej expanzii domáceho dopytu.
- *Štátom ťahaná zamestnanosť*. Hlavne v roku 2014 sa zaznamenala expanzia zamestnanosti v odvetviach, v ktorých je silná ingerencia štátu. Ide o blok odvetví „verejná správa a obrana“, „vzdelávanie“ a „zdravotníctvo a sociálna pomoc“. Ide o odvetvia, v ktorých má štát výrazný vplyv na vývoj zamestnanosti (alebo ju priamo určuje tým, že štát je zamestnávateľom, alebo štát funguje ako regulátor a sektory fungujú primárne vďaka tokom verejných výdavkov).
- *Posilnená politika zamestnanosti*. Po dosiahnutí úspechov v konsolidácii verejných financií (VF) a v súvislosti s koncom volebného obdobia sa pozornosť tvorcov hospodárskej politiky zjavnejšie orientovala na ekonomickú expanziu a na trh práce. Nový rozmach stimulov pre podniky na tvorbu pracovných miest aj výraznejšie využívanie niektorých nástrojov aktívnej politiky trhu práce boli prejavmi (niekedy kontroverznými) tejto snahy.
- *Metodické zmeny vo vyjadrení parametrov trhu práce*. Niektoré zmeny v definíciách parametrov trhu práce vylepšili ich kvantitatívne hodnoty. Mohlo ísť o zmeny vykonané v medzinárodných štandardoch (úprave

definície pracujúcej osoby v metodike ILO) alebo v metodikách domácich autorít (zmeny v definíciách uplatňovaných úradmi práce). Tomuto problému venujeme osobitnú pozornosť v kapitole zaoberajúcej sa trhom práce.

Pre minulý vývoj slovenskej ekonomiky bolo typické, že rast zamestnanosti sa objavoval pri silnej ekonomickej expanzii. Zamestnanosť slabo reagovala na ekonomický rast (napr. Hudcovský, 2015)) a bol potrebný silný rast ekonomiky na to, aby vzrastala aj zamestnanosť. Väzba medzi ekonomickým rastom a zamestnanosťou sa však v poslednom období mení (Habrman, 2015 alebo Morvay, 2015) a relatívne priaznivejší vývoj na trhu práce možno dosahovať aj pri takej dynamike ekonomiky, pri akej to v minulosti nebolo možné. Ako však vyplýva z už uvedeného, čiastočne to umožňujú mimoriadne faktory, ktoré nemajú trvalý charakter (alebo ho nemajú v takej výraznej miere). Bude potrebné v blízkej budúcnosti analyzovať, do akej miery sa takto vytvorili udržateľné, kvalitné a trvalé pracovné miesta. V tejto chvíli možno (zatiaľ) vysloviť len domnienku, že časť novovzniknutej „zamestnanosti“ nebola tvorená udržateľným spôsobom.

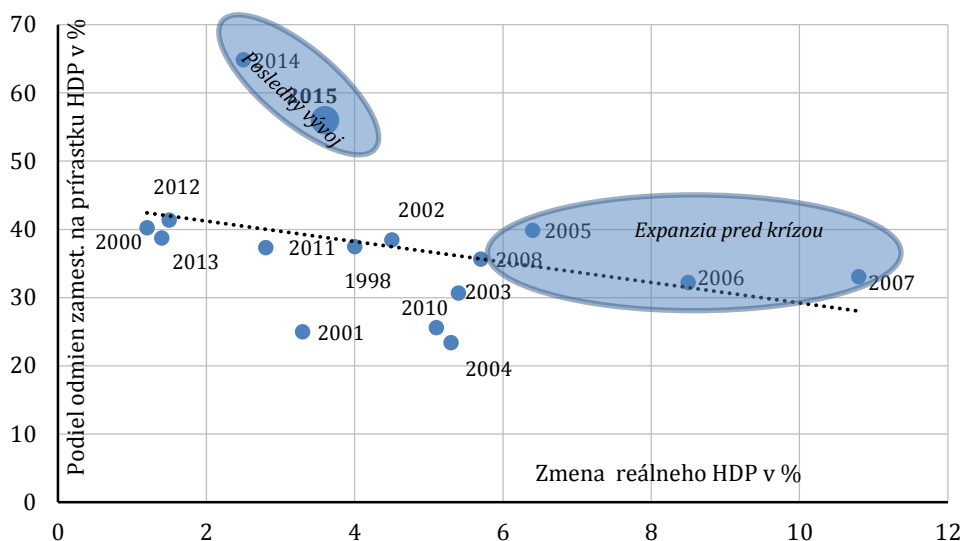
S uvedenými vylepšenými parametrami zamestnanosti zjavne súvisí aj to, že ekonomický rast posledného obdobia sa spájal s mimoriadne vysokým podielom odmien zamestnancov na prírastku HDP (graf 1.5). To znamená rast tzv. mzdovej kvóty (podiel miezd na HDP), ktorá bola v SR dlhodobo nízka.

Rast ekonomiky sa odrazil aj v priaznivom vývoji príjmov sektora domácností. Medziročne sa zrýchlil rast tých kategórií príjmov, ktoré majú charakter pracovných príjmov.³

³ To samozrejme nijako neprekvapuje vzhľadom na uvedené výrazné zlepšenie parametrov zamestnanosti a zvýšenie objemu vyplatených miezd (presnejšie, odmien zamestnancov).

Graf 1.5

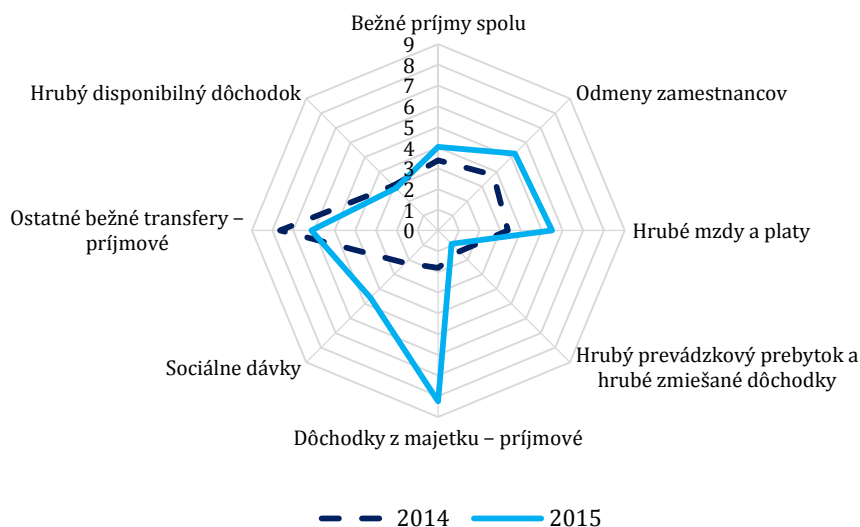
Kombinácie tempa ekonomického rastu (zmien reálneho HDP) a podielu odmien zamestnancov na prírastku HDP

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

Graf 1.6

Medziročné zmeny rôzne definovaných príjmov sektora domácností (v %)

Poznámka: Uvedené príjmy majú, pravdaže, rôznu váhu v štruktúre celkových príjmov sektora domácností. V roku 2015 napr. silno rástli dôchodky z majetku - ich váha je však malá.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Štatistického úradu SR (databázy Slovstat).

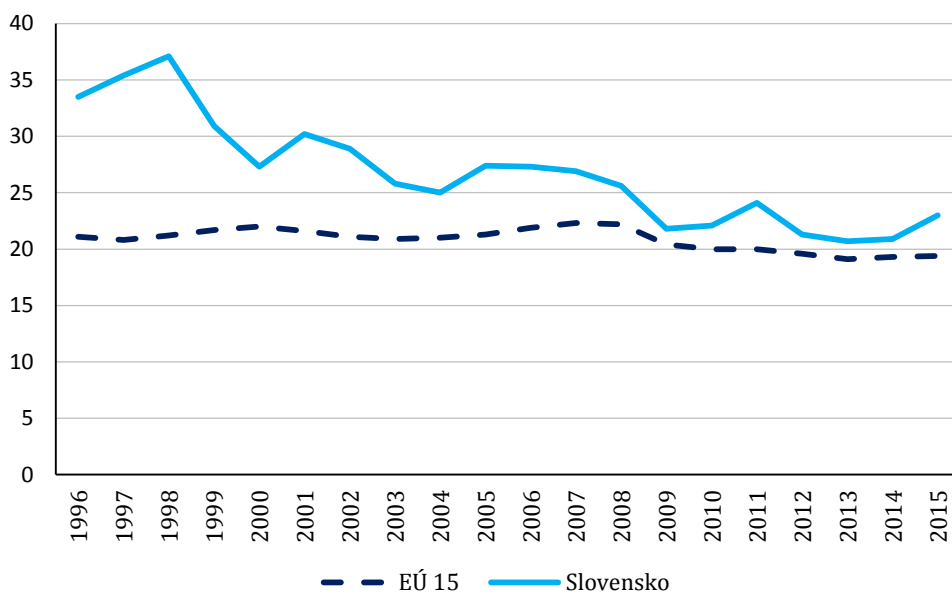
Rast ťahaný expanziou fixných investícií

Ako sme už uviedli, mimoriadnu rolu pri raste dopytu a HDP zohrali fixné investície (presnejšie, tvorba hrubého fixného kapitálu). Tým opäť vzrástla miera investovania (podiel tvorby hrubého fixného kapitálu na HDP), ktorá inak mala skôr pozvoľna klesajúcu tendenciu, pri relatívne vysokej volatilité. Miera investovania v dlhodobejšom pohľade klesala na úrovne podobné tým vo vyspelejších ekonomikách (graf 1.7).

Graf 1.7

Vývoj miery investovania

(podiel tvorby hrubého fixného kapitálu na HDP v %)

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

Skutočnosť, že miera investovania v SR bola v minulosti vysoká, podstatne vyššia ako v EÚ 15,⁴ je ľahko pochopiteľná: ekonomika SR musela prekonávať svoju podkapitalizovanosť. Preto fixné investície predstavovali relatívne veľkú časť použitia HDP. Je to nevyhnutný sprievodný jav odbúravania investičného dlhu a zaostalosti v kapitálovom vybavení ekonomiky.

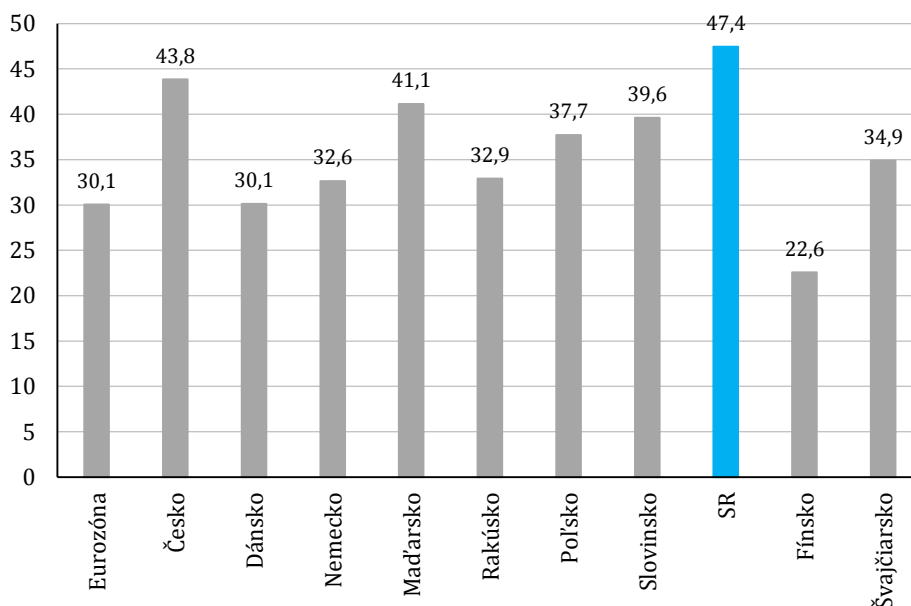
⁴ Na porovnanie tu vyberáme ekonomicky vyspelejšiu časť EÚ, preto tu figurujú štáty bývalej EÚ 15.

V prírastku tvorby hrubého fixného kapitálu je možné badať dve „anomálie“: V Slovenskej republike je vo fixných investíciách mimoriadne vysoký podiel strojov a zariadení, a pritom mimoriadne nízky podiel intelektuálnych aktív⁵ (grafy 1.8 a 1.9). To ale znamená pokračovanie v takom procese dobiehania kapitálovej vybavenosti, aký sa zaznamenával už dlhodobejšie: s výrazným dobiehaním vyspelých ekonomík vo vybavení celkovým fixným kapitálom, pri zaostávaní vo vybavenosti intelektuálnymi aktívami (pozri ďalej).

Slovenská ekonomika dobiehala vo vybavenosti kapitálom (fixný kapitál na pracovníka) úroveň najvyspelejších ekonomík (graf 1.10A). Kým však môžeme konštatovať výrazné zmiernenie zaostávania vo vybavenosti celkovými fixnými aktívami, vo vybavenosti intelektuálnymi aktívami je zreteľný priepastný rozdiel (graf 1.10B).

Graf 1.8

Podiel investícií do strojov a zariadení na celkovej tvorbe hrubého fixného kapitálu (priemerné hodnoty za obdobie 2013 – 2015, v %)

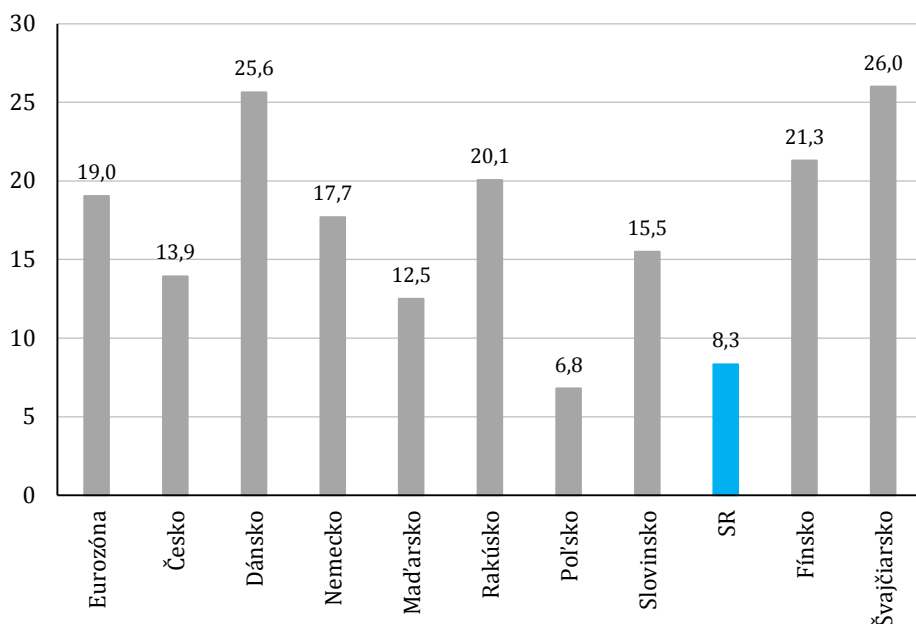

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

⁵ Intelektuálne aktíva (v medzinárodných databázach označované ako *intellectual property assets*) pozostávajú zo softvérov, databáz, výsledkov výskumu a vývoja a podobných aktív.

Graf 1.9

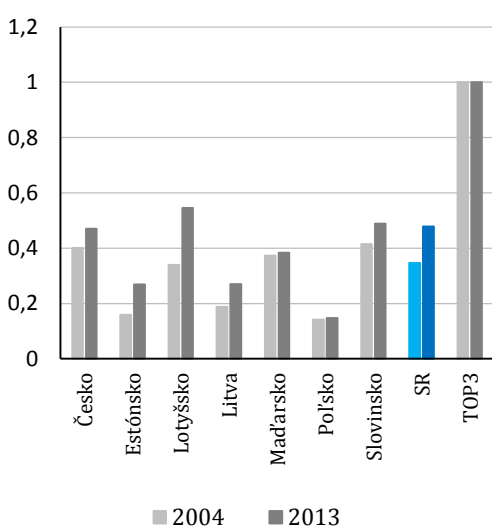
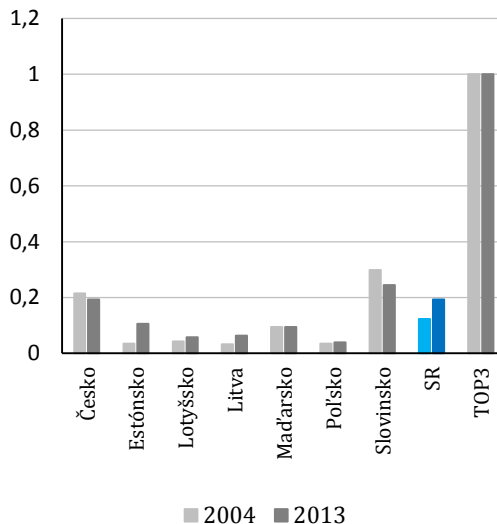
Podiel investícií do „intelektuálnych aktív“ na celkovej tvorbe hrubého fixného kapitálu (priemerné hodnoty za obdobie 2013 – 2015, v %)

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

To znamená, že síce dochádza k zblížovaniu v úrovni kapitálového vybavenia pracovníka, ale v štruktúre tohto kapitálu zaostáva jeho vysoko progresívna zložka, nevyhnutná na realizáciu domácich „inteligentných“ výrobných procesov. Slovenská republika primárne a úspešne dobieha svoje zaostávanie v „tradičných“ druhoch fixných aktív (budovy, dopravné prostriedky, stroje a zariadenia), zaostáva v akumulovaní takých aktív, ktoré slúžia na presadenie domáceho intelektu vo výrobe. Pravdaže, intelektuálne bohatstvo je zhmotnené v tých strojoch a zariadeniach, ktorými sa slovenská ekonomika vybavuje. Tu však ide prevažne o zhmotnený intelekt dovezený zvonka. „Inteligentné“ stroje a zariadenia v slovenskej ekonomike pribúdajú, len tu nevznikajú (presnejšie: nateraz vznikajú v malej miere).

Graf 1.10

Dobíhanie najvyspelejších ekonomík v úrovni vybavenia pracovníka aktívami**A. Dobíhanie vo vybavení pracovníka celkovými fixnými aktívami**
(priemer TOP 3 = 1)**B. Dobíhanie vo vybavení intelektuálnymi aktívami**
(priemer TOP 3 = 1)*Poznámky:*

– TOP 3 v grafe 1.10A – priemer skupiny troch krajín s najvyššou úrovňou vybavenosti pracovníka celkovými fixnými aktívami. V tomto prípade ide o Dánsko, Rakúsko a Fínsko.

– TOP 3 v grafe 1.10B – priemer skupiny troch krajín s najvyššou úrovňou vybavenosti pracovníka „intelektuálnymi“ aktívami. V roku 2004 to bolo Dánsko, Francúzsko a Fínsko. V roku 2013 Dánsko, Írsko a Fínsko.

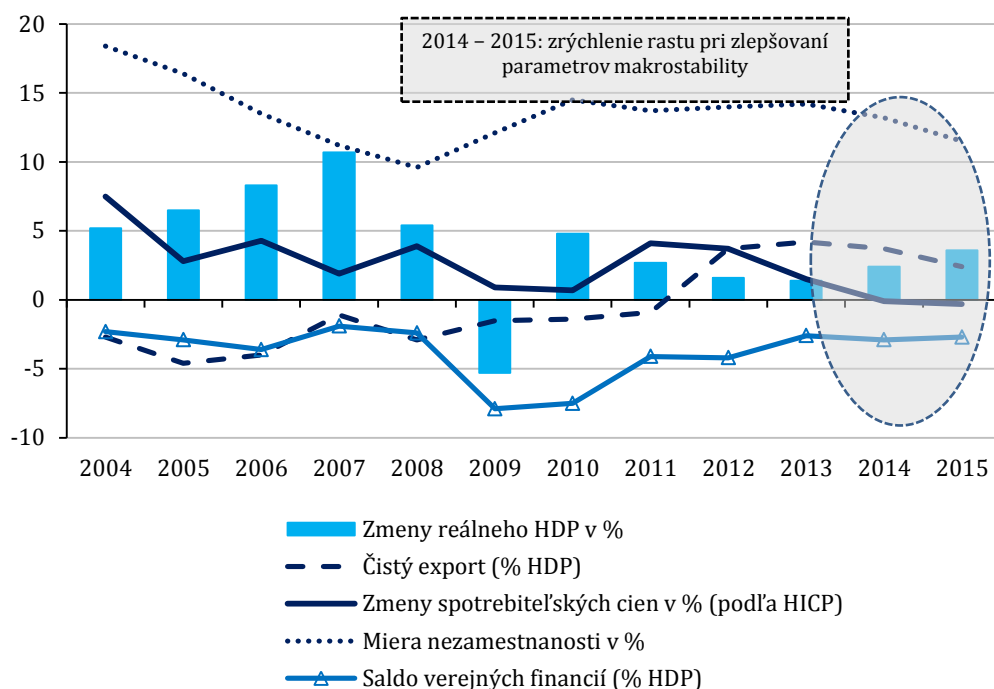
Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

Posilnená makroekonomická stabilita: meradlá nerovnováh smerovali k priaznivejším číslam

Základné parametre makroekonomickej stability (rovnováhy) sa zbíjali bližšie k nulovej hodnote (graf 1.11), teda rovnováha sa skôr posilňovala. To, samozrejme, ešte nie je automaticky a za každých okolností len jednoznačným pozitívom – ale pri hrubom pohľade to pozitívnu črtou vývoja je (a podrobnejšie hodnotenia čiastkových ukazovateľov rovnováhy sú v ďalších kapitolách). Zobrazené ukazovatele rovnováhy nemusia mať v danom období rovnakú váhu či rovnakú prioritu.

Graf 1.11

Vývoj hlavných parametrov makroekonomickej rovnováhy v slovenskej ekonomike

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu a Ministerstva financií SR.

Pri zrýchlení rastu ekonomiky sa zlepšili hlavné parametre makroekonomickej stability (rovnováhy). Ako vcelku priaznivé môžeme hodnotiť vývojové tendencie vo vnútornej aj vonkajšej rovnováhe:

- Hladina spotrebiteľských cien nerástla, už druhý rok po sebe sa zaznamenala mierna deflácia (presnejšie pokles hladiny spotrebiteľských cien rádovo v desatinách percenta). Pravda, takáto stabilita cenovej hladiny nie je bezproblémový jav.
- Obidve sledované saldá (bežného účtu aj verejných financií) sa posunuli smerom k nule – teda k vyrovnanosti.
- Miera nezamestnanosti klesla v rozsahu prekonávajúcom očakávania.

Ekonomika SR mala za sebou približne 6-ročný proces konsolidácie verejných financií, ktorý sa odráža v poklese podielu verejných financií na HDP z úrovne 7,9 % na hodnotu tesne pod 3 % (predbežne). Za obdobie

2009 – 2014, za ktoré sú už údaje potvrdené a medzinárodne porovnateľné, možno hovoriť o poklese pomeru deficitu k HDP o 5,1 percentných bodov (p. b.). Väčšiu rolu na tomto poklese podielu deficitu malo zvýšenie podielu verejných príjmov (o 2,8 p. b.) a trochu menšiu rolu hralo zníženie podielu verejných výdavkov (o 2,3 p. b.). Európske štáty sledovali rôzne stratégie konsolidácie, vyskytovali sa prípady rôznej kombinácie poklesu verejných príjmov aj výdavkov (tab. 1.2). Slovenský príklad tak nebol nejakou výnimkou. Výnimočná však bola reštrukturalizácia spotreby verejnej správy, ktorá počas konsolidácie verejných financií v SR nastala.

T a b u l' k a 1.2

Úloha zmien verejných príjmov a verejných výdavkov pri znižovaní salda verejných financií (údaje v p. b.)

	Euro-zóna	Dánsko	Rakúsko	SR	Česko	Maďarsko	Poľsko
Zmena pomeru salda VF k HDP v p. b.	3,7	4,3	2,6	5,1	3,6	3,0	4,2
Zmena pomeru príjmov VF k HDP v p. b.	2,4	3,4	1,2	2,8	2,5	3,1	0,7
Zmena pomeru výdavkov VF k HDP v p. b.	1,3	0,8	1,4	2,3	1,0	-0,2	3,5

Poznámka: Ide o obdobie 2009 – 2014, s výnimkou Maďarska (2011 – 2014). Obdobie je zvolené tak, aby sa začínalo rokom s najrozsiahlejším deficitom verejných financií (VF) po kríze 2008/2009.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

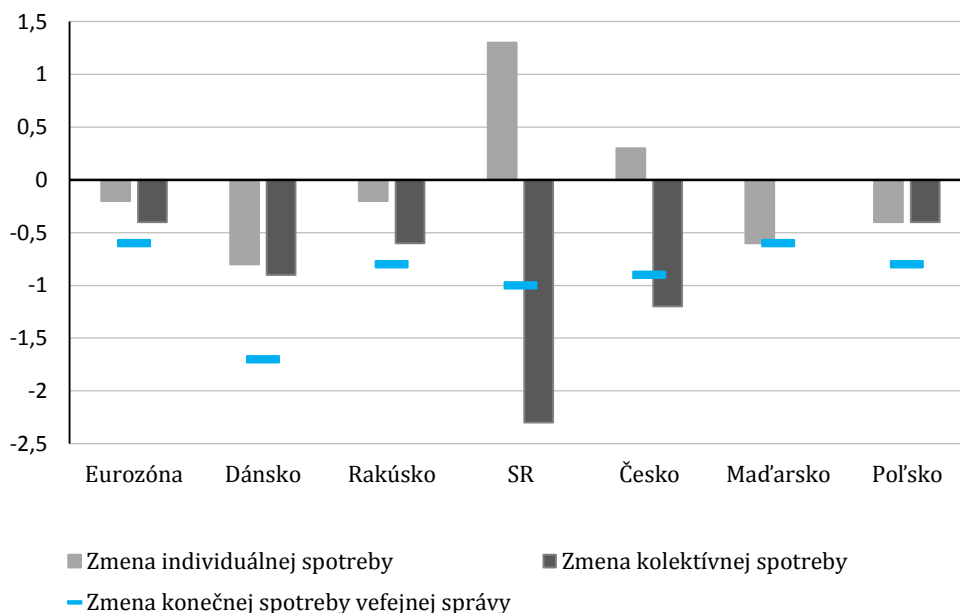
V Slovenskej republike bolo zníženie podielu spotreby verejnej správy (podielu na HDP) sprevádzané výrazne protichodným vývojom jej dvoch zložiek (graf 1.12). Napriek poklesu podielu verejnej spotreby výrazne rástol podiel individuálnej spotreby verejnej správy⁶ a mimoriadne silno poklesol podiel kolektívnej spotreby. Vzhľadom na charakter týchto zložiek môžeme zjednodušene konštatovať, že s konsolidáciou verejných

⁶ Individuálna spotreba verejnej správy je tá časť verejnej spotreby, pri ktorej je možné určiť osoby, ktoré z nej majú prospech. Pri kolektívnej spotrebe nie je možné z tejto spotreby nikoho vylúčiť, neexistuje rivalita pri spotrebe (osoba má spoločnosť bez možnosti určenia konkrétnych osôb – ide o tzv. verejné statky).

financií v SR bolo spojené obmedzenie financovania verejných statkov (nerivalitnej časti verejnej spotreby).

Graf 1.12

Zmena podielu zložiek spotreby verejnej správy v období konsolidácie verejných financií (zmeny podielov na HDP, údaje v p. b.)

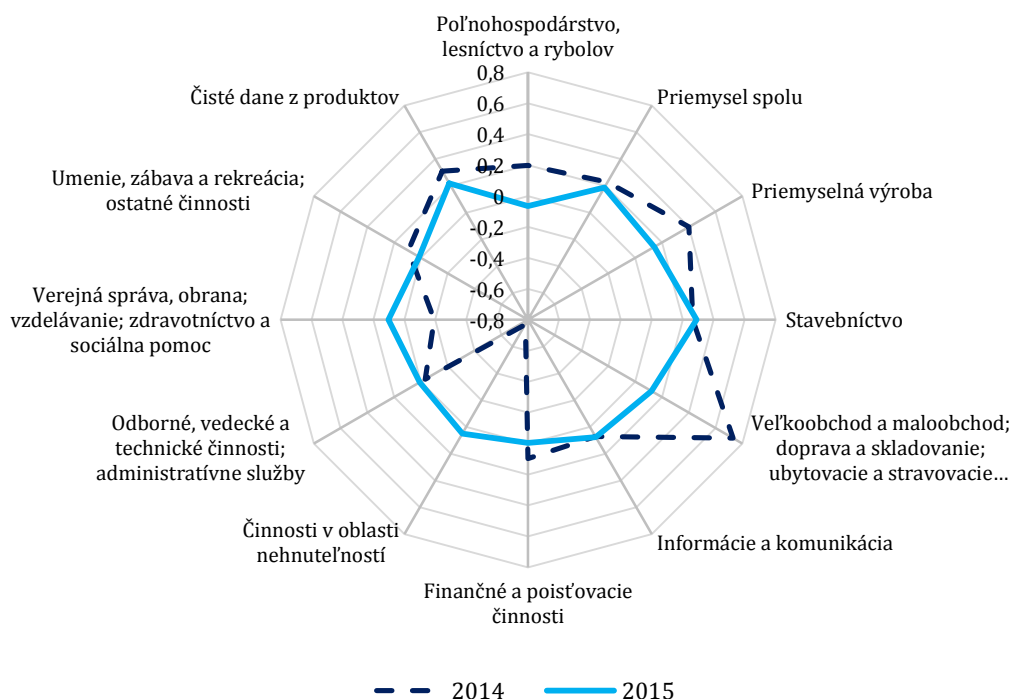
Poznámka: Obdobia rovnaké ako v grafe 1.2.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostatu.

Váha priemyselnej výroby klesá aj stúpa

Pri pohľade na vývoj v odvetviach zaujme rast v stavebníctve. S tempom rastu 12,7 % v bežných cenách (b. c.) a 9,3 % v stálych cenách (s. c.) išlo o najrýchlejšie rastúce odvetvie v roku 2015, s vysokým podielom na prírastku vytvoreného HDP (graf 1.13). Expanzia výkonov v stavebníctve má zrejme súvislosť s už spomínaným prudkým nárastom tvorby fixného kapitálu aj s mobilizáciou čerpania eurofondov. Pravda, vysoké tempá rastu stavebníctva sú čiastočne umožnené aj tým, že v nedávnej minulosti toto odvetvie zaznamenalo niekoľko prepádov svojej pridanej hodnoty (naposledy v roku 2013) a následný vzostup potom môže byť strmší.

Graf 1.13

Podiely odvetví na medziročnom prírastku HDP (počítané z b. c.)

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Štatistického úradu SR (databázy Slovstat).

Keďže tempá rastu pridanej hodnoty v jednotlivých odvetviach sú veľmi volatilné (a preto údaj za jeden rok môže byť ľahko dezinterpretovaný), preto hodnotíme trojročné priemery. Výrazne sa odlišuje pozícia jednotlivých odvetví pri posudzovaní ich dynamiky v bežných a stálych cenách. Ak by sme posudzovali tempá rastu v bežných cenách, za rastových lídrov (v období 2013 – 2015, tab. 1.3) by sme mohli označiť poľnohospodárstvo, stavebníctvo, obchod, činnosti s nehnuteľnosťami či umenie, zábavu a rekreáciu. Pri pohľade na dynamiku v stálych cenách by bol tento zoznam takmer kompletne iný: poľnohospodárstvo, priemyselná výroba, finančné a poisťovacie činnosti. Je potom jasné, že v niektorých odvetviach expandovali fyzické objemy ich výstupov pri nepriaznivom vývoji cien (napr. priemyselná výroba) a inde rástli ceny výstupu pri nepodstatnej zmene objemov (napr. stavebníctvo, činnosti v oblasti nehnuteľností).

Tabuľka 1.3

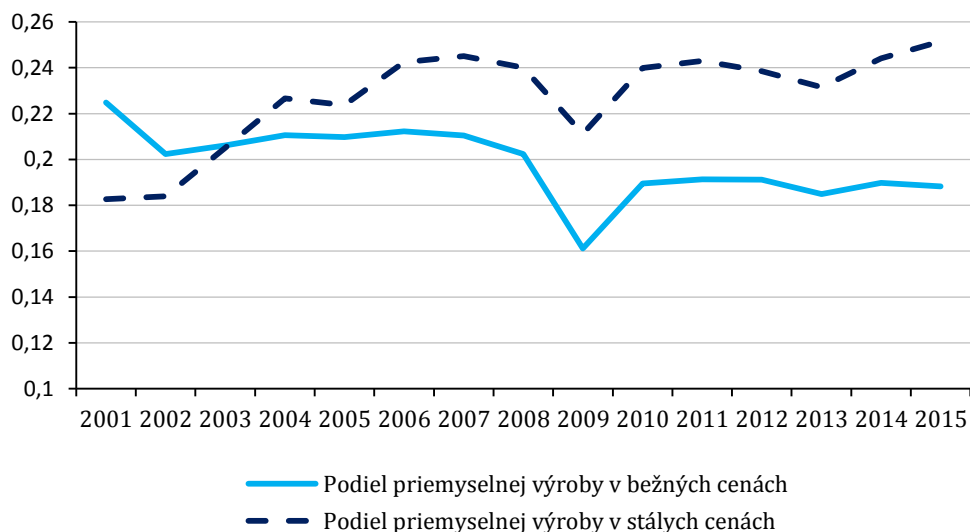
Priemerné tempo rastu pridanej hodnoty v odvetviach za obdobie 2013– 2015 (v %)

	V bežných cenách	V stálych cenách
Hospodárstvo spolu	2,5	2,5
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	7,1	11,9
Priemysel spolu	0,7	4,5
Priemyselná výroba	2,1	6,4
Stavebníctvo	3,2	1,7
Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov; doprava a skladovanie; ubytovacie a stravovacie služby	3,5	2,1
Informácie a komunikácia	1,0	-0,4
Finančné a poisťovacie činnosti	1,8	5,3
Činnosti v oblasti nehnuteľností	4,1	0,7
Odborné, vedecké a technické činnosti; administratívne služby	2,1	0,1
Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo a sociálna pomoc	1,4	-0,5
Umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti	3,4	0,5

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Štatistického úradu SR (databázy Slovstat).

Graf 1.14

Vývoj podielu spracovateľského priemyslu (t. j. priemyselnej výroby) pri vyjadrení v bežných a stálych cenách (podiel pridanej hodnoty v priemyselnej výrobe na HDP celej ekonomiky)

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Štatistického úradu SR (databázy Slovstat).

Veľmi výraznú rolu hrá cenový faktor pri posudzovaní vývoja spracovateľského priemyslu (t. j. priemyselnej výroby). Ak zobrazíme vývoj podielu v bežných cenách, konštatujeme nižší a klesajúci podiel priemyselnej výroby na výkonoch celej ekonomiky. Ak však to isté zobrazíme v stálych cenách, konštatujeme jej vyšší a stúpajúci podiel (graf 1.14). Takýto jav je pravdepodobne spôsobený tým, že ceny priemyselných výrobkov majú dlhodobú tendenciu k stagnácii alebo poklesu v dôsledku silného rastu produktivity. To znamená silný rast fyzického objemu výstupu pri zaostávajúcom raste peňažnej hodnoty.

Tabuľka 1.4

Sociálno-ekonomický vývoj Slovenskej republiky v rokoch 2011 – 2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Indikátory výkonnosti hospodárstva					
Index reálneho HDP; romr = 100 ¹	102,8	101,5	101,4	102,5	103,6
Relatívna ekonomická úroveň (HDP na obyvateľa v štandarde kúpnej sily (PPS); EÚ 28 = 100)	72,8	74,3	75,7	76,7	
Relatívna ekonomická úroveň (HDP na obyvateľa v eurách; EÚ 28 = 100)	49,8	50,6	50,9	50,5	
Index domáceho dopytu; romr = 100	101,2	95,8	100,3	103,1	104,9
Zmena reálnej produktivity práce; romr = 100 ²	101,0	101,5	102,2	101,1	101,6
Indikátory stability					
Miera inflácie v % ³	4,1	3,7	1,5	-0,1	-0,3
Saldo verejných financií/HDP v %	-4,1	-4,2	-2,6	-2,9	-3,0
Podiel spotreby verejnej správy z HDP v % (b. c.)	18,6	17,9	18,2	18,8	19,0
Čisté pôžičky poskytnuté (+)/prijaté (-), % HDP	-3,8	1,8	2,3	0,2	
Čistý vývoz tovarov a služieb/HDP v % (b. c.)	-0,9	3,7	4,2	3,7	2,4
Indikátory sociálneho vývoja					
Medziročný index zamestnanosti, romr = 100 ⁴	101,9	100,6	100,0	101,4	102,6
Zmena počtu pracujúcich v tis. osôb ⁴	. ⁵	13,7	0,3	33,7	61,0
φ miera nezamestnanosti v % ⁴	13,6	14,0	14,2	13,2	11,5
Ročná zmena reálnych miezd v %	-1,6	-1,2	1,0	4,2	3,2
Ročná zmena disponib. príjmov domácností v %	1,5	1,6	3,0	3,1	2,9
Index reálnej spotreby domácností/obyv.	0,0	-0,6	-0,9	2,2	2,3
Podiel verejných výdavkov na sociálnu ochranu z HDP v %	19,4	19,8	20,1	20,0	

¹ Vypočítané reťazením objemov, ESA 2010; romr – rovnaké obdobie minulého roka.

² Reálne HDP na 1 pracovníka.

³ Podľa harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien (HICP); romr = 100.

⁴ Podľa Výberového zisťovania pracovných síl (VZPS).

⁵ V roku 2011 bol počet pracujúcich korigovaný tak, že ne je možné vypočítať medziročný prírastok pracujúcich osôb za obdobie 2010/2011.

Prameň: ŠÚ SR; MF SR, Eurostat.

* * *

Po tomto „pohľade z výšky“, akú prináša prvá kapitola, možno predbežne zhrnúť, že pre ekonomiku SR bolo v roku 2015 charakteristické tak zrýchlenie rastu, ako aj zlepšenie podstatných parametrov stability či sociálno-ekonomického rozvoja.

Za relatívne priaznivými parametrami však niekedy stáli *AJ* (teda nie výlučne) faktory, ktorých prítomnosť je obmedzená. V sérii ďalších kapitol prinášame podrobnejší pohľad a hodnotenia jednotlivých oblastí, aby sme sa v závere dostali k syntetizujúcemu pohľadu na možné pokračovanie vývoja.

2. VÝVOJ KVALITATÍVNYCH FAKTOROV EKONOMICKÉHO ROZVOJA

Technologický a inovačný rozvoj slovenskej ekonomiky, ktorý je v súčasnosti v rozhodujúcej miere založený na importe zahraničných technológií, by mal byť postupne nahradzovaný intenzívnejším využívaním domácej inovačnej kapacity. Tá by mala vychádzať predovšetkým z efektívneho súkromného a verejného domáceho výskumu a vývoja (VaV), vzdelanej sofistikovanej pracovnej sily a využívania informačných a komunikačných technológií (IKT). Tieto kvalitatívne predpoklady ekonomického rozvoja budú po vyčerpaní cenových a nákladových faktorov rozhodujúcou podmienkou posilňovania národnej konkurencieschopnosti, vyššieho zhodnocovania práce, ekonomického rastu a zamestnanosti.

V tabuľke 2.1 uvádzame vývoj vybraných indikátorov vstupov (výdavky na VaV a zamestnanci VaV) a výsledkov (patentové prihlášky) slovenského VaV systému za obdobie 2008 – 2014.⁷

Tabuľka 2.1

Vybrané indikátory výskumu a vývoja v rokoch 2009 – 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Financovanie VaV:						
Hrubé výdavky na VaV (% HDP)	0,47	0,62	0,67	0,81	0,83	0,89
určené pre sektor (% HDP):						
vládny sektor	0,16	0,19	0,18	0,20	0,17	0,25
podniky	0,20	0,26	0,25	0,34	0,38	0,33
vysoké školy	0,12	0,17	0,23	0,28	0,27	0,31
financované so zdrojov (% HDP):						
štátne a verejné zdroje	0,24	0,31	0,33	0,31	0,32	0,37
zdroje vysokých škôl	0	0	0,01	0,01	0,02	0,02
podnikateľské zdroje	0,17	0,22	0,23	0,31	0,33	0,29
zahraničné zdroje	0,06	0,09	0,1	0,15	0,15	0,21
Zamestnanci VaV¹	25 388	28 128	28 596	28 880	27 823	28 825
Výsledky VaV:						
Domáce patentové prihlášky ²	176	235	223	168	184	211
Počet domácich patentových prihlášok ² na 1 000 zamestnancov VaV	6,9	8,4	7,8	5,8	6,6	7,3
Počet EPO prihlášok	41	53	85	52	51	80
Počet EPO prihlášok na 1 000 zamestnancov VaV	0,16	0,19	0,30	0,18	0,18	0,28

¹ Vo fyzických osobách k 31. 12.

² Domáce patentové prihlášky podané na Úrad priemyselného vlastníctva SR.

Prameň: ÚPV SR (2015); ŠÚ SR (2015); EPO (2015).

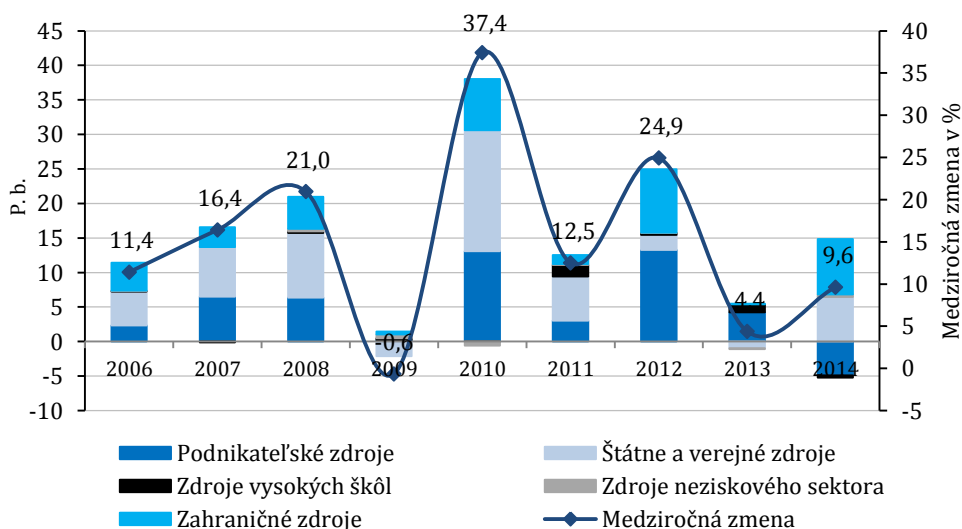
⁷ Niektoré ukazovatele uvádzané v tejto kapitole sú publikované s dvojročným oneskorením.

Z hľadiska predpokladov inovačnej výkonnosti je dlhodobým limitujúcim faktorom slabá patentová výkonnosť. *Patentová aktivita* meraná počtom domácich patentových prihlášok v roku 2014 v porovnaní s rokom 2013 mierne vzrástla na úroveň 211 domácich patentových prihlášok, čo sa odrazilo aj v náraste patentovej produktivity, ktorá sa dostala na hodnotu 7,3 domácich patentových prihlášok na 1 000 zamestnancov VaV. Pozitívne môžeme hodnotiť aj patentovú produktivitu meranú absolútnym a relatívnym počtom EPO prihlášok (počet EPO prihlášok na 1 000 pracovníkov), v oboch indikátoroch sme zaznamenali medziročný nárast.

Vývoj hlavného indikátora inovačného rozvoja a VaV – intenzita hrubých výdavkov na VaV – zaznamenal v roku 2014 nárast na hodnotu 0,89 % HDP. Slovenská ekonomika si tak zachováva veľmi mierne tempo rastu hrubých výdavkov na VaV a veľmi pomaly sa tak približuje k priemernej úrovni EÚ 28 (2,03 % HDP). Medziročný nárast výdavkov predstavoval 9,6 % (graf 2.1), pričom v sledovanom období 2006 až 2014 sme zaznamenali v roku 2014 po prvýkrát medziročný pokles podnikateľského sektora na financovaní VaV. Medziročný nárast hrubých výdavkov na VaV bol ťahaný hlavne verejným sektorom (6,5 p. b.) a zahraničnými zdrojmi (8 p. b.).

Graf 2.1

Medziročná zmena hrubých výdavkov na VaV (v %) a príspevok sektorov k rastu (p. b.)

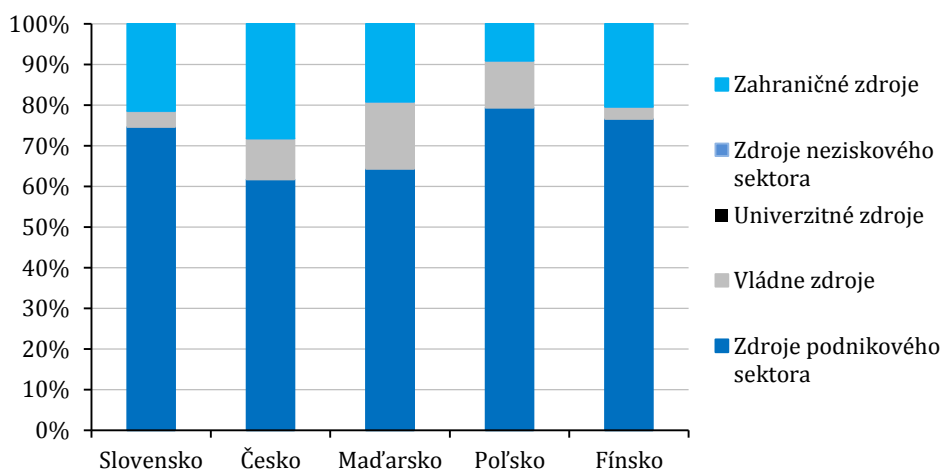

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Eurostat (2016).

Pre slovenské hrubé výdavky na VaV je v poslednom období charakteristický rastúci podiel zahraničných zdrojov na financovaní, v roku 2005 to bolo 6 %, v 2014 už 24 % z hrubých výdavkov na VaV. Priemerná úroveň podielu zahraničných zdrojov na hrubých výdavkoch VaV v EÚ 28 je cca 10 %. Približne 2/3 zahraničných zdrojov tvoria zdroje Európskej komisie (zvyšok tvoria najmä zdroje podnikov v zahraničí). Zaostávanie Slovenska vo financovaní VaV naďalej pretrváva a ostáva jedným z hlavných limitujúcich faktorov inovačného rozvoja. V roku 2014 predstavovala intenzita VaV na Slovensku len 44 % priemeru EÚ 28. Štrukturálnym nedostatkom slovenského vedeckovýskumného systému ostáva prevaha verejného sektora (tak z hľadiska použitia, ako aj z hľadiska zdrojov hrubých výdavkov na VaV) a nedostatočné zastúpenie podnikového VaV; pokles podnikateľských výdavkov na VaV v roku 2014 mal za následok aj relatívne oslabenie tohto sektora v sektorovej štruktúre VaV. Túto negatívnu tendenciu spomíname v súvislosti s národným cieľom dosiahnuť do roku 2020 intenzitu VaV vo výške 1,2 % s dvoj tretinovým zastúpením podnikateľského sektora. Posilnenie postavenia podnikateľského VaV na Slovensku bude závisieť od vyššieho zapojenie všetkých jeho zdrojov. Štruktúru podnikateľských výdavkov Slovenska a vybraných krajín EÚ v roku 2014 uvádzame v grafe 2.2.

G r a f 2.2

Štruktúra podnikateľských výdavkov na VaV (2014)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Eurostat (2016).

Poznámka: Pri výpočte boli použité absolútne výdavky v štandarde kúpnej sily.

Rast výdavkov na VaV ostáva jednou z najdôležitejších výziev verejných politík a podľa štúdie KPMG „bude nutné podporovať najmä schémy cielené na spoluprácu podnikov s verejným sektorom. Možnosti verejného sektora zvyšovať výdavky na VaV z vlastných zdrojov sú a budú obmedzené možnosťami štátneho rozpočtu. Podpora z verejných zdrojov by mala generovať multiplikatívne výdavky z podnikových zdrojov, a to takým spôsobom, aby sa využili veľké výskumné infraštruktúry“ (KPMG, 2015).

V roku 2015 sa skončilo programové obdobie 2007 – 2013/+2, počas ktorého slovenská ekonomika dostala možnosť čerpať prostriedky z fondov EÚ, pričom VaV a inovačný rozvoj patrili medzi preferované oblasti. Vedeckovýskumný sektor rámci Operačného programu VaV (OP VaV) v rokoch 2007 až 2015 absorboval 1,381 mld. eur; na porovnanie celkové výdavky štátneho rozpočtu na VaV boli v tomto období vo výške 2,257 mld. eur. Oblasť podpory inovačného rozvoja bola primárne financovaná zo zdrojov fondov EÚ prostredníctvom dvoch opatrení OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast: Inovácie a technologické transfery (387,7 mil. eur) a Podpora inovačných aktivít v podnikoch (59,8 mil. eur), ako aj menšieho opatrenia OP Bratislavský kraj Inovácie a technologické transfery (30 mil. eur). Treba však poznamenať, že okrem týchto spomenutých opatrení mali významný vplyv na inovatívne a technologické dobíehanie slovenskej ekonomiky vplyv aj ostatné opatrenia v rámci napr. informatizácie verejného sektora, životného prostredia alebo vzdelávania, a to prostredníctvom modernizácie technickej alebo produkčnej základne. Hlavnú úlohu v podpore verejného sektora VaV zohrával po roku 2007 OP VaV. Po roku 2011 nastal v PO VaV, hlavne v dôsledku nedostatočného čerpania prostriedkov, odklon od financovania menších projektov zameraných na aplikovaný alebo podnikový výskum smerom k financovaniu veľkých projektov (7 univerzitných parkov a 6 výskumných centier). Financovanie smerovalo do troch druhov aktivít: výskumnej infraštruktúry na univerzitách a SAV; vzniku centier excelencie; projektov spolupráce medzi univerzitami/SAV a súkromným sektorom. Hoci problém slabého tempa čerpania fondov EÚ sa podarilo vyriešiť, vybudovaním rozsiahlej VaV infraštruktúry vznikol problém jej finančnej udržateľnosti a efektívne využívania.

Medzi kľúčové determinanty hospodárskeho rozvoja patrí *vzdelávanie*. Predovšetkým vysokoškolské vzdelávanie je nevyhnutným predpokladom kvalitného ľudského kapitálu a tým aj zvyšovania inovačnej výkonnosti. V tabuľke 2.2 uvádzame vybrané indikátory vzdelávacieho systému. Prvé dva indikátory predstavujú sledované ciele *Stratégie Európa 2020* – zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky a zvýšenie podielu populácie s vysokoškolským vzdelaním. Negatívom je mierne rastúci podiel populácie s predčasne ukončenou školskou dochádzkou, ktorý pokračoval aj v roku 2015 – 7,1 % (predbežný údaj). Cieľová hodnota pre Slovensko je do roku 2020 stabilizovať túto hodnotu na 6 %. Hoci Slovensko sa od tejto hodnoty vzdiaľuje, reálna i cieľová hodnota sú nižšie ako priemer EÚ 28. Naopak, rastúci trend má podiel populácie 30 – 34-ročných s vysokoškolským vzdelaním (27,9 % v roku 2015; predbežný údaj). Cieľová hodnota pre Slovensko (rovnako aj EÚ 28) je 40 %. V súvislosti s napĺňaním dlhodobého kvantitatívneho cieľa podielu populácie s vysokoškolským vzdelaním sa vynára zásadná otázka kvality vysokoškolského vzdelávania a zohľadňovania potrieb trhu práce.

Tabuľka 2.2
Vybrané indikátory vzdelávania

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Podiel populácie s predčasne ukončenou školskou dochádzkou vo veku 18 – 24 rokov (v %)									
EÚ 28	14,9	14,7	14,2	13,9	13,4	12,7	11,9	11,2	10,9 ^p
Slovensko	6,5	6	4,9	4,7	5,1	5,3	6,4	6,7	7,1 ^p
Podiel populácie 30 – 34-ročných s vysokoškolským vzdelaním (v %)									
EÚ 28	.	31,2	32,3	33,6	34,7	35,9	36,9	37,6	38,5 ^p
Slovensko	.	15,8	17,6	22,1	23,2	23,7	26,9	26,9	27,9 ^p
Výdavky verejnej správy na vzdelávanie									
EÚ 28	4,9	5,0	5,3	5,3	5,1	5,0	5,0 ^p	4,9 ^p	.
Slovensko	3,5	3,5	4,2	4,2	4,1	4,1	4,0	4,1	.
Výdavky verejnej správy terciárne vzdelávanie ^p									
EÚ 28	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	.
Slovensko	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,7	.
Participácia na celoživotnom vzdelávaní (% 25 – 64-ročných)									
EÚ 28	9,3	9,4	9,3	9,1	9,1	8,9	10,5	10,7	10,6
Slovensko	3,9	3,3	2,8	2,8	3,9	3,1	2,9	3,0	3,0

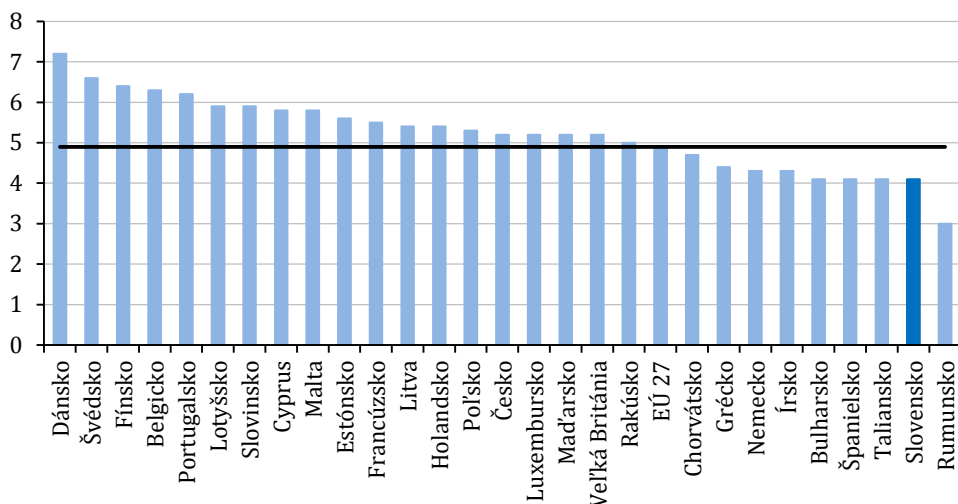
Prameň: Eurostat (2016); . – údaj nie je k dispozícii; p – predbežný údaj.

V oblasti financovania vzdelávania slovenská ekonomika patrí do skupiny krajín EÚ 28 s najnižšími verejnými výdavkami na vzdelávanie (graf 2.3). Na vzdelávanie sa v roku 2014 z verejných zdrojov vynaložilo 4,1 %

HDP (t. j. 84 % úrovne HDP EÚ 28). Výrazne zaostáva *sekundárne vzdelávanie*, kam z verejných zdrojov v roku 2014 plynulo len 0,7 % HDP, čo bolo len 37 % úrovne priemeru EÚ 28. Verejné financovanie vzdelávania (všetkých stupňov spolu) nevykazuje také vysoké zaostávanie za úrovňou EÚ 28 ako napríklad oblasť vedy a výskumu, zdravotníctva alebo obrany. Pozornosť verejných politík by sa teda nemala primárne týkať len zvyšovania finančných zdrojov, ale predovšetkým efektívnosti ich použitia a vnútorného fungovania sektora vzdelávania (predovšetkým v kontexte demografických zmien a poklesu počtu študujúcich, kvality vysokoškolského vzdelávania, odmeňovania, regionálneho školstva a pod.). Jedným z očakávaných opatrení v roku 2015 zameraných na oblasť sekundárneho vzdelávania a lepšieho reflektovania potrieb trhu práce bol rozvoj systému tzv. duálneho vzdelávania. To má zabezpečiť schválený zákon o odbornom vzdelávaní a príprave (č. 61/2015 Z. z.). Zákon definuje systém duálneho vzdelávania „ako časť systému odborného vzdelávania a prípravy žiaka založenom na zmluvnom vzťahu, výkone praktického vyučovania žiaka priamo u zamestnávateľa na pracovisku praktického vyučovania a financovaní praktického vyučovania zamestnávateľom“ (Pro Bono, 2015). Ak sa žiak pripravuje v učebnom odbore zaradenom do zoznamu odborov s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce, tak sa mu z prostriedkov štátneho rozpočtu bude poskytovať motivačné štipendium. Cieľom normy je vytvoriť lepšie podmienky na vyššie zapojenie zamestnávateľov do procesu odborného vzdelávania a prípravy. Príjmy zapojených žiakov sú oslobodené od odvodov; zapojený zamestnávateľ si môže znížiť základ dane o 1 600 eur za žiaka (za 200 hodín praktického vyučovania).

Ostatným oblastiam vzdelávania sa nevenovala náležitá pozornosť, ako to lapidárne zhodnotila správa EK zo 14. júla 2015: „... len obmedzený pokrok sa dosiahol v oblasti zlepšovania vyučovacích podmienok, podpory vytvárania bakalárskych programov viac orientovaných na výkon povolania a zvyšovania podielu rómskych detí, ktoré navštevujú zariadenia pre vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve. V oblasti zabezpečenia širšej účasti Rómov na odbornej príprave a vyššom vzdelávaní neboli prijaté žiadne opatrenia“ (EK, 2015).

Graf 2.3

Verejné výdavky na vzdelávanie v EÚ 28 (2014)

Prameň: Eurostat (2016).

Spomenieme ešte *celoživotné vzdelávanie*. Slovensko zaostáva v participácii na celoživotnom vzdelávaní (27 %-ná úroveň vzdelávania 25 – 64-ročných v porovnaní s EÚ 28), čo môže byť bariérou nielen inováčného napredovania a želaných štruktúrnych zmien, ale i riešení problémov trhu práce.

Rozvoj znalostnej spoločnosti je vo veľkej miere podmienený a dynamizovaný využívaním IKT vo všetkých sférach spoločnosti. V tabuľke 2.3 uvádzame niektoré indikátory prieniku IKT do spoločnosti, domácností, podnikov a verejnej správy. V predchádzajúcom období na Slovensku rástol počet domácností, ktoré majú doma prístup k internetu; v roku 2015 to bolo 79 % domácností. Digitálna gramotnosť, ktorú môžeme indikovať podielom občanov, ktorí často (denne) používajú internet, v roku 2015 mierne poklesla na hodnotu 60 %. Z hľadiska vytvárania infraštruktúry IKT sa Slovensko v roku 2015 viac priblížilo k úrovni EÚ 28, keď počet domácností pripojených na širokopásmový internet dosiahol 78 % (priemer EÚ 28 je 80 %). Využívanie IKT v podnikovom sektore, merané podielom podnikových tržieb z e-obchodu na celkových tržbách, v roku 2014 vzrástlo na 21 % a preyšuje úroveň priemeru EÚ 28. Môžeme konštatovať, že využívanie IKT vo sfére podnikania na Slovensku (v rámci vnútorných procesov, komunikácia so zákazníkmi

alebo verejnou sférou) je pomerne rozšírené a v porovnaní s priemerom EÚ 28 nadštandardné. Na Slovensku aj v roku 2015 pretrvávajú vyššie využívanie IKT podnikovou sférou než domácnosťami.

T a b u l' k a 2.3

Vybrané ukazovatele prieniku IKT do spoločnosti (v %)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	EÚ 2015
Podiel domácností s prístupom k internetu	62	67	71	75	78	78	79	83
Podiel občanov, ktorí často používajú internet	49	58	56	60	61	62	60	67
Podiel domácností pripojených do širokopásmového internetu	42	49	55	72	70	76	78	80
Podiel občanov, ktorí využívajú internet na interakciu s verejnou správou	38	50	48	42	33	57	51	46
Podiel občanov, ktorí využívajú internet na <i>internet banking</i>	26	33	34	40	39	41	37	46
Podiel občanov, ktorí využívajú internet na nákup tovarov alebo služieb	16	19	23	30	30	31	35	43
Podiel podnikových tržieb z e-obchodu na celkových tržbách	11	11	16	12	17	16	21	17

Prameň: Eurostat (2016).

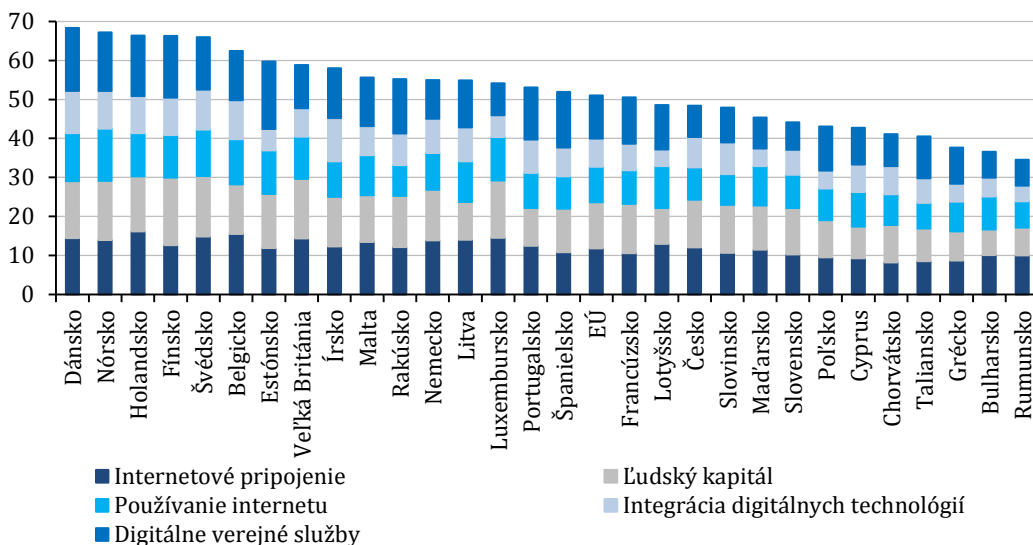
Európska komisia využíva na hodnotenie úrovne digitalizácie Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI). Index hodnotí päť dimenzií: internetové pripojenie, ľudský kapitál, používanie internetu, integráciu digitálnych technológií a digitálne verejné služby (graf 2.4). Podľa tohto hodnotenia za rok 2015 sa Slovensko považuje za krajinu s podpriemerne rozvinutou digitalizáciou, pričom najhoršie výsledky dosiahlo v oblasti digitálnych verejných služieb.

Digitalizácia verejných služieb bola jednou z prioritných oblastí, na ktoré bolo v rámci programového obdobia 2007 –2013/+2 určených cca 900 mil. eur a bol pre ňu vytvorený samostatný operačný program (OP Informatizácia spoločnosti). Do informatizácie sa investovalo v menšej miere aj v rámci iných OP. V oblasti podpory *Informačná spoločnosť* ku koncu roka 2014 bolo zazmluvnených 1,173 mld. eur a vyčerpaných 585,6 mil. eur (Frank a Jeck, 2015). Avšak výsledok implementácie zdrojov EÚ, ako aj celkový prístup k digitalizácii verejného sektora sú hodnotené značne negatívne. Realizované služby e-Governmentu sú ťažko použiteľné,

nekvalitné a predražené, na ich údržbu bude musieť štát v najbližšom období 5 rokov vynaložiť ďalšie dodatočné zdroje (odhad iniciatívy *Slovensko.digital* je 500 mil. eur). Rozhodnutia o alokovaní zdrojov sa realizovali v netransparentných podmienkach a s nízkou mierou participácie odbornej verejnosti, slabým implementačným manažmentom a nedostatočnou orientáciou na potreby občanov ako užívateľov.

Graf 2.4

Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti 2016

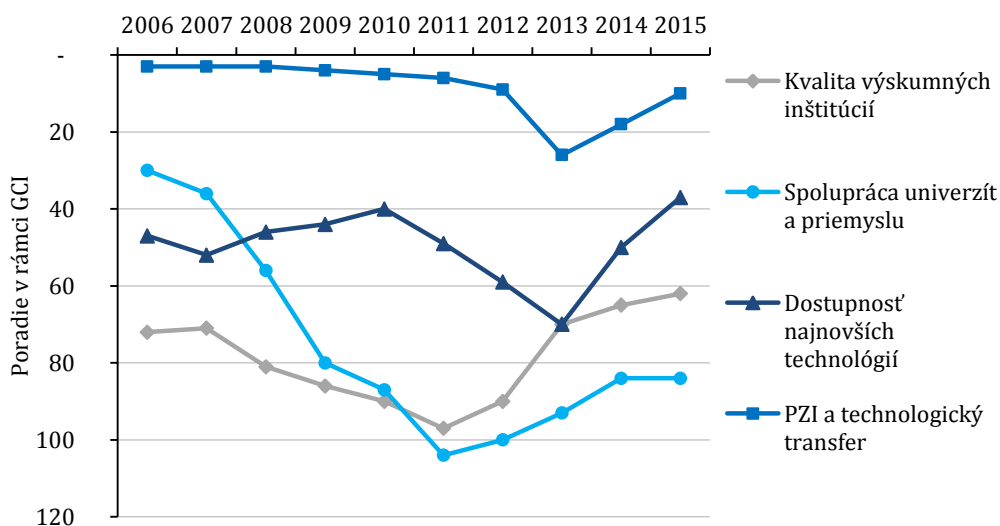
Prameň: EK (2015).

Inovácie, vzdelávanie a využívanie IKT sú motormi ekonomického rozvoja a konkurencieschopnosti. Podľa najnovšej správy Svetového ekonomického fóra sa Slovensko zo 140 hodnotených krajín z hľadiska celkovej konkurencieschopnosti nachádza na 67. mieste (v roku 2014 to bolo 75. miesto). Slovensko je považované (podľa výšky HDP per capita) za vyspelú ekonomiku a nachádza sa v skupine ekonomík, ktorých rozvoj je podľa metodológie založený na inováciách (skupina 38 ekonomík). Slovenský systém vyššieho vzdelávania je z hľadiska konkurencieschopnosti ekonomiky vyhodnotený ako 56. najlepší na svete (zlepšenie o 3 miesta), technologická pripravenosť je na 44. mieste (zlepšenie o 8 miest) a inovácie sa umiestnili na 66. mieste (zlepšenie o 12. miest). V rámci vzdelávacieho systému WEF relatívne najlepšie hodnotí dostupnosť

internetu na školách (32. miesto) a počet študujúcich na vysokých školách (50. miesto). Relatívne najhoršie postavenie v rámci indikátorov vzdelávania má celková kvalita vzdelávacieho systému (121. miesto) a kvalita manažérskych škôl (95. miesto). V oblasti technologickej pripravenosti Slovenska má indikátor priame zahraničné investície (PZI) a transfer znalostí (10. miesto; rast o 8 miest) v rámci celého GCI (jedno z najlepších postavení). Hovorí to o vnímaní PZI ako kľúčového faktora inovatívnosti slovenskej ekonomiky a svedčí o pretrvávajúcom modeli technologického a ekonomického dobiehania slovenského hospodárstva. Pomerne dobre je hodnotené Slovensko v používaní internetu (26. miesto). V rámci inovačných faktorov má Slovensko relatívne najlepšie medzinárodné postavenie v počte patentov (39. miesto), najhoršie hodnotenými indikátormi inovačného rozvoja sú vládne objednávky technologicky pokročilých produktov (87. miesto) a inovačná kapacita (77. miesto). V grafe 2.5 uvádzame vývoj vybraných indikátorov inovačného a technologického rozvoja na Slovensku podľa WEF. Zvolenými štyrmi indikátormi WEF dokumentujeme pretrvávajúci inovačný model založený na importe hotových technológií a PZI, a na druhej strane nedostatočnú úlohu domácich kapacít VaV.

Graf 2.5

Vývoj niektorých kvalitatívnych indikátorov WEF slovenskej ekonomiky

Prameň: Schwab (2013); Schwab (2015).

Pohľad na štruktúru slovenskej ekonomiky z hľadiska technologicky a poznatkovo náročných sektorov dáva tabuľka 2.4. Napriek nedostatočným národným faktorom (VaV a vzdelávanie) môžeme vidieť v niektorých aspektoch porovnateľnú štruktúru slovenskej ekonomiky s úrovňou EÚ 28. V poslednom sledovanom období to bola najmä zamestnanosť vo vysokých a stredne vysokých odvetviach, ktorá je na Slovensku vyššia ako v EÚ 28. Podobne je to aj v prípade zamestnanosti v odvetviach s vysokými technológiami, kde Slovensko dosahuje už cca 94 % úrovne EÚ 28. Slovenský dovoz tovarov s vysokými technológiami v roku 2015 predstavoval 16,5 %-ný podiel na celkovom zahraničnom obchode, čo radí Slovensko medzi európske ekonomiky s najvyšším podielom. Na druhej strane, 9,7 %-ný podiel exportu tovarov s vysokými technológiami na celkovom zahraničnom obchode radí Slovensko do skupiny krajín EÚ 28 s podpriemernou výkonnosťou.

T a b u ľ k a 2.4

Vybrané indikátory technologickej náročnosti slovenskej ekonomiky

		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Znalostne intenzívne aktivity (% z celkovej zamestnanosti)	EÚ 28	35,0	35,4	35,6	35,7	35,8	35,9
	Slovensko	29,1	30,3	30,5	29,8	30,1	30,9
Znalostne intenzívne aktivity – podnikové služby (% z celkovej zamestnanosti)	EÚ 28	13,4	13,5	13,7	13,8	13,8	13,9
	Slovensko	10,1	10,1	10,4	10,1	9,6	9,9
Zamestnanosť v odvetviach s vysokými technológiami (% z celkovej zamestnanosti)	EÚ 28	3,7	3,7	3,8	3,9	3,9	3,9
	Slovensko	3,5	3,8	4,1	4,0	3,6	3,7
Zamestnanosť v odvetviach s vysokými a stredne vysokými technológiami (% z celkovej zamestnanosti)	EÚ 28	5,6	5,5	5,6	5,6	5,6	5,7
	Slovensko	8,6	8,6	9,7	10,2	9,8	9,4
Zahraničný obchod odvetví s vysokými technológiami (% z celkového obchodu)	Import	10,6	10,9	12,7	15,3	16,5	16,5
	Export	5,8	6,8	6,8	8,1	9,6	9,7

Prameň: Eurostat (2016).

* * *

Ani tento raz nemôžeme konštatovať výraznejšiu zmenu vo vývoji kvalitatívnych faktorov ekonomického rozvoja. Vo výdavkoch na VaV síce dochádza k ich miernemu rastu, ale negatívom je stagnácia podnikového VaV. Vo financovaní rozvoja VaV a inovačnej základne pretrvávajú tendencie rastúcej internacionalizácie, a to v raste zahraničných zdrojov

výdavkov na VaV. Z hľadiska vytvárania predpokladov kvalitatívnych faktorov konkurencieschopnosti bol rok 2015 posledným rokom programového obdobia 2007 – 2013/+2, v ktorom sa čerpali prostriedky z fondov EÚ. Oblasti ako vzdelávanie, inovácie alebo IKT patria dlhodobo ku kľúčovým bodom európskej agendy, čo sa logicky prejavilo aj v hospodárskej politike Slovenska. Ukazuje sa, že strategické nastavenie, ako aj spôsob implementácie a použitia prostriedkov z fondov EÚ neboli zd'aleka optimálne. V mnohých prípadoch, najmä pri informatizácii verejného sektora, môžeme hovoriť o stratenej príležitosti využitia eurofondov. Prostriedky, ktoré plynuli do verejného VaV, znamenali modernizáciu technickej infraštruktúry, ale to vôbec nie je jediným postačujúcim faktorom inovačného dobiehania. Z istého uhla pohľadu možno pozitívne hodnotiť aktivizáciu niektorých skupín aktérov „znalostného sektora“ na konci roka 2015 a začiatkom roka 2016. Aktivity časti pracovníkov školstva, ale najmä časť sektora IKT združených v platforme *Slovensko.Digital*, môžu dodať potrebnú dynamiku nutných zmien v oblasti fungovania a efektívnosti verejného sektora.

3. VONKAJŠIE EKONOMICKÉ VZŤAHY

Na rozdiel od prechádzajúcich troch rokov sa bežný účet platobnej bilancie v roku 2015 skončil s pasívnym saldom, a to na úrovni viac než 1 mld. eur, čo zodpovedá 1,3 % HDP (tab. 3.1). Z výsledkov jednotlivých položiek bežného účtu je zrejmé, že prebytky bilancií tovarov a služieb neprevážili deficitné bilancie primárnych a sekundárnych výnosov. Zatiaľ čo kapitálový účet uzavrel rok 2015 s pomerne vysokým prebytkom, finančný účet zaznamenal negatívne saldo (čisté pôžičky prijaté zo zahraničia) na úrovni takmer 900 mil. eur. Na zápornom výsledku finančného účtu sa v najväčšej miere podieľali ostatné investície a v rámci nich pôžičky.

Tabuľka 3.1

Vývoj hlavných položiek platobnej bilancie Slovenskej republiky v rokoch 2011 – 2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Bilancia tovarov (mil. eur)	-36	2 506	3 048	2 859	1 836
Bilancia služieb (mil. eur)	-270	421	411	85	91
Bilancia primárnych výnosov (mil. eur)	-2 406	-1 210	-691	-1 650	-1 827
Bilancia sekundárnych výnosov (mil. eur)	-786	-1 034	-1 321	-1 194	-1 115
Bežný účet (mil. eur)	-3 497	684	1 446	100	-1 016
Kapitálový účet (mil. eur)	885	1 415	1 064	730	2 790
Finančný účet (mil. eur)	-3 402	319	-1 212	-1 662	-878
Bilancia tovarov/HDP (%)	-0,1 %	3,5 %	4,1 %	3,8 %	2,4 %
Bežný účet/HDP (%)	-5,0 %	0,9 %	2,0 %	0,1 %	-1,3 %
Finančný účet/HDP (%)	-4,8 %	0,4 %	-1,6 %	-2,2 %	-1,1 %

Prameň: NBS (2016a); vlastné výpočty.

Tabuľka 3.1 poskytuje základné informácie o vývoji hlavných položiek platobnej bilancie Slovenska v posledných piatich rokoch, a to podľa 6. vydania *Manuálu platobnej bilancie a investičnej pozície voči zahraničiu* (*Balance of Payments and International Investment Position Manual – BPM6*) Medzinárodného menového fondu (MMF), ktorý slúži ako štandardný rámec na zostavovanie štatistík transakcií (platobná bilancia)

a stavov (medzinárodná investičná pozícia) medzi danou ekonomikou a zvyškom sveta.⁸ Najnovší manuál MMF prináša viaceré zmeny, okrem iného zavádza nové, už spomínané pojmy *primárne výnosy/prvotné dôchodky* a *sekundárne výnosy/druhotné dôchodky*. Pojem primárne výnosy zodpovedá pojmu výnosy plus niektoré položky bežných transferov podľa predchádzajúceho BPM5 (a termín sekundárne výnosy približne zodpovedá bežným transferom v BPM5 (NBS, 2016c).

Zrýchlenie dynamiky zahraničného obchodu

V roku 2015 sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom zvýšil celkový vývoz tovaru ťahaný najmä automobilovým priemyslom o takmer 5 %, celkový dovoz vzrástol v ešte väčšej miere – o vyše 7 %. Znamenalo to nielen opätovné zrýchlenie dynamiky zahraničného obchodu, nárast exportnej výkonnosti slovenskej ekonomiky na takmer 87 % HDP a zvýšenie jej importnej náročnosti na necelých 83 % HDP, ale aj to, že ani v roku 2015 zahraničný dopyt nebol hlavným ťahúňom rastu slovenskej ekonomiky. Saldo zahraničného obchodu bolo síce už štvrtý rok po sebe aktívne, avšak vzhľadom na výraznejší nárast dovozu než vývozu nižšie ako v predchádzajúcich rokoch. Dokumentuje to aj graf 3.1, ktorý zobrazuje vývoj zahraničného obchodu SR v jednotlivých kvartáloch posledných ôsmich rokov, t. j. od jeho prepadu na konci minulého desaťročia.

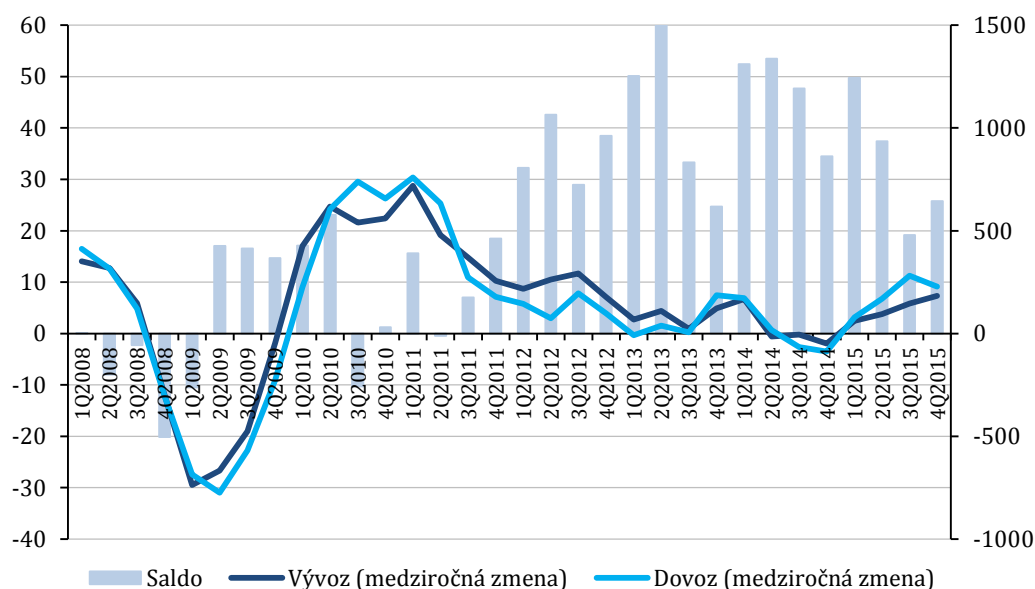
Za celý rok 2015 Slovensko dosiahlo najvyššie aktívne saldo v zahraničnom obchode s Nemeckom (5,6 mld. eur), zatiaľ čo najvyššie pasívne saldá boli vykázané s Čínou (4,4 mld. eur) a Kórejskou republikou (4,1 mld. eur). V porovnaní s predchádzajúcim rokom došlo v roku 2015 k relatívne silnému poklesu exportu SR do spomaľujúcej sa čínskej ekonomiky (o štvrtinu), ako aj do sankcionovanej ruskej ekonomiky (o takmer tretinu). Do Európskej únie smerovalo 85 % slovenského exportu

⁸ Manuál bol revidovaný zároveň so zavedením *Systému národných účtov 2008* (2008 SNA) a *Európskeho systému národných účtov 2010* (ESA 2010), aby bol zaistený súlad medzi externou a domácou makroekonomickou štatistikou. Údaje platobnej bilancie a medzinárodnej investičnej pozície v starej metodike BPM5 sú naďalej zverejňované, avšak iba do referenčného obdobia december 2014 a nebudú už aktualizované za spätné obdobia. Po tomto období sú už údaje zostavované a publikované iba v novej metodike BPM6.

(medziročné zvýšenie objemu vývozu o vyše 6 %), čo je najvyšší podiel v celej Únii. Podiel importu z Európskej únie na celkovom importe SR predstavoval 66 % pri takmer 13 % medziročnom náraste (ŠÚ SR, 2016).

G r a f 3.1

Medziročné zmeny vývozu a dovozu (ľavá os, v %) a saldo zahraničného obchodu (pravá os, v mil. eur) v jednotlivých štvrtrokoch 2008 – 2015

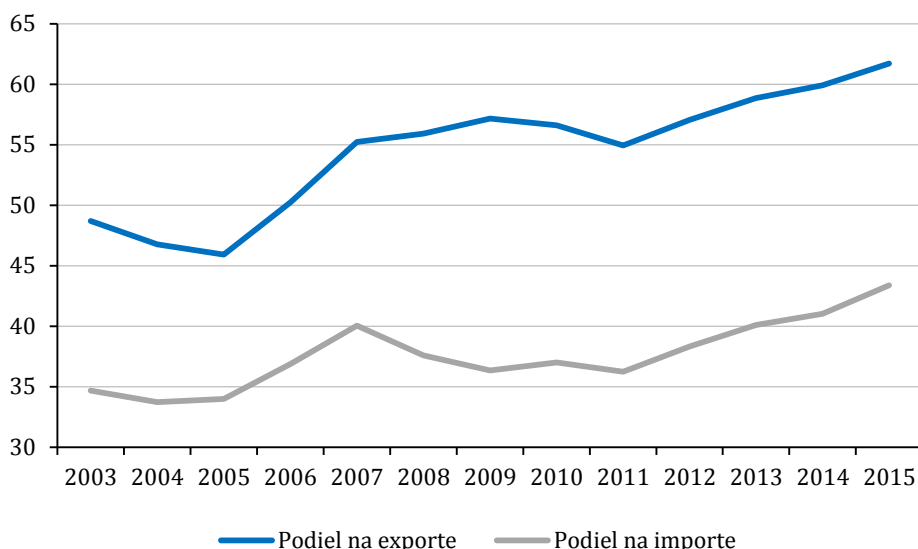

Prameň: Spracované podľa údajov NBS (2016a).

Z komoditného hľadiska sa v najväčšej miere zrýchlila dynamika vývozu osobných automobilov a iných motorových vozidiel konštruovaných hlavne na prepravu osôb. S tým súvisí aj vývoj na strane dovozu, kde sa najviac zvýšil import častí, súčastí a príslušenstva motorových vozidiel. Podiel triedy stroje a zariadenia na zahraničnom obchode SR tak ďalej rastie – v roku 2015 dosiahla vyše 60 % podiel na vývoze a takmer 45 % podiel na dovoze (graf 3.2).

Graf 3.2

Podiel exportu a importu triedy stroje, prístroje, zariadenia na celkovom exporte a importe Slovenskej republiky v rokoch 2003 – 2015 (v %)

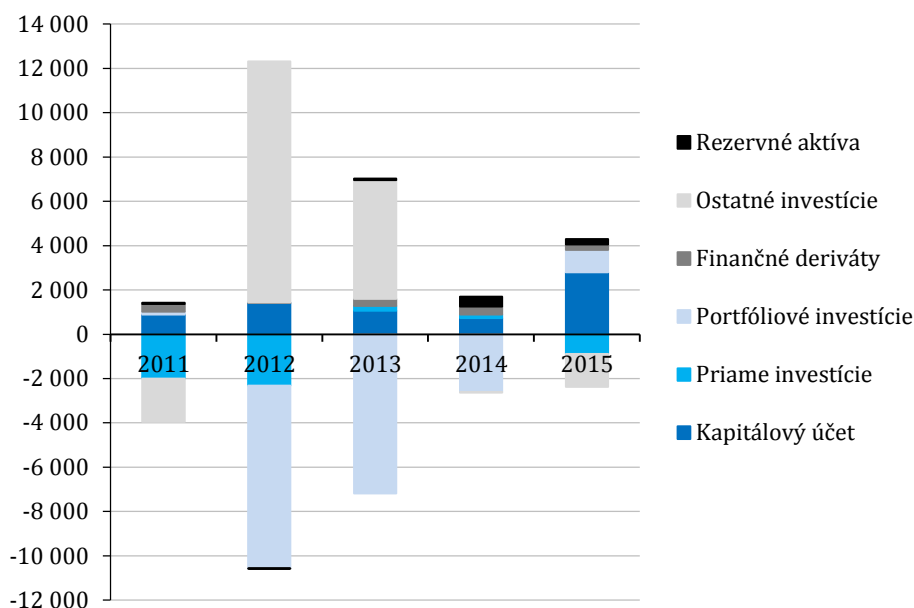
Prameň: NBS (2016a); vlastné výpočty.

Pokračovanie prílevu priamych zahraničných investícií do automobilového priemyslu

Bližšie informácie o vývoji kapitálového účtu a piatich položiek finančného účtu (priame investície, portfóliové investície, finančné deriváty, ostatné investície a rezervné aktíva) poskytuje graf 3.3. Na rozdiel od predchádzajúcich rokov bola v roku 2015 výsledná bilancia portfóliových investícií kladná a bilancia ostatných investícií záporná. V prípade priamych zahraničných investícií (PZI) priniesol manuál BPM6 zmenu spočívajúcu v tom, že namiesto doterajšieho princípu *podľa smeru investície* sa PZI štandardne uvádzajú na *hrubej* báze (aktíva a pasíva), t. j. zaznamenávajú sa čisté hodnoty, ktoré sa vykladajú so zohľadnením základných hrubých transakcií. V roku 2015 Slovensko v tejto položke finančného účtu vykázalo nižší čistý prírastok aktív (prírastok nových aktív mínus zníženie aktív) než čistý vznik pasív (vydanie nových záväzkov mínus splatenie nesplatených záväzkov), čoho výsledkom je negatívna celková bilancia priamych investícií.

Graf 3.3

Kapitálový a finančný účet platobnej bilancie Slovenskej republiky v rokoch 2011 – 2015 (v mil. eur)

Prameň: Spracované podľa údajov NBS (2016a).

Podľa posledných dostupných údajov dosiahol stav PZI na Slovensku na konci roka 2014 vyše 43 mld. eur (NBS, 2016c). Z tohto objemu viac než 39 mld. eur pochádza z európskych krajín (30 mld. eur z členských štátov eurozóny), vyše 3 mld. eur z ázijských krajín a necelá 1 mld. eur z amerických kontinentov (prevažne zo Severnej Ameriky).

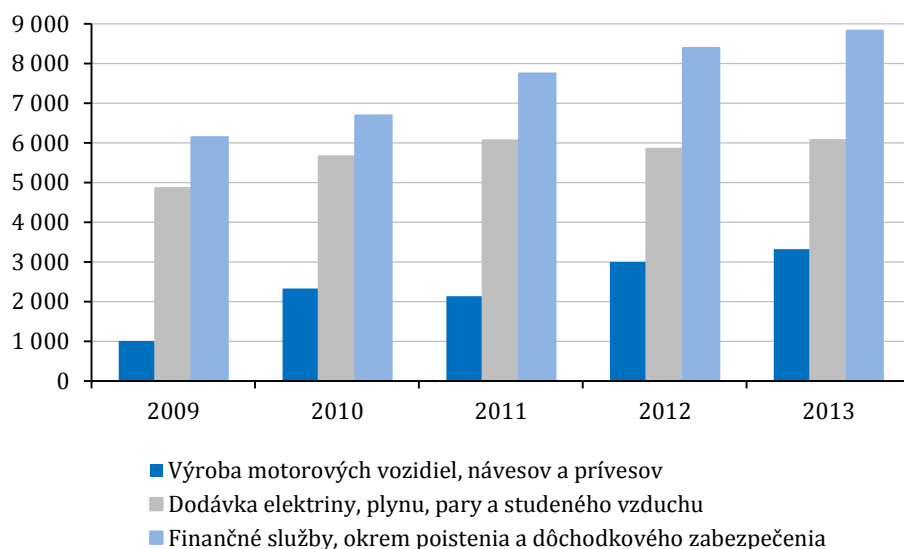
Stav PZI v troch dominujúcich odvetviach v priebehu posledných piatich rokov, za ktoré sú dostupné údaje, znázorňuje graf 3.4. Najvyšší podiel si stále udržiavajú finančné služby. Priame zahraničné investície v tomto odvetví prevyšujú v prípade započítania poistenia, zaistenia a dôchodkového zabezpečenia 10 mld. eur, t. j. viac než štvrtinu celkového stavu PZI v slovenskej ekonomike. Zahraničné investície do energetiky sa už niekoľko rokov pohybujú okolo 6 mld. eur a automobilový priemysel s vyše 3 mld. eur v roku 2013 a významným multiplikačným efektom v národnom hospodárstve postupne posilňuje svoju pozíciu.

Výhľad prílevu PZI do SR v najbližších rokoch je pomerne sľubný a spojený práve s automobilovým priemyslom, ktorého význam ako kľúčového

odvetvia ekonomiky SR stále rastie. Tento trend sa prejavuje najintenzívnejšie od druhej polovice minulého desaťročia (aj napriek poklesu produkcie počas celoeurópskej recesie v roku 2009; graf 3.5), keď na Slovensku vyrábali automobily naplno už tri závody – Volkswagen Slovakia (od r. 1991), PSA Peugeot Citroën (od r. 2003) a Kia Motors (od r. 2004).

Graf 3.4

Stav PZI v SR vo vybraných odvetviach (v mil. eur)

Prameň: Spracované podľa údajov NBS (2016c).

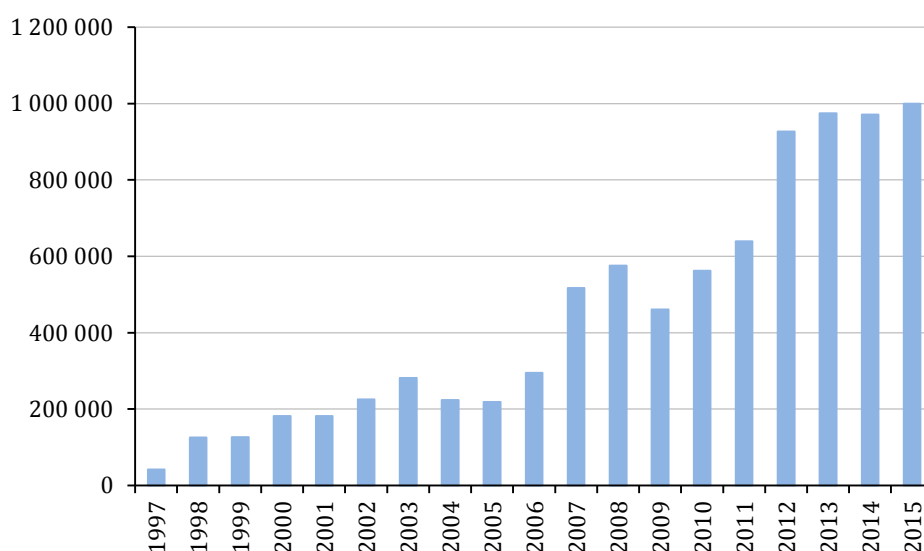
Aj napriek emisnej kauze automobilky Volkswagen Slovakia produkcia osobných motorových vozidiel na Slovensku a ich export v roku 2015 ďalej rástli. Celkový ročný objem výroby tohto sektora (t. j. troch závodov) po prvýkrát v histórii prekročil hranicu 1 milión osobných automobilov, čo zodpovedá počtu 184 vozidiel na 1 000 obyvateľov. Slovensko si tak upevnilo svoju vedúcu pozíciu najväčšieho producenta automobilov na 1 000 obyvateľov na svete.

V súvislosti so zvyšujúcou sa produkciou vozidiel sa postupne rozširuje aj sieť dodávateľov pre automobilový priemysel, a to tak príchodom subdodávateľských firiem zo zahraničia, ako aj vznikom nových slovenských firiem. Podiel automobilového priemyslu na tvorbe HDP

predstavuje približne 12 %, na celkovej priemyselnej výrobe SR 43 % a jeho podiel na priemyselnom exporte 35 % (takmer celá produkcia je určená pre zahraničné trhy). Toto odvetvie zamestnáva viac ako 70 000 ľudí priamo vo výrobe vozidiel, pri započítaní indukovaných pracovných miest (v nadviazaných odvetviach priemyslu a služieb) viac ako 200 000 zamestnancov (ZAP SR, 2015).

Graf 3.5

Vývoj produkcie automobilov na Slovensku (v ks)

Prameň: Spracované podľa údajov <www.oica.net>.

Traja automobiloví producenti pôsobiaci na Slovensku sa dostávajú už na hranicu svojich produkčných kapacít, no vzhľadom na to, že na Slovensko aktuálne mieri štvrtý výrobca automobilov, vedúca pozícia SR v tomto rebríčku zostane pravdepodobne aj v budúcnosti rokoch neohrozená. V auguste 2015 podpísali predstavitelia Jaguaru Land Rover (JLR) so slovenskou vládou memorandum o zámere postaviť svoj nový závod v Nitre a v decembri toho istého roka investičnú zmluvu. Po výstavbe a začatí výroby vo štvrtom automobilovom závode JLR pri Nitre sa očakáva nárast ročnej produkcie automobilového sektora približne o ďalších 300 tisíc kusov, čím sa ešte viac posilní jeho pozícia v ekonomike.

Táto britská značka patriaca pod indický koncern Tata Motors by mala začať na Slovensku v roku 2018 vyrábať luxusné terénne autá. Išlo by o prvý závod v Európe (okrem Veľkej Británie). Firma by mala investovať približne 1,4 mld. eur, vytvoriť asi 8 000 nových pracovných miest, z toho takmer polovicu priamo v závode v priemyselnom parku pri Nitre a druhú polovicu v sieti subdodávateľov. Jaguar Land Rover by zároveň mohol na Slovensko pritiahnuť aj ďalšie subdodávateľské firmy.

O túto investíciu súperilo niekoľko krajín vrátane Mexika a Spojených štátov amerických, Českej republiky, Maďarska a Poľska, ktoré sa dostalo až do finálneho výberu so Slovenskom. V prospech SR rozhodol silne etablovaný automobilový priemysel, rozvinutá sieť subdodávateľov, ktorá umožňuje úsporu logistických nákladov, dobrá logistická infraštruktúra, ovládanie špičkových technológií, atraktívny pomer medzi cenou a kvalifikáciou pracovnej sily, členstvo v eurozóne a prísľub vybudovania strategického priemyselného parku pri Nitre. Dôležitú úlohu zohrali aj vládou ponúknuté investičné stimuly. Otázne však je, či sľúbené stimuly nie sú vo vzťahu k očakávaným prínosom investície príliš vysoké, ale aj to, či slovenská ekonomika čoraz viac špecializovaná na jedno odvetvie priemyslu dokáže ešte ponúknuť dostatok kvalifikovanej pracovnej sily.

Vzhľadom na to, že podstatná časť investície JLR by bola dovezená, počas investičnej fázy možno očakávať jej nižší vplyv na slovenské HDP než počas produkčnej fázy. Pre maximalizáciu pozitívnych efektov na ekonomiku je dôležité, aby slovenská produkcia dosahovala čo najvyšší podiel na subdodávkach, aby to boli aj aktivity s vyššou pridanou hodnotou a aby čo najväčšiu časť zamestnancov tvorili slovenskí občania.

Rastúca špecializácia však ďalej zvyšuje krehkosť slovenskej ekonomiky, o to viac, že ide o cyklické odvetvie (tovary dlhodobej spotreby), ktorému sa darí najmä počas hospodárskeho rozmachu a naopak, môže zažiť prepad v prípade krízového vývoja. Riziko pre Slovensko sa čiastočne diverzifikuje orientáciou krajiny na produkciu rôznych automobilov pre rôzne trhy (resp. niektoré typy vozidiel sa nevyrábajú nikde inde). Všeobecne v prípade výroby luxusných automobilov, ktoré by mal v SR vyrábať JLR a ktoré má vo svojom portfóliu aj Volkswagen Slovakia, možno očakávať slabšie následky prípadnej ďalšej krízy v porovnaní

s produkciou automobilov strednej a nižšej triedy. Tie totiž citlivejšie reagujú na utlmený kúpyschopný dopyt strednej a nižšej príjmovej triedy, ktorá najvýraznejšie pociťuje prejavy krízy.

Okrem uvedenej investície na Slovensko smerujú zo zahraničia aj ďalšie PZI, prevažne podporované investičnou pomocou vlády, a to tak do rôznych regiónov vrátane dosiaľ zaostávajúceho východoslovenského kraja, ako aj do rôznych odvetví (informačné technológie, automobilový priemysel, potravinárstvo, energetika a i.). Malo by ísť nielen o nové investičné projekty, ale aj o rozširovanie už existujúcich aktivít subjektov pôsobiacich v SR.

* * *

Príprava a nábeh nových výrobných a exportných kapacít v slovenskom (najmä automobilovom) priemysle vytvárajú predpoklady na posilnenie výkonnosti domácej ekonomiky v nasledujúcich rokoch, keď možno očakávať zvyšovanie príspevku zahraničného dopytu k hospodárskemu rastu sprevádzané zlepšovaním bilancie tovarov. V roku 2018 by mal podľa odhadov NBS (2016b) predstavovať príspevok nábehu produkcie nových investícií v automobilovom priemysle (JLR aj Volkswagen) k dynamike HDP až 0,7 p. b. Podľa Inštitútu finančnej politiky (IFP) MF SR môže nová produkcia v uvedených dvoch závodoch prispieť k rastu slovenskej ekonomiky 0,5 p. b. v roku 2018 a 1,1 p. b. v roku 2019 (IFP, 2016).

Budúci vývoj v domácom, a najmä vonkajšom prostredí však vykazuje známky neistoty. Rizikom z pohľadu zahraničného dopytu po slovenských výrobkoch (vrátane automobilov) a službách stále zostáva budúci vývoj výkonnosti obchodných partnerov SR, najmä Číny a Ruska. Hrozbou celoeurópskeho rozmeru je aj prípadný rozpad schengenského priestoru, ktorý by mal negatívny vplyv nielen na voľný pohyb osôb, ale aj na prepravu tovaru cez hranice členských štátov EÚ.⁹ Z pohľadu prílevu ďalších zahraničných investícií na Slovensko je potenciálnym rizikom politická nestabilita v krajine.

⁹ Viac k tejto téme v kapitole 4.

4. MENOVÁ POLITIKA EURÓPSKEJ CENTRÁLNEJ BANKY A VÝVOJ V EURÓPSKEJ ÚNII Z POHLADU SLOVENSKA

Európska únia a jej členské štáty naďalej čelia viacerým závažným výzvam a rizikám z externého aj interného prostredia. Hoci vývoj niektorých makroekonomických ukazovateľov sa v roku 2016 mierne zlepšil, menová politika Európskej centrálnej banky (ECB) sa napriek jej pokračujúcemu uvoľňovaniu zatiaľ nejaví ako obzvlášť účinná.

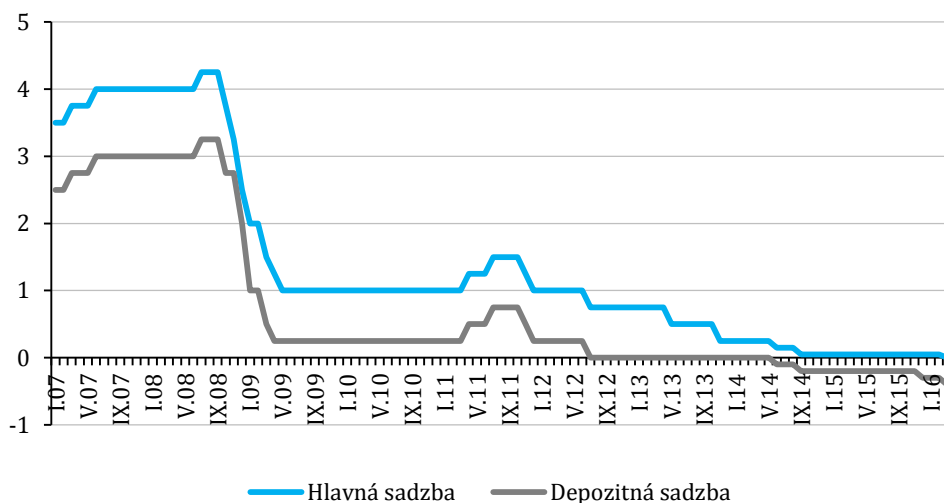
Navyše aktuálna situácia v Európe vrátane migračnej krízy a postojov Veľkej Británie k členstvu v EÚ s ich (reálne aj potenciálne) vážnymi dôsledkami signalizuje, že budúcnosť európskej integrácie je neistá. Na jednej strane možno pozorovať pokračujúce, aj keď zatiaľ nevelmi úspešné úsilie o prehĺbovanie integrácie v Európe. Na druhej strane hrozba rozpadu schengenského priestoru spolu s rizikom odchodu Veľkej Británie z EÚ či Grécka z eurozóny pôsobia presne opačným smerom. Pritom ešte pred pár rokmi boli voľný pohyb osôb aj zotrvanie členských štátov v Únii vnímané ako samozrejmosť.

Táto kapitola sa zameriava na aktuálnu situáciu v EÚ, a osobitne v eurozóne vrátane uplatňovanej menovej politiky ECB, ďalšieho (ambiciózne plánovaného) smerovania európskej integrácie, ako aj rizikových faktorov jej budúceho vývoja. Záverečná časť kapitoly sa venuje nadchádzajúcemu, prvému predsedníctvu Slovenska v Rade EÚ.

Bezprecedentné uvoľňovanie menovej politiky

Stimuláciu hospodárskeho rastu a zrýchlenie inflácie, resp. odvrátenie deflácie sa usiluje ECB naďalej dosiahnuť prostredníctvom viacerých nástrojov. V septembri 2014 zrealizovala zníženie hlavnej úrokovej sadzby na 0,05 % a depozitnej sadzby na -0,20 % (graf 4.1). O vyše roka neskôr, v decembri 2015, bola depozitá sadzba zredukovaná o ďalších 10 bázičných bodov na -0,30 % so zámerom ešte viac zvýšiť motiváciu bánk úverovať súkromný sektor. Ďalšie zmeny úrokových sadzieb sa realizovali v marci 2016, keď hlavná sadzba dosiahla dovtedy nepredstaviteľnú úroveň 0 % a depozitná sadzba -0,40 %.

Graf 4.1
Vývoj kľúčových úrokových sadzieb ECB

Prameň: ECB (2016).

Centrálna banka eurozóny zároveň využíva priestor na ďalšie rozširovanie kvantitatívneho uvoľňovania (*quantitative easing* – QE) spusteného v marci 2015, ktoré v decembri toho istého roka predĺžila o 6 mesiacov, t. j. do konca marca 2017 (pôvodne minimálne do septembra 2016 alebo dotedy, kým nedôjde k náprave cenovej hladiny v súlade s inflačným cieľom ECB tesne pod hranicou 2 %). V marci 2016 nasledoval ďalší krok, a to zvýšenie mesačného objemu nákupu aktív zo 60 mld. eur až na 80 mld. eur, čo spolu predstavuje už viac než 1,7 bilióna eur. Európska centrálna banka pritom popri vládnych a niektorých regionálnych dlhopisoch zahrnula do programu aj firemné dlhopisy z eurozóny s ratingom v investičnom pásme, keďže je pre ňu problematické nájsť dostatok cených papierov na naplnenie mesačných kvót ich nákupov.

Navyše ECB spustila štyri 4-ročné programy poskytovania úverov komerčným bankám, tzv. TLTRO, ktoré použila aj v nedávnej minulosti. Ich cieľom je podpora poskytovania úverov v eurozóne. Komerčné banky tak majú neobmedzený prístup ku kapitálu centrálnej banky za veľmi výhodných úrokových sadzieb – úročenie môže klesnúť až k depozitnej sadzbe, t. j. ECB by komerčným bankám platila za požičanie si peňazí a ich následné poskytnutie reálnej ekonomike vo forme úverov.

Súčasný vývoj v eurozóne nenasvedčuje tomu, že by uplatňovaná extrémne expanzívna menová politika (ktorej zostáva na ďalšie uvoľnenie minimálny priestor) mohla byť bez zvýšeného úsilia vlád štátov eurozóny zvlášť úspešná. Po poklese harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien o 0,1 %, zaznamenanom v septembri 2015, sa eurozóna vrátila k deflácií vo februári 2016, keď sa zaznamenal pokles o 0,2 % a v ďalšom mesiaci podľa predbežných odhadov o 0,1 % (Eurostat, 2016), najmä v dôsledku vývoja cien energií. Podľa prognózy ECB z marca 2016 dosiahne inflácia v eurozóne na konci roka 0,1 %, čo je ďaleko pod inflačným cieľom ECB na úrovni 2 %.

Nemožno vylúčiť, že v reakcii na tento vývoj v priebehu roka 2015 centrálna banka eurozóny ešte viac zníži depozitnú sadzbu, resp. ďalej rozšíri program kvantitatívneho uvoľňovania, či už z hľadiska dĺžky jeho trvania, mesačného objemu nákupu cenných papierov alebo druhov nakupovaných aktív. Takéto smerovanie bezprecedentným spôsobom zintenzívňuje riziká uskutočňovanej menovej politiky ECB, či už ide o vytváranie cenových bublín, „závislosť“ od QE, z nej vyplývajúcu náročnosť ukončenia tohto programu a jeho následky. Čím dlhšie sa totiž bude QE uplatňovať, tým ťažší bude návrat k štandardnej menovej politike.

Čoraz uvoľnenejšia menová politika ECB sa vo väčšej či menšej miere premieta do vývoja úročenia vládnych dlhopisov SR, ako aj do vývoja sadzieb z vkladov a úverov na slovenskom bankovom trhu. Úročenie úverov vrátane hypotekárnych opäť klesá na historicky najnižšie úrovne, štátne dlhopisy s kratšou splatnosťou sa predávajú so zápornou úrokovou sadzbou (nielen vďaka dobrému hospodáreniu vlády, ale najmä z dôvodu nedostatku iných alternatív na investovanie) a výnosy z 10-ročných slovenských dlhopisov sa pohybujú prevažne pod úrovňou 1 %. Vo februári 2016 klesli dokonca na 0,56 %, nižšie úročenie dosahovalo len niekoľko členských štátov EÚ, väčšinou z jadra eurozóny (Nemecko 0,17 %; Holandsko 0,37 %; Luxembursko 0,43 %; Česká republika 0,46 %; Fínsko a Rakúsko 0,53 %) (Eurostat, 2016).

Extrémne nízke úroky z vládnych dlhopisov vytvárajú na jednej strane priaznivé podmienky na ďalšie zadlžovanie (financovanie, resp. predfinancovanie) štátu a podporu ekonomického rastu. Takéto (na prvý pohľad výhodné) zadlžovanie však na strane druhej nie je vzhľadom na

súčasnú nastavene ústavnej dlhovej brzdy možné, navyše rastúce zadlžovanie štátu zvyšuje v dlhodobom horizonte riziko neudržateľnosti verejných financií. Zároveň skôr či neskôr môže opäť dôjsť k zvyšovaniu úrokových sadzieb z vládnych dlhopisov a tým aj tlaku na hospodárenie vlád členských štátov.

„Skutočná“ hospodárska a menová únia verzus dezintegrácia?

V Európe pokračujú snahy o posilnenie hospodárskej a menovej únie (HMÚ), ktorej prvá fáza sa začala tzv. *Správou piatich predsedov*¹⁰ Dobudovanie hospodárskej a menovej únie v polovici roka 2015¹¹ a v októbri toho istého roka pokračovala prijatím dokumentu *Na ceste k dobudovaniu hospodárskej a menovej únie* obsahujúceho konkrétne opatrenia pre prvú fázu Európskou komisiou. Plán dobudovania hospodárskej a menovej únie v Európe, uvedený v *Správe piatich predsedov*, je nasledovný:

- Fáza 1 – *prehlbovanie prostredníctvom činov* (1. júl 2015 – 30. jún 2017) – využívanie existujúcich nástrojov a existujúcich zmlúv na zvýšenie konkurencieschopnosti a štrukturálnej konvergenzie, dobudovanie finančnej únie, dosiahnutie a udržanie zodpovednej fiškálnej politiky na vnútroštátnej úrovni a na úrovni eurozóny, posilnenie demokratickej zodpovednosti.
- Fáza 2 – *dobudovanie HMÚ* – dohoda o konkrétnych, ďalekosiahlejších opatreniach na dobudovanie inštitucionálnej štruktúry HMÚ vrátane ministerstva financií eurozóny; záväznejší proces konvergenzie (súbor spoločne dohodnutých referenčných kritérií konvergenzie).
- Záverečná fáza (najneskôr do roku 2025) – po úplnej realizácii všetkých krokov by rozsiahla a skutočná HMÚ predstavovala stabilné a prosperujúce miesto pre všetkých občanov členských štátov EÚ, ktoré využívajú jednotnú menu, a atraktívne miesto aj pre ostatné členské štáty EÚ, ktoré sa k nej budú chcieť pripojiť, keď na to budú pripravené; predpokladá sa aj vytvorenie politickej únie.

¹⁰ Predseda EK v spolupráci s predsedom Európskej rady, predsedom Euroskupiny (ministri financií krajín eurozóny), predsedom Európskeho parlamentu a prezidentom ECB.

¹¹ Vychádza okrem iného zo správy *Smerom k skutočnej hospodárskej a menovej únii* (tzv. Správa troch predsedov a jedného prezidenta) z roku 2012.

- Podľa EK má do roku 2025 dôjsť k pokroku súbežne v štyroch hlavných oblastiach, ktoré sú navzájom prepojené, a to: 1. smerom ku skutočnej hospodárskej únii; 2. smerom k finančnej únii (dobudovanie bankovej únie a urýchlenie vytvorenia únie kapitálových trhov); 3. smerom k fiškálnej únii a 4. smerom k politickej únii, ktorá poskytne základ pre všetky uvedené aspekty prostredníctvom demokratickej zodpovednosti, legitimacy a posilnenia inštitucionálneho základu (EK, 2015). Podrobnejší obsah plánovaného postupu v týchto oblastiach je uvedený v tabuľke 4.1.

T a b u ľ k a 4.1

Cesta k úplnej hospodárskej a menovej únii

	Fáza 1 – okamžité kroky	Fáza 2 – dobudovanie HMÚ
Hospodárska únia	Nová podpora konvergenzie, pracovných miest a rastu	Formalizácia a záväznejší charakter konvergenčného procesu
Finančná únia	Dobudovanie bankovej únie Spustenie únie kapitálových trhov Posilnenie Európskeho výboru pre systémové riziká	
Fiškálna únia	Nová poradná Európska fiškálna rada	Zriadenie funkcie fiškálnej stabilizácie pre eurozónu
Demokratická zodpovednosť, legitimita a posilňovanie inštitúcií	Prepracovaný európsky semester Posilnenie parlamentnej kontroly ako súčasť európskeho semestra Zvýšenie úrovne spolupráce medzi Európskym parlamentom a národnými parlamentmi Podporenie riadenia Euroskupiny Kroky ku konsolidovanému vonkajšiemu zastúpeniu eurozóny Integrovanie Zmluvy o stabilite, koordinácii a správe v hospodárskej a menovej únii, relevantných častí Paktu Euro Plus a medzivládnej dohody o jednotnom fonde na riešenie krízových situácií do rámca práva EÚ	Integrácia Európskeho mechanizmu stability do právneho rámca EÚ Zriadenie ministerstva financií pre eurozónu, ktoré by nieslo zodpovednosť na európskej úrovni

Prameň: Juncker, Tusk, Dijsselbloem, Draghi a Schultz (2015).

V záujme dosiahnutia konvergenzie medzi členmi eurozóny je nevyhnutný ďalší pokrok, ktorý by mal podľa *Správy piatich predsedov* v krátkodobom horizonte spočívať vo vytvorení systému eurozóny pre vnútroštátne orgány v oblasti konkurencieschopnosti, v posilnenom vykonávaní postupu pri makroekonomickej nerovnováhe, v silnejšom dôraze na zamestnanosť a výsledky v sociálnej oblasti a v lepšej koordinácii hospodárskych politík v rámci prepracovaného európskeho semestra. V druhej, stredno- až dlhodobej fáze by sa konvergenčný proces smerom k odolnejším hospodárskym štruktúram mal stať záväznejší, a to tým, že by sa dohodol súbor spoločných štandardov na vysokej úrovni, ktoré by sa vymedzili v právnych predpisoch EÚ.

Pokrok smerom k silnejšej hospodárskej únii by mal byť sprevádzaný dobudovaním finančnej únie, keďže obe sa navzájom dopĺňajú a posilňujú. V rámci finančnej únie bol už zriadený jednotný bankový dohľad, dosiahla sa aj dohoda o jednotnom mechanizme riešenia krízových situácií, ktorý však ešte nebol plne implementovaný. Dobudovanie finančnej únie vyžaduje ešte vytvorenie spoločného európskeho systému poistenia vkladov a úniu kapitálových trhov, čo by sa malo zrealizovať vo fáze 1.

V krátkodobom horizonte by sa mal ďalej posilniť súčasný rámec správy zriadením nezávislej, poradnej Európskej fiškálnej rady, ktorá by koordinovala národné fiškálne rady a mala by prispieť k lepšiemu dodržiavaniu spoločných fiškálnych pravidiel. V druhej fáze vytvorená stabilizačná funkcia eurozóny by mala za úlohu zlepšiť vyrovnanie sa s makroekonomickými otrasmi, čím by sa HMÚ stala odolnejšou.

Demokratická zodpovednosť a legitimita sú kľúčové pre posilnenie zodpovednosti v rámci fázy 1 prehĺbenia HMÚ a sú nevyhnutné vo fáze 2, kde plánované iniciatívy znamenajú ešte širšie uplatňovanie suverenity a ešte viac solidarity. V záujme prípravy prechodu z prvej fázy do druhej má Komisia (po konzultácii s predsedami ostatných inštitúcií EÚ) na jar 2017 predložiť bielu knihu, ktorá bude obsahovať hodnotenie pokroku dosiahnutého vo fáze 1 a náčrt ďalších krokov na dobudovanie HMÚ vo fáze 2.

Ako je evidentné z uvedeného, ide o mimoriadne ambiciózny plán. Eurozóne, ale aj celej EÚ 28 by v prvom kroku najviac pomohlo posilnenie existujúceho rámca fungovania Únie, dôsledné plnenie záväzkov

a dodržiavanie súčasných pravidiel všetkými členskými štátmi aj európskymi inštitúciami. Existujúce pravidlá sú totiž často obchádzané a „ohýbané“, a tak nemožno vylúčiť, že aj k novým pravidlám a prijatým opatreniam sa bude pristupovať podobným spôsobom.

Zintenzívňujúca sa migračná kríza zasiahla EÚ v náročných časoch, navyše Únia na ňu reaguje príliš pomaly a nekoordinovane. V súvislosti s hľadaním riešenia kríza s utečencami vyvolala ďalšie rozpory medzi členskými štátmi a prehĺbila tak nejednotnosť v rámci Únie. Mnohorozmernosť (ekonomický, sociálny, kultúrny aj bezpečnostný rozmer) a rozsah tejto krízy môžu výrazným spôsobom ovplyvniť budúcnosť Európy a európskej integrácie. Od polovice minulého roka, keď viaceré členské štáty začali zavádzať opatrenia proti prílevu nelegálnych imigrantov, sa zintenzívňuje tlak na existenciu schengenského priestoru.¹² Mnohými preferované spoločné „európske“ riešenie problémov spojených s imigrantmi prevažne z Afriky a Blízkeho východu je pritom stále vzdialené.¹³ Náklady pre (už dosť zaťažené) rozpočty viacerých členských štátov neúnosne rastú, čo zosilňuje tlak na uvoľnenie rozpočtových pravidiel EÚ, a budúce ekonomické prínosy sa často preceňujú.

Z pohľadu ekonomického aj politického je veľkým rizikom rozpad schengenského priestoru, ktorý by nielenže znamenal koniec voľného pohybu osôb, ako jednej zo štyroch slobôd EÚ, ale negatívne by sa prejavil aj v prípade ostatných troch slobôd, a to skomplikovaním a spomalením voľného pohybu tovaru, služieb a kapitálu. Čo je ešte závažnejšie, rozpad schengenskej zóny by mohol spustiť ďalšiu dezintegráciu v Európe. Vzhľadom na pozitíva plynúce z (fungujúceho) schengenského priestoru by v prípade jeho kolapsu mohlo dôjsť k jeho nahradeniu inými

¹² Územie časti Európy a niekoľkých zámorských území, v rámci ktorého môžu osoby a tovar voľne prekračovať hranice na ktoromkoľvek mieste zmluvných štátov bez hraničnej kontroly.

¹³ Dňa 22. septembra 2015 Rada EÚ pre spravodlivosť a vnútorné veci kvalifikovanou väčšinou prijala rozhodnutie o prerozdelení 120 tisíc utečencov prostredníctvom povinných kvót medzi členské štáty EÚ. Proti tomuto rozhodnutiu bolo Slovensko, Česko, Maďarsko a Rumunsko; Fínsko sa zdržalo hlasovania. Poľsko, ktoré pôvodne deklarovalo spoločnú pozíciu v rámci Vyšehradskej skupiny (V4), napokon hlasovalo za. Začiatkom decembra Slovenská republika podala na Radu EÚ žalobu na Súdny dvor EÚ v Luxemburgu, za čo si vyslúžila značnú kritiku. Vzhľadom na to, že o takej citlivej téme sa rozhodovalo väčšinovým hlasovaním, a nie na základe konsenzu všetkých krajín, SR žiada, aby Súdny dvor vyhlásil rozhodnutie Rady o zavedení dočasných opatrení v oblasti medzinárodnej ochrany v prospech Talianska a Grécka za neplatné.

alternatívami zahŕňajúcimi menší počet štátov (akýsi „miniSchengen“), napríklad v rámci jadra menovej únie (vrátane Nemecka, Rakúska a krajín Beneluxu), ktorý by však nedosahoval prínosy súčasnej, väčšej podoby zóny bez hraničnej kontroly.

V súvislosti s mimoriadne vysokou otvorenosťou slovenskej ekonomiky, spojenou s viac než dvojtretinovým podielom obchodu s krajinami schengenskej zóny na celkovom zahraničnom obchode SR, by následky jej prípadného rozpadu boli pre Slovensko ešte výraznejšie než pre iné, menej otvorené ekonomiky. So spomalením pohybu tovaru cez hranice a znížením jeho objemu by to prinieslo pokles exportnej konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky a obmedzenie rastu jej výkonnosti.¹⁴

Ďalším rizikom budúceho vývoja európskej integrácie je možný precedens v podobe vystúpenia Veľkej Británie z EÚ (tzv. Brexit)¹⁵ s následnými negatívnymi dôsledkami tak na ekonomiku samotnej krajiny, ako aj celej EÚ. Spolu s prípadným vystúpením Británie z Únie by sa mohli zintenzívniť aj diskusie ohľadne možného odchodu iných členských štátov z EÚ. Zároveň v prípade zotrvania krajiny v Únii bude zrejme pokračovať tlak na zreformovanie jej fungovania, čo by potenciálne mohlo byť prínosom pre ďalšie členské štáty.

Predsedníctvo Slovenskej republiky v Rade Európskej únie – výzva v náročnom období

Predsedníctvo členského štátu v Rade EÚ je súčasne právom aj záväzkom. Patrí medzi najdôležitejšie a najnáročnejšie úlohy, ktoré vyplývajú z členstva v EÚ. Slovenská republika prevezme túto úlohu v druhom polroku 2016, a to po prvýkrát počas svojho už takmer 12-ročného členstva v Únii. Ako súčasť predsedníckeho tria Holandsko – Slovensko – Malta vystrieda Holandsko, ktoré zastáva pozíciu predsedníckej krajiny v prvom polroku 2016.

¹⁴ Analýzu ekonomických dôsledkov prípadného rozpadu schengenského priestoru na Slovensko zrealizovala UniCredit Bank (<http://www.kancelarie.sk/poradna/unicredit-co-by-znamenalkoniec-schengenu>).

¹⁵ V júni 2016 sa vo Veľkej Británii uskutoční referendum o zotrvaní krajiny v EÚ.

Pre Slovenskú republiku je predsedníctvo na jednej strane príležitosťou upevniť svoje postavenie v EÚ a upriamiť pozornosť aj na svoje priority v rámci európskej politiky.¹⁶ Na druhej strane sa však SR ako predsednícka krajina bude musieť pohybovať v mantineloch priorít predsedníckeho tria – svojho predsedníctva, celkového smerovania EÚ a pracovného programu Európskej komisie.

Organizačná, technická a logistická stránka príprav na výkon predsedníctva sa začala už v roku 2012, obsahová náplň (program predsedníckeho tria a program slovenského predsedníctva) sa stala centrom pozornosti v roku 2015. Koncom februára 2016 schválila vláda SR východiská programu slovenského predsedníctva v Rade EÚ. Predstavujú strategický rámec na dopracovanie priorít predsedníctva,¹⁷ ktoré má vláda schváliť v júni, t. j. tesne pred začiatkom predsedníctva.

Základom pre východiská (podobne ako pre program celého tria) je päť priorít *Strategického programu pre EÚ v časoch zmien*, prijatého na summite v júni 2014, z ktorého vychádzajú pracovné programy európskych inštitúcií do roku 2019. Ide o nasledovné priority (European Council, 2014):

- zamestnanosť, rast, konkurencieschopnosť;
- Únia chrániaca všetkých občanov;
- energetická únia s pokrokovou klimatickou politikou;
- sloboda, bezpečnosť a spravodlivosť;
- Únia ako silný globálny aktér.

Jednou z priorít celého predsedníckeho tria je dobudovanie a prehľbovanie jednotného trhu a plné využívanie jeho potenciálu. Aj v čase slovenského predsedníctva sa bude prerokúvať jednotný digitálny trh, pokračovať v posilňovaní bankovej únie, v zefektívňovaní kapitálových trhov EÚ, v budovaní energetickej únie s dôrazom na posilnenie energetickej bezpečnosti, ako aj v zlepšovaní a zefektívňovaní prostredia pre malé

¹⁶ Predsednícka pozícia sa nevyužíva na priame presadzovanie národných záujmov, ale prostredníctvom nej je možné zamerať pozornosť na témy, ktoré sú z pohľadu predsedníckej krajiny kľúčové, a sú zároveň sú dôležité aj pre celú EÚ.

¹⁷ Priority finálneho programu by mali byť tri alebo štyri, pričom by mali reagovať na aktuálny vývoj.

a stredné podniky. Medzi mimoriadne dôležité témy bude patriť finalizácia často kritizovanej *Transatlantickej dohody USA a EÚ o voľnom obchode* (TTIP), ako aj implementácia a naplnenie cieľov *Európskeho fondu pre strategické investície* (EFSI). Slovenská republika plánuje presadzovať opatrenia orientované na podporu inkluzívneho rastu a zamestnanosti, ako aj doplnkové opatrenia pre členské štáty na efektívnejšie vykonávanie *Iniciatívy na podporu zamestnanosti mladých ľudí*. Zároveň bude slovenské predsedníctvo presadzovať vyvážený prístup, ktorý zamedzí zneužívaniu sociálnych systémov v EÚ, zabezpečí sociálnu ochranu pracovníkov a zachová ich voľný pohyb.

Slovenská republika sa predsedníckej úlohy ujme v období silnejúcich dezintegračných tlakov. V závislosti od výsledku referenda o vystúpení Veľkej Británie z EÚ je možné, že slovenské predsedníctvo bude dohliadať na začatie rokovaní o odchode tejto krajiny z Únie. V problematike migrácie bude mať SR náročnú úlohu koordinovať rokovania s cieľom formulovania a realizácie spoločného európskeho riešenia a odvrátenia rozpadu schengenskej zóny, ktorý by potenciálne mohol v Európe spustiť nezvratný dezintegračný proces. Dôležitým cieľom v rámci vnútorných aspektov by preto malo byť posilnenie ochrany vonkajších hraníc Únie a bezpečnosť schengenského priestoru.

5. CENOVÝ VÝVOJ

Rok 2015 sa v oblasti vývoja cenovej hladiny veľmi podobal na rok predchádzajúci, keď nastolený trend z roku 2014 pokračoval a pohyb cenovej hladiny bol vo veľmi miernom deflačnom pásme. Pôvodne predpokladaný útlm efektu dobiehania domácej spotreby pre stagnujúce ceny sa zatiaľ úplne nevyčerpal, čo v kombinácii s viacerými externými faktormi viedlo k udržaniu negatívnych hodnôt inflácie bez náznakov tendencie ku skĺznutiu do deflačnej špirály.

Pokračujúca mierna deflácia

Zatiaľ čo v roku 2014 sa fenomén deflácie objavil v slovenskej ekonomike vôbec po prvýkrát s obavami o jeho negatívnom vplyve na celkovú ekonomickú výkonnosť hospodárstva, v roku 2015 bol pokračujúci cenový pokles vnímaný ako výkonnosť neohrozujúci. Podobný cenový vývoj bol zaznamenaný aj v okolitých krajinách, ktoré už druhý rok pokračujú v cenovej stagnácii hlboko pod ich inflačnými cieľmi.

Medzi hlavné faktory, ktoré mali rozhodujúci vplyv na celkovú zmenu cenovej hladiny, možno zaradiť:

- *Prepad ceny ropy a zemného plynu.*¹⁸
- *Opätovný pokles cien regulovaných odvetví* – už druhý rok po sebe sa ceny v regulovaných odvetviach znížili. Tempo ich poklesu sa v porovnaní s predošlým rokom ešte zrýchlilo, keď dosiahlo hodnotu -1,6 %.
- *Pokračujúce ruské embargo na dovoz potravín* – rozhodnutie o zákaze dovozu niektorých potravín na ruský trh spôsobilo prebytok vybraných potravín na európskom trhu. Ide o nepriamy efekt pre Slovenskú republiku, keď sankcie výrazne nezasiahli slovenský export, ale skôr ovplyvnili import týchto potravín do krajiny. Spolu s vyššou úrodou v roku 2014 tak tlačili na pokles cien. Najväčší cenový pokles zo zakázaných potravín zaznamenalo bravčové mäso, ktorého import poklesol v priemere o 7 %.

¹⁸ Tejto téme sa venuje druhá časť kapitoly o cenovom vývoji.

- *Bezmocnosť spoločnej monetárnej politiky pri ovplyvňovaní cenovej hladiny* – napriek pretrvávajúcemu dodávaniu likvidity do bankového systému prostredníctvom programu nákupu aktív (QE) sa ECB nedarí naplniť inflačný cieľ, ani zásadne meniť inflačné očakávania obyvateľov eurozóny (viac v 4. kapitole).
- *Nižšie ceny v železničnej a autobusovej doprave* – najvýraznejší prepád zo všetkých zložiek HICP (Harmonizovaný index spotrebiteľských cien) v SR zaznamenala kategória Doprava. Medziročne klesla o 7 %, čo je primárne dôsledkom poklesu cien pohonných látok. Určitú úlohu v tomto poklese však mohla zohrať aj zvýšená cenová konkurencia na prepravnom trhu. Aj keď váhy verejnej prepravy sú v indexe HICP relatívne nízke, opatrenia na zníženie nákladov za dochádzaním do práce a pod. mohli predstavovať potenciálne negatívny príspevok k vývoju tejto kategórie.

Pri pohľade na produkčnú stránku ekonomiky, jednotlivé odvetvia priemyslu pokračovali v už nastúpenom trende z predchádzajúceho roku, keď ceny produkcie určenej pre domáci trh poklesli v priemere o takmer 4 %. Ceny produkcie určenej na vývoz z krajiny klesali pomalším tempom blízky úrovni 2 %. Za takýmto vývojom môže stáť niekoľko faktorov, napríklad rapídny prepád cien ropy a z nej vyplývajúci pokles nákladových položiek výroby (viac o tejto téme v druhej časti tejto kapitoly).

Ceny stavebných prác boli jednou z mála položiek, ktoré si v roku 2015 zachovali inflačný charakter. Určitou mierou k tomuto vývoju prispelo aj zvýšenie stavebnej produkcie, ktoré si po miernom oživení v roku 2014 pripísalo zásadný nárast. Nárast dopytu po produktoch stavebníctva s mierne oneskorenou reflexiou ponuky odvetvia sa tak mohol prejaviť práve v náraste cien.

Pri cenách poľnohospodárskych produktov zohrávajú dôležitú úlohu ekonomické, ale aj neekonomické faktory. Medzi tie dôležité ekonomické, ktoré zohrávajú kľúčovú úlohu, patrí napríklad veľkosť úrody alebo sezónnosť, medzi neekonomické sa zaraďujú najmä dôsledky embarga Ruskej federácie na dovoz potravín z Európskej únie. Ten bol čiastočne eliminovaný exportom potravín do krajín mimo Ruskej federácie a EÚ,

odkiaľ bol následne reexportovaný do Ruskej federácie. Embargo však rovnako spôsobilo prebytok potravín aj na európskom trhu, a teda vytvorilo tlak na pokles cien zakázaných potravín.

Tabuľka 5.1

Prehľad základných indexov vývoja cien v SR (v % ; rok 2015)

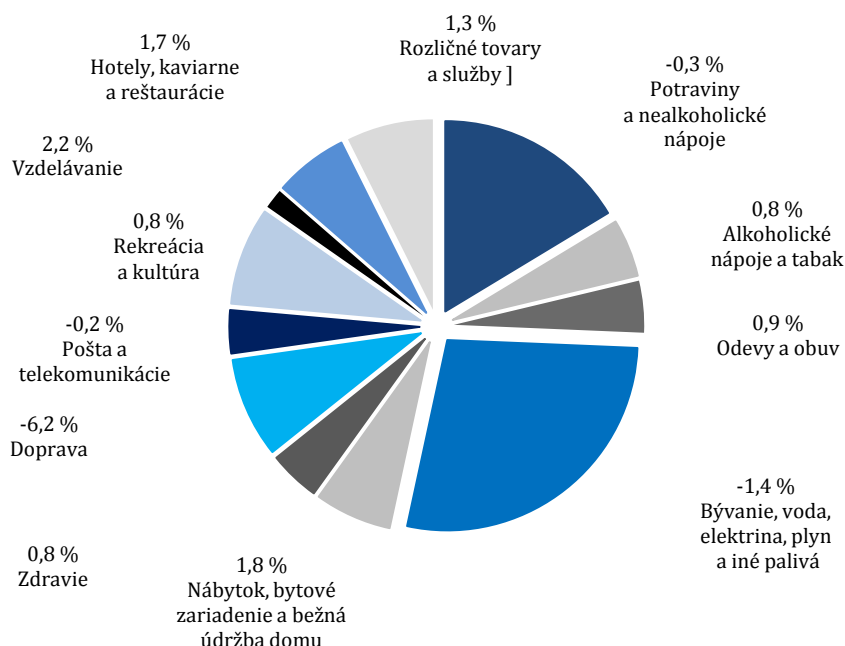
	2012	2013	2014	2015
Miera inflácie (HICP):				
Eurozóna	2,5	1,3	0,4	0,0
Slovensko	3,7	1,5	-0,1	-0,3
Česká republika	3,5	1,4	0,4	0,3
Maďarsko	5,7	1,7	0,0	0,1
Poľsko	3,7	0,8	0,1	-0,7
Priemyselné ceny:				
Ceny priemyselných výrobcov – tuzemsko	3,5	0,1	-2,4	-3,8
v tom: priemyselná výroba	0,9	0,0	-1,0	-2,2
Ceny priemyselných výrobcov – úhrn	2,0	-1,0	-3,5	-2,9
Ceny priemyselných výrobcov – export	0,7	-1,4	-3,3	-2,2
Ceny stavebných prác	.	0,7	1,3	1,8
Ceny stavebných materiálov	.	-0,8	-2,7	-0,8
Ceny poľnohospodárskych produktov	6,9	-4,9	-7,8	-2,2
Deflátoary:				
Deflátor HDP	1,3	0,5	-0,2	-0,3
Deflátor vládnej spotreby	1,9	1,1	0,3	0,8
Deflátor súkromnej spotreby	3,5	1,3	-0,1	-0,1
Deflátor fixných investícií	0,2	0,4	-0,4	-0,1
Deflátor exportu tovarov a služieb	1,2	-1,9	-3,3	-1,3
Deflátor importu tovarov a služieb	2,5	-1,4	-3,4	-1,3
Výmenné relácie	-1,2	-0,5	0,0	0,0

Prameň: Eurostat (2016); MF SR (február 2016); ŠÚ SR (2016).

V oblasti deflátorov sa deflátor súkromnej spotreby opäť ocitol v záporných hodnotách, čo mohlo viesť spotrebiteľov k realizácii odkladaných nákupov z minulosti. K tomu treba zohľadniť efekt rastúcej ekonomiky a pozitívneho výhľadu do budúcnosti, ktorý nakoniec viedol k zvýšeniu tempa rastu súkromnej spotreby v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Rovnako ceny v zahraničnom obchode Slovenska poklesli, takže aj dovezená inflácia, ako kedysi tradičný prispievateľ k rastu cenovej hladiny, mala svoj podiel na celkovom poklese cenovej hladiny.

Graf 5.1

Medziročná zmena cenovej hladiny v kategóriách HCPI (veľkosť kategórií podľa váh v HCPI)

Prameň: ŠÚ SR (2016).

Prepad ceny ropy a zemného plynu

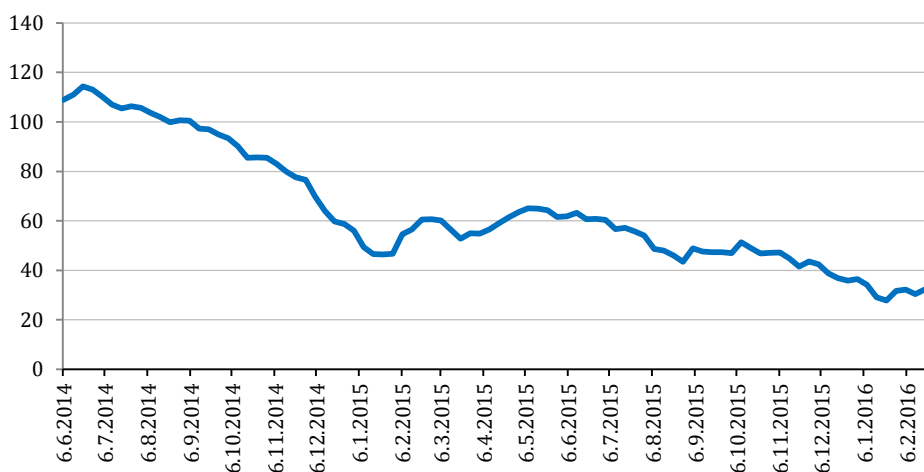
Už od polovice roka 2014 začala cena ropy klesať a svoje dno dosiahla až v roku 2016.¹⁹ Ide o hodnoty cien, ktoré atakovali 12-ročné minimá (nižšia cena ropy bola naposledy v roku 2004). Medzi viaceré faktory takéhoto vývoja možno zaradiť najmä cenovú vojnu medzi členmi kartelu OPEC a americkými producentmi ropy používajúcimi nekonvenčné metódy ťažby. Práve pretrvávajúcou vysokou ponukou ropy zo strany krajín ťažiacich klasickým spôsobom (a s nižšími nákladmi) sa snažia dostať z trhu amerických producentov, ktorí používajú nové, nekonvenčné spôsoby ťažby ropy. Zatiaľ čo krajiny v zoskupení OPEC mali priemerné náklady na ťažbu barelu približne 32 USD/barel, americký producenti až 64 USD/barel (Medzinárodná energetická agentúra, 2016).

¹⁹ Podobný trend s malým oneskorením nasledoval aj vo vývoji cien zemného plynu.

Z dlhodobých determinantov tohto vývoja možno uviesť dlhodobý previs ponuky nad dopytom po rope a rovnako spomalenie rastu dopytu po rope v Európe v dôsledku pomalšieho rastu ekonomík (Karmažin, 2015).

Graf 5.2

Vývoj ceny ropy Crude Oil – Brent Europe (cena v USD/barel)

Prameň: Úrad amerických energetických informácií (2016).

Vplyv poklesu cien na ekonomiku a infláciu

Z makroekonomického hľadiska výrazne nižšie ceny ropy môžu predstavovať relatívne významný impulz na rast reálnej konečnej spotreby domácností v krajinách s významným podielom spotreby pohonných látok a cien energií (tepla a zemného plynu) na spotrebných výdavkoch (Karmažin, 2015). To platí najmä v krajinách ako Slovensko, ktoré je takmer čistý dovozca energií. Dáva to priestor na rast disponibilných dôchodkov a pri relatívne nízkej spotrebnej elasticite cien pohonných látok aj k akumulácii úspor alebo rastu konečnej spotreby domácností.

Nasledujúca analýza slúži skôr na ilustratívne poukázanie priamych a nepriamych väzieb vplyvu poklesu ropy na slovenskú ekonomiku než na presnú kvantifikáciu. Je to spôsobené faktom, že dáta nevyhnutné na analýzu sa publikujú s veľkým časovým oneskorením. Preto aj konkrétne hodnoty, ktoré sú v nej použité, sa v priebehu niekoľkých rokov mohli zmeniť –

nepredpokladáme však, že až do takej miery, že by analýza poskytovala veľmi skreslený obraz o reálnom stave v roku 2015.

Ako sa prejavuje pokles cien ropy v ekonomike?

Pre vývoj inflácie predstavuje pokles cien ropy významný dezinflačný impulz s takmer okamžitým prenosom na ceny pohonných látok (v rozmedzí niekoľkých týždňov) a oneskoreným na ďalšie komodity, ktoré sa z ropy produkujú, alebo sú na ňu naviazané.

Odvetvia, ktoré sú priamo ovplyvnené poklesom cien ropy a zemného plynu, je možné identifikovať na základe tabuliek použitia, ktoré tvoria základnú súčasť systému národných účtov.²⁰ Ide o použitie produktov v kategórii B – Ťažba a dobývanie (klasifikácia CPA 2008 – *Classification of Products by Activity*; pozri graf 5.3), či už na konečnú spotrebu alebo medzispotrebu.²¹ Pokles cien ropy a zemného plynu má tak vplyv nielen na odvetvia priamo naviazané na ropu (výroba rafinovaných ropných produktov; dodávka elektriny, zemného plynu, pary a studeného vzduchu), ale aj na pokles nákladových položiek v ďalších odvetviach priemyslu alebo služieb (výroba skla, stavebníctvo, činnosti spojené s nehnuteľnosťami a ďalšie).

Ešte zaujímavejšie je pozorovať rozdelenie produktov ťažby a dobývania na ďalšie použitie, keď iba približne 7 % z týchto produktov bolo v roku 2010 určených na konečnú spotrebu alebo export a zostávajúcich 93 % vstupovalo do ďalšieho výrobného procesu ako vstup (medzispotreba).

V štruktúre použitia ropy a zemného plynu absentuje na prvý pohľad logické odvetvie pozemnej prepravy. Do neho sa však pokles cien ropy prenáša až v ďalšom kroku, keď toto odvetvie používa produkty odvetvia výroby koksu a rafinovaných ropných produktov analyzovaných v predchádzajúcom odseku. Pri pohľade na tabuľku použitia koksu

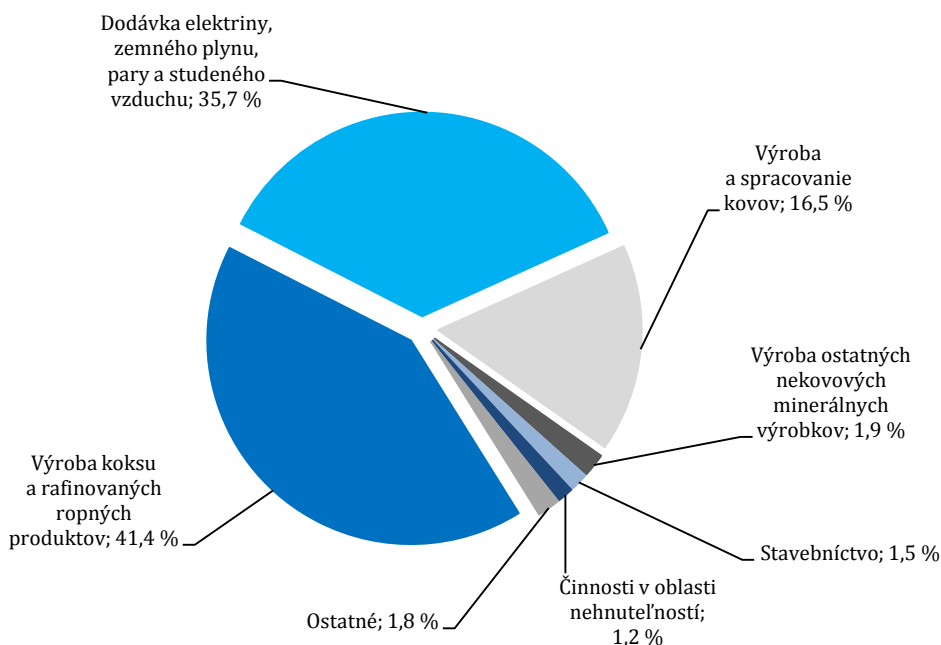
²⁰ Posledné dostupné tabuľky použitia pre SR sú dostupné za rok 2010. Tieto vplyvy tak môžu byť viac ilustračné ako reálne za sledované obdobie.

²¹ Sme si vedomí, že v tejto kategórii sú zahrnuté aj iné produkty (napr. uhlie a zemný plyn), ale je štatisticky potvrdené, že práve ceny ropy sú silným determinantom vývoja zostávajúcich produktov s miernym časovým oneskorením (Karmažin, 2015).

a ropných rafinovaných produktov (kategória C19; CPA 2008) sa práve odvetvie pozemnej dopravy stáva najväčším odberateľom týchto produktov s odberom takmer štvrtiny produkcie odvetvia (23 % v roku 2010). Produkty odvetvia potom odoberajú ďalšie odvetvia služieb a tým sa efekt poklesu cien šíri ďalej do celej ekonomiky, keď pokles cien vstupov sa aspoň čiastočne prejaví na poklese cien produktov určených na konečnú spotrebu (záleží na elasticite) a celkový efekt poklesu cien sa multiplikuje.

Graf 5.3

Percentuálny podiel použitia produktov ťažby a dobývania ako vstupov pre ostatné odvetvia (v %, rok 2010)

Prameň: Databáza Eurostatu (2016); vlastné výpočty.

Podľa analýzy ECB sa pokles v celkovej miere HICP prejaví z 2/3 priamymi efektmi na cenách ropných produktov, z 1/3 nepriamo formou multiplikácie po odvetviach hospodárstva. Ide o tzv. primárne kolo zníženia cien. Ak by však náhla zmena cien pretrvávala na nízkych hodnotách dlhšie a viedla by k zmene tzv. inflačných očakávaní o vývoji cien do budúcnosti, celkový efekt by sa mohol zväčšiť vplyvom tzv. sekundárneho

kola, keď dochádza k zmene nákupného správania spotrebiteľov (ECB Bulletin, 2010).

Detailnejší odhad predpokladá, že 10 % pokles cien spôsobí pokles 0,4 p. b. priamo v kategórii HICP – energie, ktorá má váhu na celkovom indexe približne 10 %, a ďalší nepriamy efekt ešte o 0,2 p. b. v ostatných kategóriách HICP v rozmedzí až do 3 rokov. Ak by sme použili takto vytvorený model vplyvu poklesu ropy a zemného plynu na HICP pri aktuálnom poklese cien (prepad až o 70 % voči hodnote zo 6/2014), výsledky by predstavovali súhrnný negatívny príspevok až -2,8 p. b. v priamom efekte na kategóriu energie v HICP a nepriamy efekt -1,4 p. b. na ostatné kategórie indexu. V celkovej hodnote príspevku poklesu ceny ropy by tak bol kumulatívny efekt poklesu cien ropy blízky negatívnemu príspevku -1,5 p. b.²²

Treba pripomenúť, že takýto vývoj prebiehal graduálne a spomínaný negatívny príspevok bol rozložený do viacerých období. Rovnako dôležité je dbať na to, že dané odhady predpokladali cenu ropy v rozmedzí 60 – 80 USD/barel, čo sú hodnoty blízke priemeru cenu ropy za celý rok 2015, jej mesačný vývoj však mal čisto negatívny trend a jednotlivé príspevky tak mohli značne variovať.

Otázkou potom zostáva, prečo celková cenová hladina v SR skôr stagnovala a neklesala ešte intenzívnejšie, ak v ekonomike pôsobila takto zásadne vplývajúca negatívna položka. Odpoveďou môže byť fakt, že čiastočne sa jej vplyv kompenzoval nízkou elasticitou prechodu do kategórie energií HICP, ako aj do cien pohonných látok, tak ako to ukazuje tabuľka 5.2.

Z uvedenej tabuľky vyplýva, že vplyv na cenu pohonných látok je pri nízkych cenách ropy výrazne obmedzený najmä kvôli vplyvu spotrebných daní. Keďže spôsob ich výpočtu nezávisí od aktuálnej ceny ropy a veľkosť dane z minerálnych olejov na 1 000 litrov zostáva konštantná, aj priestor na prenos poklesu cien ropy zostáva pri nižších hodnotách limitovaný.

²² Výsledok kumulatívneho efektu sme dostali pomocou výpočtu $(0,1x - 2,8) + (0,9x - 1,4) = -1,54$ p. b.

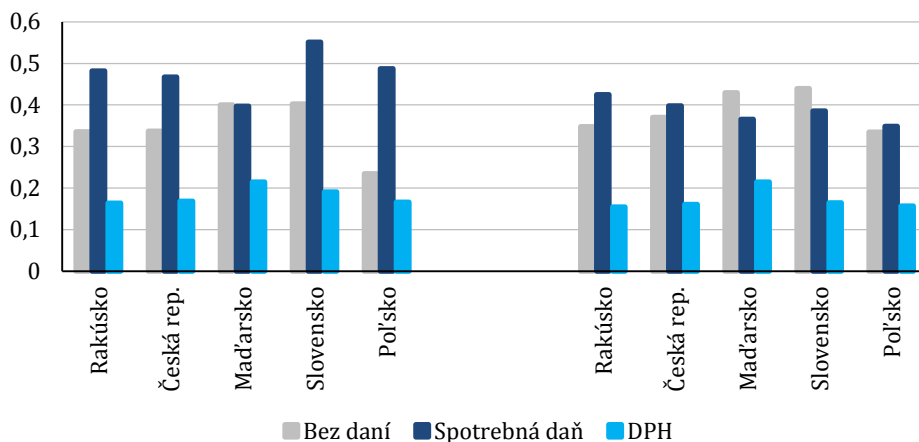
Tabuľka 5.2

Elasticita prechodu cien ropy do HICP – energie a do cien pohonných látok

Hodnota Crude Oil	Vážený priemer prechodu do položky HICP – energie	Benzín	Diesel
20 USD/barel	16 %	19 %	19 %
40 USD/barel	26 %	32 %	32 %
60 USD/barel	33 %	41 %	41 %
80 USD/barel	38 %	48 %	48 %
100 USD/barel	42 %	54 %	54 %

Prameň: ECB Bulletin (2014).

Graf 5.4

Zložky ceny benzínu (ľavá časť) a nafty (pravá časť) v marci 2016 (v eurách)

Prameň: Európsky energetický portál (2016).

Ako možno vidieť v grafe 5.4, Slovensko dosahovalo najväčšiu hodnotu spotrebnej dane na benzín v absolútnom vyjadrení spomedzi okolitých krajín. Jej hodnota tvorila 48 % konečnej ceny benzínu, čo je o 9 p. b. viac ako v krajine s najnižšou spotrebnou daňou na benzín – Maďarsku (39 %). Dá sa teda konštatovať, že práve taxatívne vymedzenie spotrebnej dane z minerálnych olejov v kombinácii s už relatívne vyššími cenami pohonných látok v SR (napr. v porovnaní s Poľskom) brzdili prepád cien a tak pôsobili antideflačne.

Príde oživenie inflácie?

O tom, či sa na Slovensku po dvoch rokoch dosahovania nízkej deflácie opäť objaví nárast priemernej celkovej cenovej hladiny, bude rozhodovať viacero faktorov. Jedným z najdôležitejších bude vývoj ceny ropy, ktorá by si v priebehu roka 2016 mala pripísať korekciu a ustáliť sa na vyšších priemerných hodnotách, ako to bolo v roku 2015. To by vytvorilo inflačný impulz, ktorý by zasiahol všetky odvetvia ekonomiky.

Rovnako dôležitá by však mala byť účinnosť monetárnej politiky Európskej centrálnej banky. Ak vychádzame z toho, že transmisný mechanizmus monetárnej politiky pracuje s určitým časovým oneskorením (dokonca aj sama ECB priznáva, že jeho dĺžku momentálne nevie odhadnúť), výsledky neštandardných opatrení na zvýšenie inflácie by sa mohli prejaviť práve v roku 2016, čo by malo podporiť rast cenovej hladiny.

Taktiež pokračujúci trend rastu ekonomík európskych krajín by mohol viesť k nárastu cenovej hladiny (ťahaná dopytom) v členských štátoch Európskej únie a formou dovozu poskytnúť inflačný impulz do slovenskej ekonomiky.

A v neposlednom rade dôležitým determinantom vývoja cien v slovenskej ekonomike bude správanie domácich spotrebiteľov. Zmena v ich inflačnom očakávaní (očakávanie pokračujúcej hlbšej deflácie) a odkladanie spotreby do budúcnosti by mohlo negatívne pôsobiť na celkovú infláciu. Pravdepodobnosť takéhoto vývoja je však skôr nízka.

Nevyhnutne sa však treba pozastaviť aj nad schopnosťou predikcie takýchto zmien. Pri retrospektívnom pohľade v predchádzajúcom roku (apríl 2015) boli všetky významné prognostické inštitúcie (vrátane nášho odhadu) presvedčené o tom, že medziročná zmena cenovej hladiny v roku 2016 bude na úrovni 1,4 % (náš odhad bol od 0,8 – 1,3). Pod vplyvom už spomenutých faktov však boli nútené svoj odhad korigovať a v súčasnosti sa tieto odhady pohybujú pod úrovňou 0,5. Ide tak o veľmi náročnú disciplínu, ktorej reálny vývoj bude možné predpovedať len veľmi obtiažne.

* * *

Vývoj cenovej hladiny by ani v nasledujúcom roku (2017) nemal pôsobiť negatívne na pozitívne znaky zrýchlenia ekonomického rastu hospodárstva. Aj posledný vývoj na energetických trhoch a spotrebiteľské správanie naznačujú, že cenová hladina nadviaže na predchádzajúci vývoj a naďalej bude stagnovať na úrovni blízkej hodnote nula. Nemožno však vylúčiť, že pokiaľ nenastane očakávaná korekcia na trhu s ropou, alebo Európska centrálna banka nedokáže efektívne podporiť zrýchlenie obehu peňazí, konečná zmena cenovej hladiny sa môže po tretíkrát v rade ocitnúť vo veľmi miernych deflačných hodnotách.

6. VEREJNÉ FINANČIE A POLITIKA SÚDRŽNOSTI EURÓPSKEJ ÚNIE

Rok 2015 bol v oblasti verejných financií špecifický z viacerých hľadísk, ale predovšetkým bol posledným rokom, v ktorom bolo možné čerpať zdroje politiky súdržnosti v rámci programového obdobia 2007 – 2013. Finančná implementácia programov politiky súdržnosti sa začala v tomto programovom období v dôsledku viacerých faktorov až v roku 2008, pričom objem zdrojov v nasledujúcich rokoch rástol. Tempo implementácie však nemalo lineárne rastúci trend, inými slovami, v niektorých rokoch sme mohli pozorovať medziročný pokles tempa čerpania. Po pomerne pomalom rozbehu čerpania na začiatku programového obdobia sa v roku 2015 dosiahli najvyššie medziročné prírastky čerpania, čo sa prirodzene odrazilo nielen na bilancii štátneho rozpočtu, ale v reálnej ekonomike.

Slovensko je charakteristické tým, že rozhodujúci objem verejných investícií v ostatných rokoch bol realizovaný práve z prostriedkov politiky súdržnosti. Napriek nesporne pozitívnym efektom intervencií politiky súdržnosti na rast slovenskej ekonomiky je však práve prílišné spoliehanie sa na tieto zdroje rizikom do budúcnosti. Politika súdržnosti má plniť komplementárnu úlohu v (kapitálových) výdavkoch štátu, avšak v prípade Slovenska vidíme skôr ich substitúciu. Prílišná zaslepenosť fondmi EÚ môže viesť k riskantnému podceneniu iných nástrojov hospodárskej politiky (Frank a Jeck, 2015). Aktuálne programové obdobie 2014 – 2020 sa prakticky nezačalo reálnym čerpaním, pričom od jeho začiatku uplynuli už dva roky. Opakuje sa tak situácia z predchádzajúceho obdobia, čo indikuje, že systém riadenia nebol pripravený zvládnuť paralelnú implementáciu končiaceho sa a už začatého programového obdobia.

Samotná implementácia v rokoch 2007 – 2015 bola výrazne ovplyvnená neefektívnym spôsobom riadenia, implementovania, monitorovania a auditovania týchto zdrojov. Nedostatky v oblasti auditu vyústili do pozastavenia preplácania výdavkov v niektorých operačných programoch zo strany Európskej komisie. Výstavba dopravnej infraštruktúry je zdĺhavá, problematické bývajú hodnotenia vplyvov na životné prostredie (*Environmental Impact Assessment* – EIA) i verejné obstarávanie, často

nastavené pre konkrétnu skupinu alebo jednotlivého uchádzača, čím dochádza k predražovaniu a znižovaniu efektívnosti vynakladaných zdrojov. Následne Európska komisia pristupuje k tzv. korekciám, ktoré sú financované z prostriedkov štátneho rozpočtu, pretože nie sú preplatené z európskeho rozpočtu.

V roku 2015 bol ukončený politický cyklus 2012 – 2016, čo nám umožňuje s istým odstupom hodnotiť realizovanú fiškálnu politiku v tomto období. Podrobnejšie sme sa zmenám v oblasti fiškálnej politiky realizovaným od roku 2012 venovali v predchádzajúcich vydaniach Hospodárskeho vývoja SR, preto sa obmedzíme len na všeobecnejšie hodnotenie uplynulého politického cyklu. Na základe doterajšieho vývoja môžeme konštatovať, že v tomto období fiškálna politika sledovala dva základné ciele v oblasti zvyšovania príjmov: prijímaním opatrení v oblasti zmeny daňových sadzieb fyzických aj právnických osôb ako podmienok zdaňovania úpravou daňových predpisov, zvyšovaním tlaku na efektívnejší výber priamych aj nepriamych daní, ako aj zmenami v oblasti penzijného systému. Fiškálna politika bola v rámci strednodobého rozpočtového cieľa zameraná na dosiahnutie vyrovnanému rozpočtu verejných financií na štrukturálnej báze v roku 2017. Na základe predbežných údajov za rok 2015 môžeme konštatovať, že smerovanie k tomuto cieľu sa nepodarilo naplniť. Napriek postupnému znižovaniu deficitu verejných financií môžeme pozorovať, že na štrukturálnej báze došlo k poklesu salda iba v roku 2013, v ďalších rokoch bola úroveň štrukturálneho salda vyššia ako v roku 2013. Taktiež nedošlo k zásadnej reforme v štruktúre výdavkov v rezortoch, ktoré dlhodobo nevykazujú efektívne fungovanie.

Dlhodobo neriešené a odkladané štrukturálne reformy v oblasti zdravotníctva, v sociálnej oblasti a školstve predstavujú závažné riziká pre stabilitu verejných financií v dlhodobom horizonte. Konštatuje to aj Správa Európskej rady v hodnotení Slovenska v rámci Európskeho semestra (European Council, 2015). Rada upozorňuje na skutočnosť, že aj napriek tomu, že Slovensko dokázalo znížiť deficit verejných financií pod 3 % HDP, na Slovensku pretrvávajú viaceré problémy, ktoré je potrebné nevyhnutne riešiť. Z pohľadu hodnotenia Rady má Slovensko nízku kvalitu podnikateľského prostredia, ktorá znižuje atraktivitu pre domácich aj zahraničných investorov, predovšetkým v dôsledku nedostatočnej

efektívnosti a kvality verejnej správy a justičného systému. Štátna správa je poznačená vysokou fluktuáciou zamestnancov a neefektívnym systémom riadenia ľudských zdrojov. Taktiež snahy o znižovanie korupcie majú len obmedzené výsledky. Analytické a kontrolné kapacity a mechanizmy finančnej správy doteraz neboli uspokojivo posilnené.

Problematickým naďalej zostáva aj verejné obstarávanie. V sektore zdravotníctva je nevyhnutné zvýšiť nákladovú efektívnosť, aby bola zabezpečená dlhodobá udržateľnosť verejných financií. Zavádzanie systému elektronického zdravotníctva tzv. eHealth, ktorého cieľom je zvýšiť kvalitu poskytovania zdravotnej starostlivosti, je napriek vynaloženiu značných finančných zdrojov (približne 45 mil. eur) v omeškaní o viac ako štyri roky. Zdravotníctvo je taktiež v porovnaní s okolitými krajinami menej efektívne v dôsledku celkového nastavenia systému, existujúcich skrytých infraštruktúrnych dlhov a *rent-seeking* aktivít. Smerovanie k vyrovnanému rozpočtu na štrukturálnej báze sa neustále posúva a tak sa nedodržiava strednodobý rozpočtový cieľ. Smerovanie k štrukturálne vyrovnanému rozpočtu verejnej správy a jeho udržanie si vyžiada okrem už realizovaných krokov na príjmovej a výdavkovej strane aj zmenu vo vzťahu k realizácii verejných výdavkov. Na Slovensku absentuje kultúra evaluácií plánovaných alebo realizovaných politík, ktoré by dali jasný signál, či daná investícia je spoločensky a ekonomicky prospešná a efektívna. Po skončení aktuálneho programového obdobia v roku 2023 bude nevyhnutné vo väčšej miere mobilizovať domáce zdroje. Vzhľadom na to, že nemožno očakávať zásadné zvyšovanie daňových sadzieb, je práve zvyšovanie efektívnosti výdavkov dôležitým nástrojom na smerovanie obmedzených zdrojov práve do oblastí, kde prinesú najvyššiu pridanú hodnotu.

Vývoj salda rozpočtu verejnej správy

Podľa predbežných údajov dosiahol deficit verejných financií SR v roku 2015 výšku 2,97 % HDP (jarná notifikácia Eurostatu z roku 2016) (tab. 6.1). Z hľadiska dosahovania strednodobých rozpočtových cieľov došlo v roku 2015 opätovne k zhoršeniu konsolidačného úsilia. V nasledujúcich rokoch môžeme na základe schváleného programového vyhlásenia vlády očakávať vyrovnaný rozpočet na štrukturálnej báze až v roku 2020.

Tabuľka 6.1

Vývoj salda rozpočtu verejnej správy v rokoch 2008 – 2015

Indikátor		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Čisté pôžičky (+) /výpožičky (-)	mil. eur	-1 555	-5 076	-5 032	-2 887	-3 046	-1 933	-2 098	-2 124
Čisté pôžičky (+) /výpožičky (-)	% HDP	-2,3	-8,0	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6	-2,8	-2,7
Primárne saldo	% HDP	-1,0	-6,5	-6,2	-2,6	-2,4	-0,7	-0,9	-1,1
Cyklicky očistené primárne saldo	% HDP	.	.	-6,0	-2,1	-1,6	0,6	-0,1	-0,8
Štrukturálne saldo	% HDP	.	.	-6,7	-4,1	-3,5	-1,3	-2,1	-2,4
Hrubý dlh verej- nej správy (maastrichtský)	mil. eur	19 205	22 923	27 622	30 485	37 618	40 178	40 404	40 861
Hrubý dlh verej- nej správy (maastrichtský)	% HDP	28,2	35,9	41,1	43,5	52,1	54,6	53,5	52,5
Čistý dlh verejnej správy	% HDP	22,8	32,2	37,6	41,3	45,9	48,2	50,0	48,7

Údaje za rok 2015 sú predbežné.

1 Čisté pôžičky/výpožičky vrátane nákladov na 2. pilier (definícia Eurostatu).

2 Primárne saldo je saldo verejnej správy očistené o platené úroky.

3 Cyklicky očistené primárne saldo je primárne saldo očistené o cyklickú zložku.

4 Štrukturálne saldo je saldo verejnej správy očistené o cyklickú zložku a o jednorazové efekty.

5 Čistý dlh verejnej správy je hrubý dlh verejnej správy znížený o likvidné finančné aktíva verejnej správy.

Prameň: MF SR (2016a).

Tabuľka 6.2

Konsolidačné úsilie v rokoch 2010 – 2015 (v mil. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015
Čisté pôžičky/výpožičky	-3 499,4	-3 230,1	-2 175,0	-2 144,4	-2 042,2
Cyklický komponent	-98,7	-105,2	-315,4	-247,6	-146,4
Náklady na zavedenie II. dôchodkového piliera	-845,9	-722,5	-417,4	-435,3	-455,2
Úroky platené	-1 084,4	-1 322,1	-1 362,7	-1 375,0	-1 425,6
Konsolidačné úsilie	1 941,8	145,5	735,3	-565,1	970,8
Štrukturálna bilancia upravená o EÚ	-3 031,2	-2 750,4	-1 848,0	-3 652,3	-2 443,1
Fiškálny impulz	1 804,6	280,8	902,4	-1 804,3	1 209,2

Prameň: MF SR (2016a). Údaje za rok 2015 sú predbežné.

Vývoj hospodárenia štátneho rozpočtu v roku 2015

V roku 2015 došlo oproti plánu k vyššiemu výberu daňových príjmov o 575 mil. eur, čo sa pozitívne prejavilo na hospodárení štátneho rozpočtu. Celkové príjmy v roku 2015 boli oproti plánu vyššie o približne 30 %, čo na hotovostnej báze predstavovalo nárast o 1,73 mld. eur.

Tabuľka 6.3

Vývoj štátneho rozpočtu v rokoch 2012 – 2015 (v mil. eur)

Ukazovateľ	2012	2013	2014	Plánovaný 2015	Skutočnosť 2015	% plnenia 2015	Medziročná zmena v %
Príjmy spolu	11 830	12 797	12 496	14 494	16 233	112,0 %	29,9 %
v tom:							
1. daňové	8 463	9 135	9 293	10 037	10 612	105,7 %	14,2 %
z toho:							
daň z príjmov FO ¹	234	214	239	40	64	160,0 %	-73,2 %
daň z príjmov PO ²	1 733	2 003	1 917	2 305	2 607	113,1 %	36,0 %
daň z príjmov vyberaná zrážkou	167	178	175	145	162	111,7 %	-7,4 %
DPH	4 307	4 735	4 919	5 254	5 510	104,9 %	12,0 %
spotrebné dane	1 979	1 977	2 009	2 090	2 096	100,3 %	4,3 %
2. nedaňové	695	1 283	1 637	1 144	1 274	111,4 %	-22,2 %
3. granty a transfery	2 670	2 379	1 566	3 313	4 346	131,2 %	177,5 %
z toho:							
príjmy z rozpočtu EÚ	2 127	2 175	1 257	3 272	4 280	130,8 %	240,5 %
Výdavky spolu	15 640	14 820	15 420	17 478	18 166	103,9 %	17,8 %
v tom:							
bežné výdavky	13 657	12 968	13 441	14 931	13 507	90,5 %	0,5 %
kapitálové výdavky	1 983	1 854	1 979	2 546	4 658	183,0 %	135,4 %
Schodok /Prebytok	-3 810	-2 023	-2 923	-2 983	-1 932	64,8 %	-33,9 %

Poznámka: Celkový výnos dane z príjmov fyzických osôb je vyšší, ale vzhľadom na to, že je príjmom územnej samosprávy, v rámci štátneho rozpočtu dosahuje nízke hodnoty.

¹ FO – fyzické osoby, ² PO – právnické osoby.

Prameň: MF SR (2016c); vlastné výpočty.

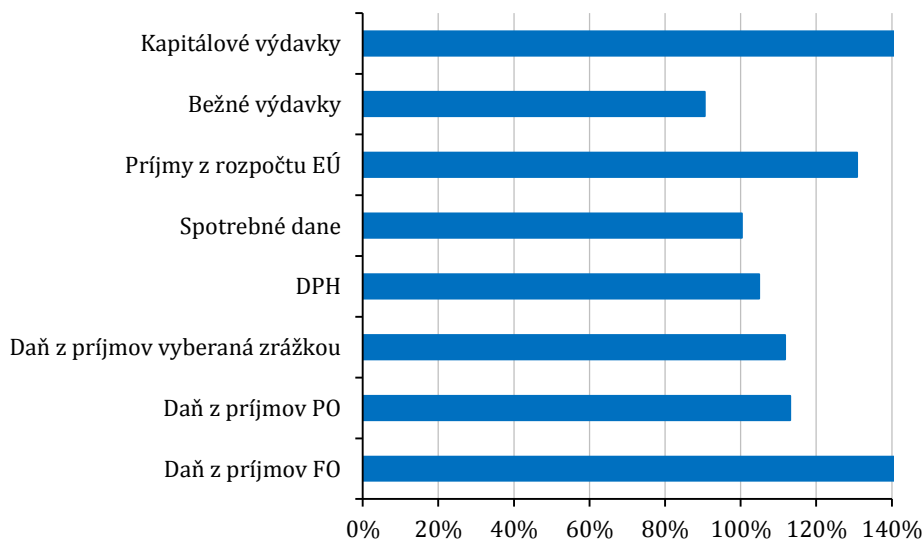
V štruktúre daňových príjmov došlo k nárastu hlavne v oblasti dane z príjmov právnických osôb (DPPPO), a to o 302 mil. eur. Na účty samospráv

bolo poukázaných z výberu dane z príjmov fyzických osôb (DPFO) celkovo 2 mld. eur (o 59 mil. eur viac, ako bolo plánované). Pozitívne sa vyvíjal aj výber daní na tovary a služby. Výber dane z pridanej hodnoty (DPH) bol vyšší oproti plánu o 255,7 mil. eur v dôsledku priaznivo sa vyvíjajúcej spotreby domácností a opatrení v oblasti zamedzenia daňovým únikom.

Výdavky štátneho rozpočtu v roku 2015 boli oproti plánu vyššie o 687,9 mil. eur. Pri bližšom pohľade na štruktúru výdavkom môžeme pozorovať najväčší pokles výdavkov o 1,4 mld. eur oproti plánu najmä pri bežných výdavkoch. Konkrétne v oblasti transferov jednotlivcom a neziskovým právnických osobám boli výdavky nižšie o 225,8 mil. eur, výdavky na tovary a služby boli nižšie o 856 mil. eur. Úspora sa dosiahla aj v oblasti úrokov a poplatkov súvisiacich s úvermi o 132,9 mil. eur v dôsledku poklesu úročenia štátnych dlhopisov.

Graf 6.1

Plnenie vybraných príjmových a výdavkových položiek štátneho rozpočtu v roku 2015 (v %)

Prameň: MF SR (2015c); vlastné výpočty.

Koniec programového obdobia sa prejavil aj v príjmoch štátneho rozpočtu. Príjmy v tejto položke boli oproti plánu vyššie o 1,03 mld. eur (30,8 %) a dosiahli celkovo 4,28 mld. eur.

Deficit štátneho rozpočtu a dlh centrálnej vlády

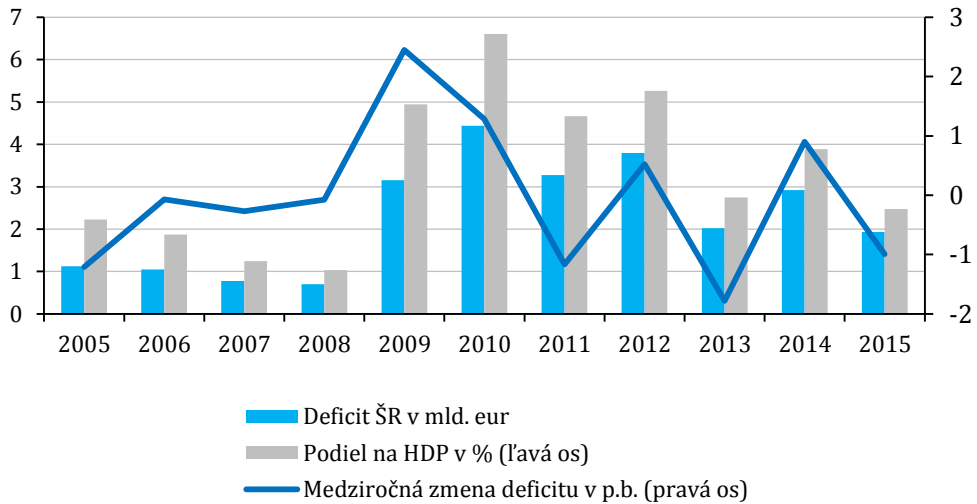
Vzhľadom na už spomínaný priaznivý vývoj príjmov štátneho rozpočtu a napriek vyšším ako plánovaným výdavkom o 17,8 % došlo k poklesu deficitu štátneho rozpočtu na medziročnej báze o 34 %. Štátny rozpočet sa skončil s deficitom na úrovni 1,9 mld. eur.

Na výdavkovej strane rozpočtu sa na náraste podieľali najmä kapitálové výdavky, ktoré dosiahli aj v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi výrazne vyšší objem. Pokým v roku 2012, v ktorom bolo dosiaľ dosiahnuté najvyššie ročné čerpanie zdrojov politiky súdržnosti, kapitálové výdavky tvorili približne 1,9 mld. eur, v roku 2015 dosiahli 4,6 mld. eur. Napriek očakávaniam, že v roku 2015 bude možné v dôsledku končiaceho sa programového obdobia 2007 – 2013 očakávať zvýšené tempo čerpania, tento výsledok je pomerne pôsobivý. Objem zdrojov vyčerpaných v roku 2015 je tak približne dva a polnásobný. Napriek tomu, že tento investičný boom predstavuje pre Slovensko výrazný ekonomický stimul, je potrebné poukázať aj na riziko možnosti uplatnenia korekcií zo strany Európskej komisie. Pri takto výraznom čerpaní je vysoká pravdepodobnosť, že časť výdavkov je použitá v rozpore s pravidlami Európskej únie, čo môže Európsku komisiu viesť k uplatneniu korekcií s negatívnymi dôsledkami na štátny rozpočet v nasledujúcich rokoch.

V porovnaní s rokom 2014 došlo v roku 2015 k miernemu nárastu objemu dlhu centrálnej vlády o približne 640 mil. eur. Vplyvom zmeny metodiky ESA 2010 a vyššieho tempa rastu HDP ako dlhu centrálnej vlády dochádza k postupnému znižovaniu jeho podielu na HDP, ktoré bolo oproti roku 2014 nižšie o 1,1 percentného bodu.

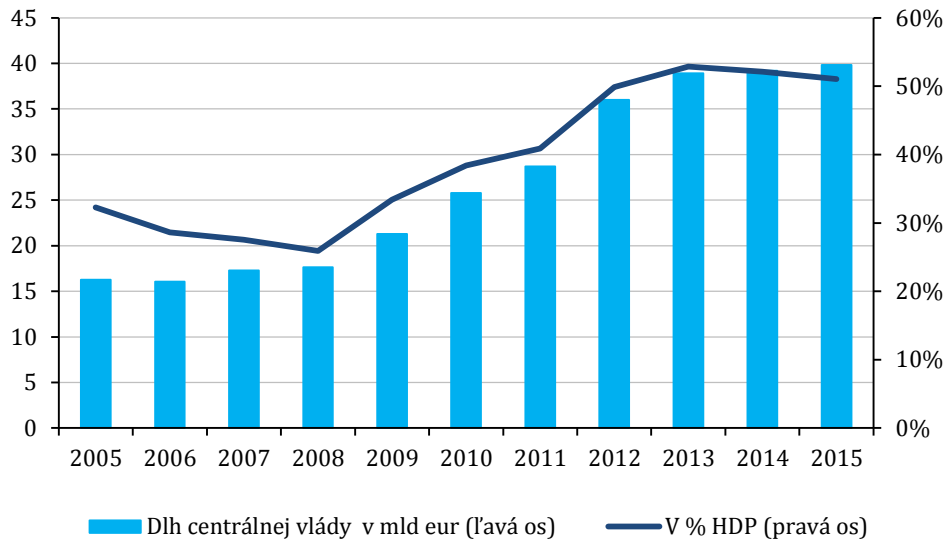
Pri bližšom pohľade na štruktúru výdavkov štátneho rozpočtu môžeme pozorovať najmä vysoký nárast kapitálových výdavkov, ktoré prekročili plánovanú úroveň o približne 2,1 mld. eur a v roku 2015 dosiahli výšku 4,6 mld. eur. Prevažnú časť týchto výdavkov tvorili platby na financovanie a spolufinancovanie projektov v rámci končiaceho sa programového obdobia 2007 – 2013.

Graf 6.2

Deficit štátneho rozpočtu v rokoch 2005 – 2015

Prameň: MF SR (2015c), vlastné výpočty.

Graf 6.3

Dlh centrálnej vlády v rokoch 2005 – 2015

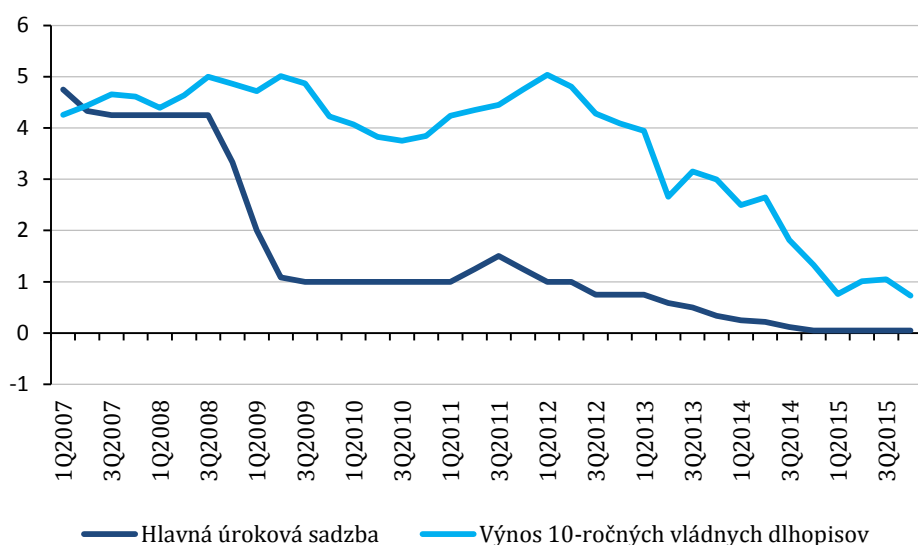
Prameň: MF SR (2015b), vlastné výpočty.

Politika kvantitatívneho uvoľňovania ECB sa v ostatných rokoch prejavila na úročení štátnych dlhopisov. Pokým v roku 2008 alebo v roku

2012 dosahoval priemerný výnos hodnotu blízku 5 %, ku koncu roka 2015 dosiahol priemerný výnos hodnotu 0,72 % (graf 6.4). V prípade dlhopisov s kratšou dobou splatnosti Slovensko zaznamenalo v aukcii akceptáciu dlhopisov aj so zápornou úrokovou sadzbou. Môžeme očakávať, že v dôsledku ohlásených aktívnejších opatrení ECB v roku 2016 bude tento trend pretrvávať aj v nasledujúcich rokoch, čo prispeje k úspore výdavkov na obsluhu dlhu verejnej správy.

Graf 6.4

Vývoj úrokových sadzieb 10-ročných slovenských štátnych dlhopisov splatných v rokoch 2007 – 2015 (v %)

Prameň: Makroekonomická databáza NBS (2016).

Finančná pozícia Slovenskej republiky voči rozpočtu Európskej únie

Vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie sa do národného rozpočtu prirodzene premietli aj finančné vzťahy s EÚ. Vzhľadom na výkonnosť slovenskej ekonomiky a výkonnosť jednotlivých regiónov meranú HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily je SR v pozícii čistého príjemcu finančných zdrojov z rozpočtu EÚ, predovšetkým v rámci politiky súdržnosti Únie. Od roku 2004 do roku 2014 získala SR z rozpočtu EÚ celkovo 9 mld. eur.

Tabuľka 6.4

Výdavky rozpočtu EÚ v SR v rokoch 2007 – 2014 (v mil. eur)

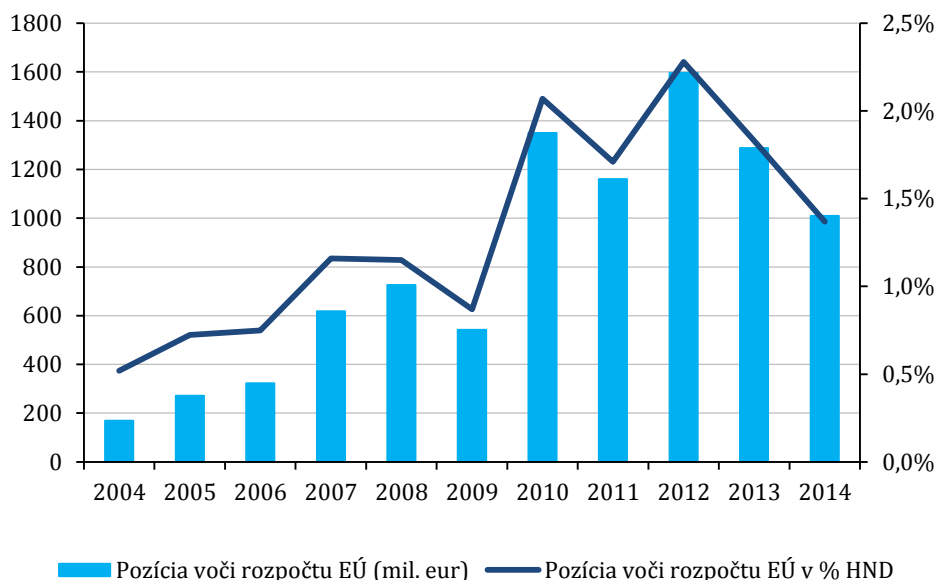
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1. Udržateľný rast	669	852,8	633,5	1208	1096,8	1646	1439,2	1120
1.1 Konkurencieschopnosť pre rast a zamestnanosť	33,7	43,3	48,7	11,8	40,9	70,4	58,4	69,2
1.2 Súdržnosť pre rast a zamestnanosť	635,2	809,5	548,8	1 096,1	1 056	1 575,7	1 380,8	1 051,7
1.2.1 Štrukturálne fondy	451,9	510,1	385,9	633,7	917,6	1 212,9	812,1	1 026,3
1.2.2 Kohézny fond	183,3	299,4	198,8	462,4	138,2	362,7	568,7	507,2
2. Ochrana a riadenie prírodných zdrojov	380,5	357	513	676,5	647,9	618	566	532
3. Občianstvo, sloboda, bezpečnosť a spravodlivosť	13,7	11,1	8,5	8,7	29,2	12,6	11	5,6
4. EÚ ako globálny partner	9,9	11,5	26,6	0,3	0,5	0,5	0	0
5. Administratíva	9,6	9,4	10,8	11,5	10,7	9,7	9,9	10,2
6. Kompenzácie	0	0	0	0	0	0	0	0
Spolu	1 082,7	1 241,8	1 192,4	1 905	1 785,1	2 286,8	2 026,1	1 668,8

Poznámka: Údaje za rok 2015 neboli v čase vypracúvania kapitoly k dispozícii.

Prameň: European Commission (2016).

Od vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 môžeme pozorovať postupný, aj keď nie lineárny nárast jej čistej pozície voči rozpočtu EÚ. Pokým v roku 2004 bola čistá pozícia Slovenskej republiky približne 0,5 % hrubého národného dôchodku (HND), v roku 2012 dosiahla 2,3 % HND. Vzhľadom na nedostupnosť údajov nie je možné kvantifikovať čistú pozíciu Slovenskej republiky ku koncu roka 2015. Vzhľadom na bezprecedentné tempo čerpania v roku 2015 môžeme očakávať, že aj po očistení výdavkov o korekcie, bude čistá pozícia Slovenskej republiky blízka 4 % HND.

Graf 6.5

Vývoj čistej pozície SR voči rozpočtu EÚ v rokoch 2004 – 2014

Poznámka: Údaje za rok 2015 neboli v čase vypracúvania kapitoly k dispozícii.

Prameň: European Commission (2016).

Implementácia politiky súdržnosti Európskej únie v programovom období 2007 – 2013

Rok 2015 bol posledným rokom, v ktorom bolo možné čerpať finančné zdroje z programového obdobia 2007 – 2013 v dôsledku uplatňovania pravidla $n + 2$. V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi došlo k výraznému nárastu čerpania vo všetkých operačných programoch, ktoré značne prekročilo naše odhady z minulého roka. Na jednej strane môžeme tento vývoj považovať za priaznivý, pretože Slovenská republika dokázala maximalizovať príjmy z rozpočtu EÚ; na druhej strane je otázne, do akej miery boli tieto výdavky vynaložené hospodárne a slúžili na naplnenie cieľa Národného strategického referenčného rámca (NSRR) a jednotlivých operačných programov. Politika súdržnosti bola v podmienkach Slovenskej republiky charakteristická počas celého programového obdobia 2007 – 2013 viacerými špecifikami, ktoré podstatne ovplyvnili jej implementáciu, a to najmä:

- Omeškaním prípravy a schválenia finálnej podoby NSRR a jednotlivých operačných programov.
- Nízkou absorpčnou kapacitou na strane prijímateľov.
- Nedostatočnou kvalitou a stabilitou administratívnych kapacít na národnej aj regionálnej úrovni.
- Nedostatočnými skúsenosťami s tvorbou projektov na strane žiadateľov.
- Nedostatkom domácich finančných zdrojov potrebných na spolufinancovanie projektov, predovšetkým infraštruktúrne projekty na regionálnej úrovni.
- *Rent-seeking* správaním, netransparentnosťou a problémami spojenými s verejným obstarávaním hlavne veľkých projektov, čím dochádzalo k značným omeškaniam pri ich realizácii.
- Kompetenčnými úpravami medzi jednotlivými orgánmi zodpovednými za riadenie a implementáciu a ich inštitucionálnou nestabilitou (napr. presúvaním Centrálného koordinačného orgánu počas programového obdobia).
- Administratívnou náročnosťou nad rámec požiadaviek EK.
- Politikou súdržnosti, ktorá bola jediným relevantným nástrojom rozvoja regiónov (relatívna odolnosť voči politickému cyklu v oblasti plánovaných výdavkov, negatívne efekty politického cyklu na implementáciu).
- Naplnením cieľa redukcie regionálnych disparít, ku ktorému zatiaľ nedošlo. V prípade neexistencie intervencií by došlo k ešte vyššiemu prehĺbeniu disparít (Radvanský a kol., 2016).
- Politikou súdržnosti nepôsobiacou len v oblasti budovania a odstraňovania existujúcich vnútorných dlhov (napr. dopravná infraštruktúra, VaV, sociálna oblasť, ŽP, zdravotníctvo, verejná infraštruktúra).
- Podporou budovania infraštruktúry vedy a výskumu, bez adekvátneho národného príspevku k zabezpečeniu kvalifikovaných ľudských zdrojov v tejto oblasti. Preferovaním projektov podporených štrukturálnymi fondmi pred ostatnými podpornými schémami, napríklad Siedmy rámcový program, resp. Horizont 2020.
- Podporou len pre obce schopné zabezpečiť projekt a adekvátne spolufinancovanie.
- Substitúciou domácich investícií zdrojmi z EÚ.

Naplnila politika súdržnosti svoj cieľ?

Cieľom NSRR bolo „Výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky a zamestnanosť pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja“. Strategickými prioritami programového obdobia 2007 – 2013 boli: Infraštruktúra a regionálna dostupnosť (s cieľom zvýšenia hustoty vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenia efektívnosti s ňou súvisiacich verejných služieb), Vedomostná ekonomika (s cieľom rozvoja zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu a zvyšovania konkurencieschopnosti priemyslu a služieb) a Ľudské zdroje (s cieľom zvýšenia zamestnanosti, rastu kvality pracovnej sily pre potreby vedomostnej ekonomiky a zvýšenia sociálnej inklúzie rizikových skupín (NSRR, 2007).

Napriek ambiciózne stanovenému strategickému cieľu NSRR bola napríklad otázka zvyšovania konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky a výkonnosť regiónov determinovaná aj inými faktormi, ktoré nebolo možné ovplyvniť programami politiky súdržnosti. V oblasti zvyšovania konkurencieschopnosti sú veľmi dôležité hlavne faktory, ktoré súvisia s celkovým regulačným a inštitucionálnym nastavením a fungovaním štátu. Medzi tieto faktory, ktoré zásadným spôsobom determinujú konkurencieschopnosť krajín a ich regiónov, patria najmä:

- kvalita inštitúcií poskytujúcich verejné služby pre obyvateľov a podnikovú sféru (vymáhateľnosť práva a dĺžka súdnych procesov, dôvera v politický systém, ochrana vlastníckych práv a intelektuálneho vlastníctva, úroveň korupcie, nezávislosť súdnictva, ako aj efektívnosť vynakladania verejných zdrojov);
- rozvinutá dopravná infraštruktúra (cestná, lodná, železničná, letecká);
- priaznivé makroekonomické prostredie (stabilná cenová hladina, úroveň verejného dlhu);
- kvalita a dostupnosť jednotlivých úrovní vzdelávacej sústavy;
- dostupnosť elektronických služieb a prístupu k internetu;
- náklady práce (nákladová, resp. cenová konkurencieschopnosť);
- kvalita, stabilita, predvídateľnosť a jednoduchosť daňového systému;
- efektívnosť a flexibilita trhu práce;

- lokalizácia sektorov s vysokou pridanou hodnotou, ktorá posilňuje kapacitu a možnosti regiónov prilákať kvalifikovanú a vzdelanú pracovnú silu.

Z uvedených, nepochybne významných, avšak nie vyčerpávajúcich faktorov konkurencieschopnosti je zrejmé, že politika súdržnosti mohla ovplyvniť len niektoré z nich. Umiestnenie Slovenskej republiky v rebríčkoch konkurencieschopnosti, či už Svetového ekonomického fóra alebo Svetovej banky, je zrejmé, že v tomto období (2007 – 2015) sa SR v rámci celosvetového porovnávania v oblasti konkurencieschopnosti nezlepšila, práve naopak.²³ Spôsobili to hlavne faktory, ktoré neboli predmetom intervencií politiky súdržnosti a súvisia s celkovým inštitucionálnym prostredím a fungovaním verejných služieb.

Ostatné porovnávané krajiny takisto realizujú nevyhnutné štrukturálne reformy a opatrenia, ktorými sa v spomínaných rebríčkoch posúvajú smerom nahor. Je potrebné zdôrazniť, že tieto rebríčky nepredstavujú exaktné vedecké vyjadrenie postavenia konkurencieschopnosti medzi jednotlivými krajinami a sú založené zväčša na kombinácii tzv. tvrdých a mäkkých údajov; v prevažnej miere sú prieskumom medzi relevantnými aktérmi a kombináciou exaktných údajov o vývoji konkrétnej ekonomiky.

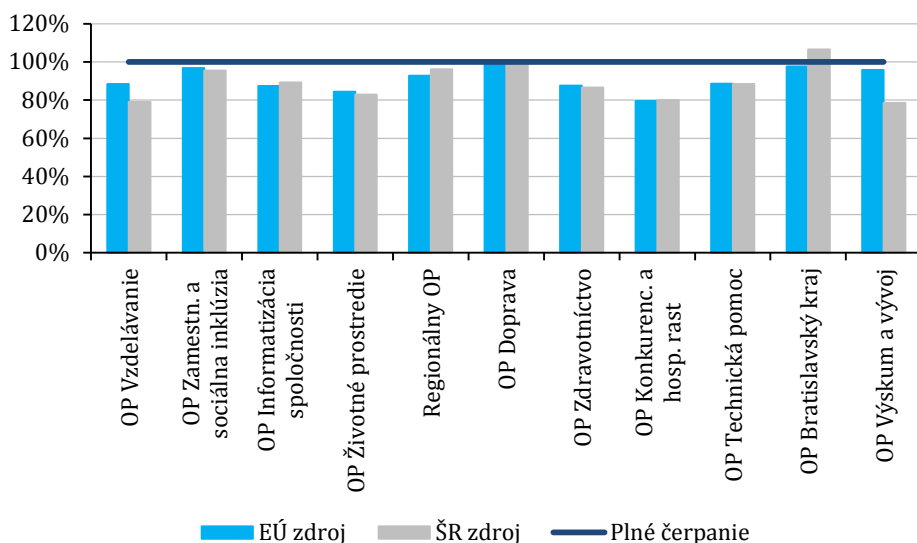
Ku koncu roka 2015 dosiahla celková úroveň čerpania z rozpočtu EÚ a spolufinancovania zo štátneho rozpočtu 92 % celkového záväzku na roky 2007 – 2013. V porovnaní s predchádzajúcim rokom došlo k nárastu čerpania zdrojov len zo zdrojov EÚ o približne 27 p. b., čo predstavovalo ročné čerpanie vo výške 1,7 mld. eur. V absolútnom vyjadrení objem čerpania z rozpočtu EÚ dosiahol 10,6 mld. eur a zo štátneho rozpočtu 1,7 mld. eur.

Pri pohľade na výšku a štruktúru čerpaných zdrojov je zjavné, že investície do dopravnej infraštruktúry v rámci OP Doprava predstavovali len jeden z faktorov zvyšovania konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky (graf 6.7).

²³ Hoci v ostatných rokoch sa Slovenská republika postupne posúva v rebríčkoch smerom nahor, stále sa nachádza na nižších priečkach ako v roku 2007.

Graf 6.6

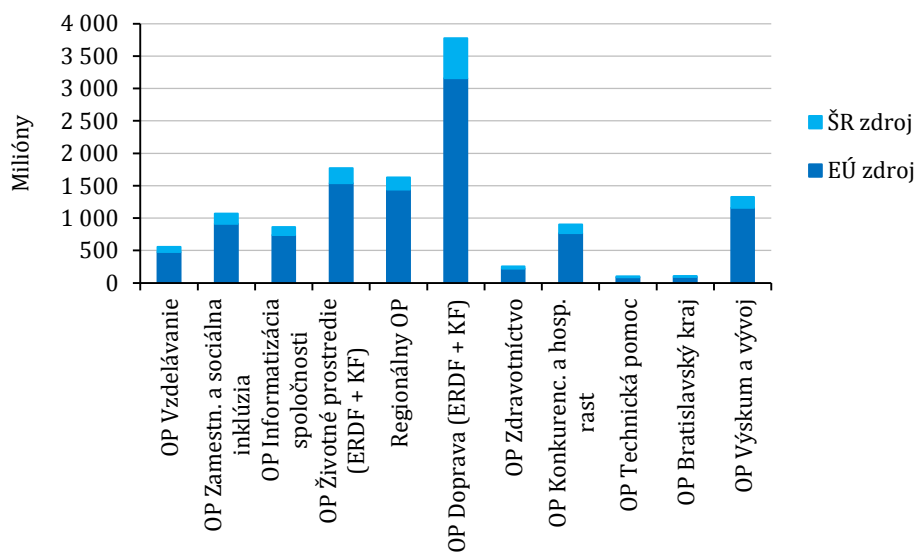
Stav čerpania záväzku rokov 2007 – 2013 podľa operačných programov k 29. 2. 2016 (v %)

Prameň: MF SR (2016d), vlastné výpočty.

Graf 6.7

Stav čerpania záväzku rokov 2007 – 2013 k 29. 2. 2016 podľa operačných programov (v mil. eur)

Prameň: MF SR (2016d), vlastné výpočty.

Investície v rámci OP Životné prostredie a Regionálneho operačného programu neboli primárne smerované na investície zvyšujúce konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky. Nepochybne kvalita životného prostredia a regionálna verejná a dopravná infraštruktúra sú nutným predpokladom rastu konkurencieschopnosti, avšak nie postačujúcim faktorom trvalo udržateľného rozvoja. Na druhej strane niektoré opatrenia v oblasti podpory obnoviteľných zdrojov energie, menovite podpora výroby energie prostredníctvom malých vodných elektrární, pôsobili proti cieľom udržateľného rozvoja prírodných zdrojov. Realizované a plánované investície do týchto zdrojov energie vyvolávajú oprávnené obavy o ich negatívnom vplyve na lokálne ekosystémy vzhľadom na ich hospodársky prínos. Skvalitnenie posudzovania vplyvov akýchkoľvek zásadných investícií na životné prostredie by malo byť výrazne posilnené a je pretrvávajúcou pripomienkou EK vo vzťahu k Slovenskej republike.

Významné zdroje v objeme približne jednej miliardy eur boli investované v rámci OP Informatizácia spoločnosti. Napriek komplikáciám pri implementácii tohto programu z dôvodu jeho komplexnosti a nutnosti novelizácie veľkého množstva zákonov a nižších právnych noriem s ním súvisiacich, môžeme konštatovať, že ciele projektu sa podarilo napriek investovaniu veľkého objemu finančných zdrojov naplniť len čiastočne. V oblasti digitalizácie a uchovávaní kultúrneho dedičstva je prínos tohto programu nepopierateľný, pochybnosti vyvolávajú viaceré dokončené projekty, ktorých funkcionality sa obmedzila na digitalizáciu buď už existujúcich administratívnych postupov, alebo služieb, ktoré pre svoju zložitost' a nefunkčnosť neposkytujú občanom žiadnu pridanú hodnotu, napríklad v podobe ušetreného času a komfortu pri komunikácii s verejnou správou.

Za ostatné roky sa zdroje politiky súdržnosti stali integrálnou súčasťou verejných financií a zdrojom veľkého podielu verejných investícií. Vzhľadom na svoje nepochybné pozitívne efekty v slovenskej ekonomike, prílišné spoliehanie sa na tieto zdroje je dlhodobo neudržateľné, najmä vzhľadom na koniec aktuálneho programového obdobia v roku 2023. Môžeme predpokladať, že programové obdobie 2014 – 2020, ktorého alokácia presahuje 15 mld. eur, bude posledným obdobím čerpania

takéhoto rozsiahleho objemu finančných prostriedkov. Predpokladáme, že viaceré slovenské regióny dosiahnu v roku 2020 úroveň HDP na obyvateľa vyššiu ako 75 % a dostanú sa na úroveň takzvaných tranzitívnych regiónov s obmedzenou možnosťou čerpania. Opakuje sa aj situácia, keď dochádza k meškaniu čerpania v aktuálnom programovom období. V súčasnosti nie je možné, vzhľadom na nedostupnosť údajov o čerpaní, identifikovať, aká je úroveň čerpania prostredníctvom operačných programov v aktuálnom programovom období, taktiež vyhlasovanie výziev neprebieha optimálnym tempom. Dá sa preto očakávať podobný vývoj v čerpaní ako v uplynulom programovom období.

7. VYBRANÉ OTÁZKY VÝVOJA ZAMESTNANOSTI

K obnove zamestnanosti dochádzalo od recesie v roku 2009 len veľmi pozvoľna, vývoj v tejto oblasti hospodárstva nespochybniteľne zaostával za zotavovaním produkcie a nezodpovedal priaznivejšej dynamike obnovy rastu HDP. Dynamika zmeny vývoja zamestnanosti vykazovala až do roka 2013 nejednoznačné výsledky, i keď v ekonomike bolo ku koncu roka 2013 v porovnaní so začiatkom 2010 (keď pokrízový prepád zamestnanosti dosiahol dno) o 44 tisíc pracujúcich viac,²⁴ medziročná zmena bola v roku 2013 po kolísavom vývoji v predošlých rokoch priam symbolicky nulová.

Viditeľné zlepšenie vývoja zamestnanosti sme mohli badať až v roku 2014, keď dochádzalo k jej čoraz dynamickejšiemu zotavovaniu, počet pracujúcich v slovenskej ekonomike rástol zo štvrtroka na štvrtrok čoraz rýchlejším tempom, rast zamestnanosti vyvrcholil v poslednom štvrtroku, keď sa vyšplhal na medziročnú hodnotu 2,6 %. V roku 2015 sme boli svedkami pokračovania tohto trendu, tentoraz však už nemožno hovoriť o prekvapivom²⁵ či nečakane vrcholiacom raste v určitom období roka, zamestnanosť rástla rovnomerne celý rok veľmi podobným tempom, akého sme boli svedkami v zmienenom poslednom štvrtroku 2014 (2,5 – 2,7 % tempo rastu v štvrtrokoch 2015).

Výsledná priemerná celoročná hodnota rastu zamestnanosti na úrovni 2,6 % v pretavení do absolútnych čísel znamená nárast zamestnanosti oproti predošlému roku o 61 tisíc osôb – počet pracujúcich v hospodárstve tak v roku 2015 pokoril hranicu 2,4 milióna, k čomu došlo po druhýkrát v histórii samostatnosti; prvým takto úspešným rokom z pohľadu zamestnanosti bol rok 2008. Presnejšie, v roku 2015 pracovalo v slovenskej ekonomike 2 424 tisíc osôb (podľa Štatistického úradu, odhadnuté metodikou VZPS); na porovnanie, v roku 2008, keď zamestnanosť

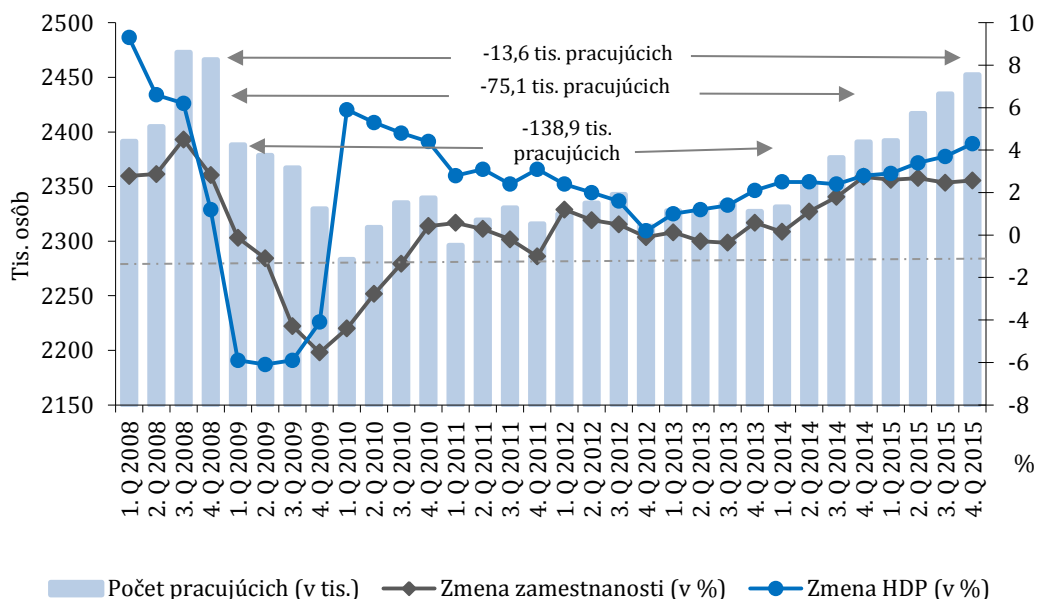
²⁴ Rozdiel v počte pracujúcich podľa VZPS (Výberové zisťovanie pracovných síl) medzi prvým štvrtrokom 2010 (dno prepádu zamestnanosti) a posledným štvrtrokom 2013.

²⁵ Berúc do úvahy vzťah medzi rastom ekonomiky a rastom zamestnanosti, aký sme poznali v našich podmienkach z minulosti, sme pozitívny vývoj zamestnanosti zaznamenaný pred koncom roka 2014 museli hodnotiť ako nad očakávania priaznivý. Rast *outputu* totiž nedosahoval tempá, pri akých v minulosti dochádzalo k vyvolaniu rastu zamestnanosti, a to ani s prihliadnutím na štandardné omeškanie vývoja zamestnanosti za vývojom HDP (pozri Morvaj a kol, 2015).

v SR siahla na zatiaľ najvyššie hodnoty, to bolo 2 434 tisíc pracujúcich, teda len o 10 tisíc osôb viac.

Už (spomínaný) nárast zamestnanosti pred koncom roka 2014 znížil „pokrízový výpadok zamestnanosti“ medziročne takmer na polovicu,²⁶ pretrvávajúci pozitívny vývoj v priebehu roka 2015 zmenšil tento výpadok v porovnaní s koncom 2013 až desaťnásobne. Ku koncu roka 2015 tak bolo v ekonomike už len o 13,6 tisíc pracujúcich menej, než v rovnakom období 2008, teda v čase, keď slovenskú ekonomiku zasiahol vonkajší šok, v dôsledku ktorého začala zamestnanosť klesať (pozri vývoj počtu pracujúcich v grafe 7.1).

Graf 7.1
Štvrťročný vývoj zamestnanosti a HDP, 2008 – 2015

Poznámka: HDP podľa štvrťročných národných účtov v stálych cenách roku 2010 (s. c. vypočítané reťazením objemov s použitím referenčného roka 2010, metodika ESA 2010); zamestnanosť počítaná z počtu pracujúcich osôb podľa VZPS. Počet pracujúcich v tis. osôb, stĺpcové zobrazenie – ľavá os; medziročná zmena v %, čiarové zobrazenie – pravá os. „Pokrízový výpadok v zamestnanosti“ (v počte pracujúcich) v legende – porovnanie 4. štvrťroka 2008 s rovnakým obdobím 2013, 2014 a 2015.

Prameň: Podľa údajov ŠÚ SR (2016c).

²⁶ Porovnanie posledných kvartálov 2013 a 2014 oproti stavu ku koncu roka 2008 (4. Q). Kým v roku 2013 pracovalo v ekonomike stále o 138,9 tis. osôb menej ako v rovnakom období 2008, v roku 2014 to bolo už len o 75,1 tis. osôb menej. V roku 2015 tento pokrízový výpadok zamestnanosti predstavoval už len 13,6 tis. pracujúcich (rozdiel medzi posledným kvartálom 2008 a 2015; graf 7.1).

Graf 7.1 teda ilustruje, že spájať rok 2015 s obnovou zamestnanosti v SR je namieste; počet pracujúcich osôb sa priblížil k historickým maximám z roku 2008.

Pre úplnosť je nevyhnutné dodať, že k uvedenému zmierneniu výpadku zamestnanosti (na –13,6 tis. pracujúcich) došlo za súbežného nárastu počtu ekonomicky aktívnych osôb o takmer 55 tisíc (medzi koncom rokov 2008 a 2015), čo úspech pri znižovaní krízových následkov na zamestnanosť za toho časové obdobie mierne relativizuje. Zároveň to svedčí o tom, že pretrvávajúci záporný rozdiel v zamestnanosti nie je výsledkom demografického vývoja (k poklesu obyvateľstva v produktívnom veku skutočne došlo, ale pri raste ekonomicky aktívnej časti populácie).

Zmeny vo vývoji zamestnanosti v tejto časti kapitoly analyzujeme primárne podľa vývoja kategórie „pracujúci“ podľa metodiky VZPS. Zmeny vo vývoji zamestnanosti v iných štatistikách, ktoré vychádzajú z kategórie „zamestnanci“, totiž nie sú schopné zachytiť prípadné posuny v podiele jednotlivých foriem práce na celkovej zamestnanosti. Prijaté úpravy v nastaveniach daňových a odvodových povinností v ostatných rokoch totiž mohli u niektorých osôb viesť (a pravdepodobne viedli) k zmene formy zamestnania. Po zavedení plnej odvodovej povinnosti na práce vykonávané na základe dohôd výrazne poklesli počty tzv. dohodárov (uvedenej problematike sa venujeme v minulých vydaniach tejto publikácie); zvýšenie daní a odvodov zo živností pravdepodobne stálo za poklesom počtu živnostníkov. V rovnakom čase rástli počty zamestnancov. Podobne v prípade konateľov či spoločníkov firiem sa stalo výhodnejším zamestnať sa na čiastkový úväzok vo vlastnej firme²⁷ a rozšíriť tak kategóriu zamestnancov. Skutočne, aj v roku 2015 sa pod rast celkovej zamestnanosti na úrovni 2,6 % podpísal najmä rast počtu zamestnancov (2,9 %), počet podnikateľov sa zvýšil len minimálne (podľa VZPS; ŠÚ SR, 2016a). Počet fyzických osôb – podnikateľov medziročne klesol o 8,4 % (na približne 338,5 tis.), v tom počet živnostníkov klesol o 6,1 % na 316 460 (porovnanie stavu ku koncu rokov; ŠÚ SR, 2016b).

Preto je potrebné rozlišovať medzi zmenou/rastom zamestnanosti definovanej len kategóriou zamestnanci (kde k rýchlejšiemu rastu môže

²⁷ Kvôli zdravotnému poisteniu a poisteniu na starobný dôchodok.

dochádzať na úkor poklesu zamestnanosti v iných formách zamestnania) a medzi rastom zamestnanosti vychádzajúcej z kategórie „pracujúci“, ktorá okrem zamestnancov zahŕňa aj pracujúcich na základe dohôd, podnikateľov – fyzické osoby vrátane živnostníkov a ďalšie kategórie. Samozrejme, aj táto metodika má svoje obmedzenia²⁸ a zmena definície kategórie „pracujúci“ zaiste priniesla určité nepresnosti pri medziročných porovnávaniach. Podrobnejšie sa problematike metodík vykazovania budeme venovať neskôr v tejto kapitole.

Odvetvový pohľad na vývoj zamestnanosti

Zo zotavovania trhu práce najviac profitovala priemyselná výroba, keď z celkového medziročného nárastu počtu pracujúcich v ekonomike 61 tisíc osôb až 48 tisíc pracujúcich pribudlo práve v tomto odvetví.²⁹ V priemyselnej výrobe tak spolu pracovalo takmer 600 tisíc osôb, čo predstavuje približne štvrtinu celej zamestnanosti v SR. Ide o pokračovanie trendu z konca roka 2014, keď sme mohli konštatovať, že citeľný nárast zamestnanosti v priemyselných odvetviach bol kľúčovým faktorom obratu vo vývoji zamestnanosti po tom, keď sa ešte v roku 2013 pokles zamestnanosti v priemysle spolu so stavebníctvom najviac podpísali pod stagnáciu celkovej zamestnanosti v SR. Rast zamestnanosti v priemysle v roku 2015 zodpovedal vývoju ďalších parametrov, tržby (za vlastné výkony a tovar) rástli v priemysle v tomto roku približne 9-percentným tempom, index priemyselnej produkcie (vyjadrený k roku 2010)³⁰ stúpol na 137, z toho len v priemyselnej výrobe na 149 (v tom z hlavných sektorov vo výrobe dopravných prostriedkov dokonca prekročil hodnotu 181), produktivita práce rástla hlavne v druhom polroku (celkovo medziročne stúpila o 6,9 %) (ŠÚ SR, 2016b).

Ďalšími odvetviami s najväčšími prírastkami zamestnanosti (VZPS) boli obchod, doprava a skladovanie, a informácie a komunikácia. (Nárast

²⁸ Predovšetkým prenášobovanie vzorky na získanie dát pre celú ekonomiku.

²⁹ Počet pracujúcich podľa VZPS.

³⁰ Priemyselná produkcia očistená o vplyv počtu pracovných dní, vo vyjadrení priemerný mesiac 2010 = 100; podľa ŠÚ SR: Ekonomický monitor stavu hospodárstva SR.

zamestnanosti v týchto odvetviach dokladuje aj vývoj zamestnanosti podľa štvrťročného štatistického výkazníctva.)³¹ Z verejných sektorov najviac pracujúcich pribudlo v odvetví vzdelávania.

Proti rastu zamestnanosti v SR pôsobil vývoj v sektore stavebníctva, tak ako predošlý rok, aj v roku 2015 z neho ubudlo takmer 10 tisíc pracujúcich (najväčší úbytok zamestnaných osôb zo všetkých odvetví aj podľa štvrťročného výkazníctva). Pokles zamestnanosti v stavebníctve tak pretrváva v podstate už od krízy, a to aj napriek obratu vo vývoji tržieb, tie po trojročnom klesaní narástli v roku 2015 medziročne až o 20 %. Predpoklad o pozitívnom vplyve zrýchleného dočerpávania prostriedkov zo štrukturálnych fondov práve v odvetví stavebníctva sa teda nepotvrdil. Obrat vo vývoji tržieb bol tak sprevádzaný výrazným nárastom produktivity práce, tá stúpila v stavebníctve (rovnako po niekoľko-ročnom poklese) v roku 2015 o 19 % (ŠÚ SR, 2016b) (vysokým tempom rástla produktivita v stavebníctve najmä v druhej polovici roka).

Môžu eurofondy za rast zamestnanosti?

Za priaznivým vývojom zamestnanosti treba vidieť predovšetkým zlepšenie celkových podmienok na trhu práce, ktoré už druhý rok odrážajú zvýšenie ekonomickej aktivity, obzvlášť v roku 2015, ktorý priniesol zvýšenie investičnej aktivity či rozmach v kľúčových sektoroch ekonomiky. Dobrou správou z hľadiska štrukturálnych zmien v hospodárstve a z hľadiska dlhodobej udržateľnosti tvorby pracovných miest je aj solídny rast zamestnanosti vo vybraných trhovách službách. Pozitívnejšie nálady v domácom i vonkajšom prostredí (indikátor ekonomického sentimentu sa už druhý rok drží okolo úrovne 100, detailnejšie pozri kapitolu 10. Výhľad na roky 2016 a 2017) umožnili poľaviť v tlaku na rast produktivity, čo spolu s dočerpávaním zásob prispelo k ochote obnovovať časť zamestnanosti.

³¹ Iná metodika vykazovania zamestnanosti; Výberové zisťovanie pracovných síl oproti štvrťročnému výkazníctvu zahŕňa napr. aj osoby na platených aktivačných prácach, osoby na materskej a rodičovskej dovolenke a osoby pracujúce na základe dohôd o vykonaní práce.

Európska komisia považuje za dodatočný faktor rastu zamestnanosti i niektoré legislatívne zmeny, ako zvýšenie minimálnej mzdy³² a zníženie odvodového bremena pre nízkopríjmové skupiny (EC, 2015).³³ Zlepšenie situácie na trhu práce (vrátane rastu miezd) pomáha rastu domácej spotreby a v prostredí nízkej inflácie zakladá predpoklad ďalšieho posilňovania domáceho dopytu a podpory rastu ekonomiky aj v najbližšom období.

Ako detailnejšie vysvetľujeme v 1. kapitole tejto publikácie (Celkový pohľad na hospodársky vývoj), k rastu zamestnanosti aj v podmienkach miernejšieho tempa ekonomického rastu (zmena vo vzťahu ekonomického rastu a zamestnanosti v porovnaní s obdobím pred krízou) mali prispieť dodatočné faktory, ako rast činností pokrývajúcich silnejší domáci dopyt, nárast zamestnanosti vo verejných odvetviach³⁴ a posilnená politika zamestnanosti či metodické zmeny vo výpočte zamestnanosti/nezamestnanosti.

Iným podstatným momentom, ktorý môžeme vidieť za priaznivým vývojom zamestnanosti v ostatných dvoch rokoch, je zrýchlené dočerpávanie prostriedkov z programov štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu EÚ. Analýza vplyvov politiky súdržnosti na rozvoj Slovenska (Radvanský a kol., 2016) odhadla s použitím ekonometrického modelu HERMIN vplyv čerpania „eurofondov“ na zamestnanosť. Výsledkom modelu, ktorý porovnáva alternatívne scenáre vývoja počtu pracovných miest s čerpaním

³² Na rok 2016 bola minimálna mzda zvýšená z 380 eur na 405 eur (pre najnižšiu kategóriu náročnosti práce). V praxi bude táto úprava znamenať zvýšenie nákladov pre zamestnávateľov (a vyššie príjmy štátu na príslušnom zvýšenom výbere z daní a odvodov z vymeriavacieho základu minimálnej mzdy, než bude zvýšenie čistého príjmu zamestnanca s minimálnou mzdou). Komisia zrejme uvažuje o väčšej ochote niektorých skupín nezamestnaných zamestnať sa vďaka nárastu minimálnej mzdy. Motivovať nezamestnaných a neaktívnych k pracovnému pomeru ale malo aj iné opatrenie platné od januára 2015. Novela zákona o hmotnej núdzi zaviedla súbeh poberania mzdy a dávky v hmotnej núdzi pre tých dlhodobo nezamestnaných (nezamestnaných a neaktívnych dlhšie ako rok), ktorých mzda nepresiahne dvojnásobok minimálnej mzdy a ktorí žijú v domácnosti už predtým poberajúcej dávku v hmotnej núdzi. Cieľom legislatívnej úpravy bolo umožniť citeľnejšie zvýšenie príjmov tých osôb, ktoré sa rozhodnú pracovať a nezotrvať v hmotnej núdzi, v zmysle známeho prístupu „pracovať sa opláti“.

³³ Ide o zavedenie odpočítateľnej položky v zdravotnom poistení pre nízkopríjmové skupiny, ktorá zníži zdravotné odvody. Okrem zmeny v zdravotnom poistení došlo od 1. 1. 2015 aj k zmenám v sociálnom poistení a k zmenám v Zákonníku práce (ten upravuje definíciu závislej práce – z definície vypadáva podmienka, že ide o prácu za mzdu alebo odmenu; a novela tiež mení viaceré ustanovenia agentúrneho zamestnávania).

³⁴ Celkovo v poslednom období, nielen v roku 2015.

a bez čerpania fondov, sa zistilo, že ku koncu roka 2014 pribudlo (odhadom) v ekonomike vďaka európskym fondom 79 tisíc pracovných miest a ku koncu roka 2015 (posledné dva roky čerpania) spolu 124 tisíc pracovných miest (dodatočné pracovné miesta celkovo za celé programové obdobie, pri schopnosti dočerpať 89 % prostriedkov). To by znamenalo, že len v roku 2015 sa zrýchlené čerpanie eurofondov podpísalo pod vytvorenie 45 tisíc pracovných miest.

Dôležitým aspektom je však udržateľnosť takto vytvorených pracovných miest; tá sa odhaduje na rok 2015 na úrovni 33 % (udržateľnosť je definovaná ako pracovné miesto udržateľné aspoň po dobu 3 rokov). Najviac dodatočných pracovných miest, ktoré mali vzniknúť vďaka eurofondom (za celé programové obdobie), sa odhadovalo v sektore trhových služieb (57 tis. miest, z toho 24 tis. udržateľných), v sektore priemyslu (11 tis. miest s vysokou mierou udržateľnosti, až 98 %) a v sektore stavebníctva (35 tis. miest, z toho ale len 5 tis. udržateľných). Vzhľadom na vysokú elasticitu dopytu v sektore stavebníctva sa vytvorené miesta najviac viažu na obdobie realizácie konkrétneho projektu a po skončení projektov sa predpokladá rýchly zánik fondmi podporených pracovných miest.

Dôležité je upozorniť na konštatovanie v správe, že implementácia politiky súdržnosti prispela k zníženiu miery nezamestnanosti vo všetkých regiónoch SR. V prípade nečerpania fondov by bola odhadovaná miera nezamestnanosti v rokoch 2010 – 2014 v SR o 3 až 4 p. b. vyššia (tamtiež).

Ako však ukazujú štatistické dáta (ŠÚ SR), špecifickým spôsobom sa s prílevom investícií vyrovnalo zmienené stavebníctvo. Stagnáciu aktivít a nedostatok nových projektov v rokoch po kríze dokumentovalo jednoduché porovnanie: kým domáca stavebná produkcia v oblasti novej výstavby, rekonštrukcií a modernizácií po roku 2008 každoročne klesala, ešte väčšiemu prepadu zabránila len stavebná produkcia v zahraničí a v posledných rokoch i mierny nárast tuzemskej stavebnej produkcie v oblasti opráv a údržby. Rok 2015 priniesol výrazný zlom, stavebná produkcia len v nových domácich projektoch a rekonštrukciách narástla po rokoch poklesu o viac ako 25 % (výsledná celková stavebná produkcia

o 18 %),³⁵ do rastu zamestnanosti v odvetví sa aj napriek tomu nepretavila, zvýšená produkcia bola napokon pokrytá spomínaným silným rastom produktivity. Zamestnanosť v stavebníctve klesala aj podľa VZPS, ktoré zahŕňa i osoby vykonávajúce prácu na základe dohôd, sezónnych pracovníkov a podnikateľov – fyzické osoby. Stavebníctvo pritom tvorí približne 9 % celkovej zamestnanosti v slovenskej ekonomike.

Iným kľúčovým odvetvím, ktorého vývoj v podstatnej miere rozhodne o ďalšom smerovaní ekonomiky, je automobilový priemysel. Priemyselná produkcia v prípade výroby dopravných prostriedkov presiahla v roku 2015 hodnotu indexu 181,³⁶ čo je jedna z najvyšších hodnôt indexov priemyselnej produkcie. Napríklad i tržby v príbuznej oblasti vnútorného obchodu (predaj a oprava motorových vozidiel) narástli v roku 2015 medziročne o 16,7 % (ŠÚ SR, 2016b). Strednodobá prognóza vývoja dopytu po práci (Lubyová a Štefánik a kol., 2015) predpovedá subsektoru priemyselnej výroby výroba dopravných prostriedkov najväčší relatívny rast zamestnanosti v odvetviach priemyselnej výroby – zamestnanosť medzi rokmi 2015 a 2025 by mala vo výrobe dopravných prostriedkov stúpnuť o 17 %, čo zodpovedá nárastu počtu pracujúcich v tomto subsektore z 95 tisíc osôb na 111 tisíc osôb. Automobilový priemysel je jednou z kľúčových oblastí priemyselnej výroby, keďže tento sektor sa radí k špecializáciám slovenského priemyslu; je však potrebné upozorniť tu i na riziká predpovedania vývoja zamestnanosti v tejto oblasti. Investori sa okrem výhod a úľav zo strany štátu rozhodujú i na základe reputácie sektora v ekonomike (vrátane informácií o kvalite, cene, ale i dostupnosti pracovnej sily), a osobitne v tomto sektore platí, že i jedna väčšia investícia môže znamenať prípadný výraznejší odklon od očakávaných hodnôt zmeny zamestnanosti. Ako príklad môžeme uviesť ohlásenú investíciu britského producenta Jaguar Land Rover, ktorý plánuje na Slovensku od spustenia výroby v septembri 2018 do roka 2020 vytvoriť 2 800 nových pracovných miest. Ďalším súvislostiam produkcie automobilového priemyslu v SR sa detailnejšie venujeme v kapitole 3. Vonkajšie ekonomické vzťahy.

³⁵ Z toho v Bratislavskom kraji narástla stavebná produkcia až o 40 %, v Košickom kraji o 35 %.

³⁶ Priemerný mesiac roku 2010 = 100.

Pretrvá v ďalšom období solídny rast zamestnanosti a miezd?

Na prelome rokov 2015/2016 bola (podľa mesačných štatistík) zaznamenaná vyššia dynamika rastu zamestnanosti najmä v službách, v priemysle (z toho v priemyselnej výrobe) a v obchode (z toho vo veľkoobchode). Za zvýšeným rastom zamestnanosti v službách a obchode v poslednom období vidí Národná banka Slovenska (NBS) o. i. práve nepriamy efekt finalizácie projektov financovaných z eurofondov, ktorý sa mal pretaviť do zvýšeného dopytu v týchto dvoch odvetviach (NBS, 2016). Naopak, v prípade stavebníctva národná banka predpokladala vykrytie zvýšenej aktivity (reflektujúcej finalizáciu projektov z fondov EÚ) prostredníctvom práce na základe dohôd, ktoré nie sú zachytené v mesačných štatistikách, preto sa do rastu zamestnanosti v tomto sektore zvýšená aktivita podľa banky nepremietla (tamtiež). Ako sme však uviedli, k rastu zamestnanosti v stavebníctve nedošlo ani podľa VZPS, a táto metodika práce vykonávané na základe dohôd zachytáva.

S tvrdením, že rast stavebnej aktivity sa prejavil oveľa výraznejšie vo vyplatených mzdách, sa už dá súhlasiť. Nominálna mzda v stavebníctve skutočne rástla v jednotlivých mesiacoch druhého polroka 2015 čoraz vyšším tempom, dynamika jej rastu stúpala zo 4 % v júli na 11 %³⁷ v decembri (ŠÚ SR, 2016b). K slušnému rastu priemernej mzdy dochádzalo aj v iných odvetviach, viac ako 5-percentným tempom rástli v roku 2015 aj mzdy v predaji a oprave motorových vozidiel, v doprave a skladovaní, v ubytovaní. Priaznivo sa vyvíjajúci dopyt po pracovnej sile zabezpečil slovenským pracujúcim priemerný mzdový rast na úrovni 2,9 % (priemerná hodnota za celé hospodárstvo za rok 2015). Priemerná mesačná mzda na Slovensku tak stúpala z 858 eur v roku 2014 na 883 eur v roku 2015. Najvyššie výplaty si preberali pracujúci v sektore informácie a komunikácia (priemerná mzda 1 751 eur, kde rast miezd ťahá viac odvetvie telekomunikácií s priemernou mzdou 2 019 eur), naopak najnižšie platy mali zamestnanci v ubytovacích a stravovacích službách (533 eur).

Keďže výsledky roka 2015 boli ovplyvnené jednorazovými faktormi s dočasným efektom, môžeme predpokladať, že v roku 2016 sa rast

³⁷ Čo bolo v tomto období najvyššie tempo rastu priemernej mzdy z hlavných odvetví.

zamestnanosti zmierni. Toto očakávanie by sa mohlo zhmotniť najmä v prípade obchodu, rast zamestnanosti v službách zodpovedá dlhodobejšiemu trendu štrukturálnych posunov (silnejúci domáci dopyt zamestnanosť v službách naďalej podporí), v prípade priemyselnej výroby môže byť prípadné spomalenie rastu zamestnanosti v niektorých jej subsektoroch kompenzované pretrvávajúcou svižnou dynamikou rastu zamestnanosti v kľúčových odvetviach (automobilový priemysel).

Aj napriek vyprchaniu efektov zrýchleného dočerpávania eurofondov a výslednému očakávanému zmierneniu rastu zamestnanosti pretrvávajúci rast ekonomiky zabezpečí úroveň mzdového rastu približne na rovnakej úrovni, akej sme boli svedkami v roku 2015, mzdy by teda mali naďalej rásť zhruba 3-percentným tempom. Prípadné spomalenie rastu miezd v súkromnom sektore bude totiž čiastočne kompenzované rastom tarifných platov, keďže dôjde k naplneniu záväzkov, ku ktorým sa vláda zaviazala v prípade štátnych/verejných zamestnancov.

Rizikom ďalšieho vývoja je skôr nedostatok vhodnej pracovnej sily v niektorých odvetviach, kde vznikajúce pracovné miesta nie je možné obsadiť nezamestnanými osobami kvôli kvalifikačnému a odbornému nesúladiu. Zamestnávateľia tak budú nútení siahnuť po pracovnej sile zo zahraničia alebo po starších (skúsených) zamestnancoch so zručnosťami. Skutočne, už aj v roku 2015 najvyšším tempom rástol v SR počet pracujúcich vo vekovej kategórii 60+, medziročný nárast o viac ako 15 % bol najsilnejším rastom zamestnanosti podľa vekových skupín, ale aj omnoho výraznejším v porovnaní s predošlým obdobím.

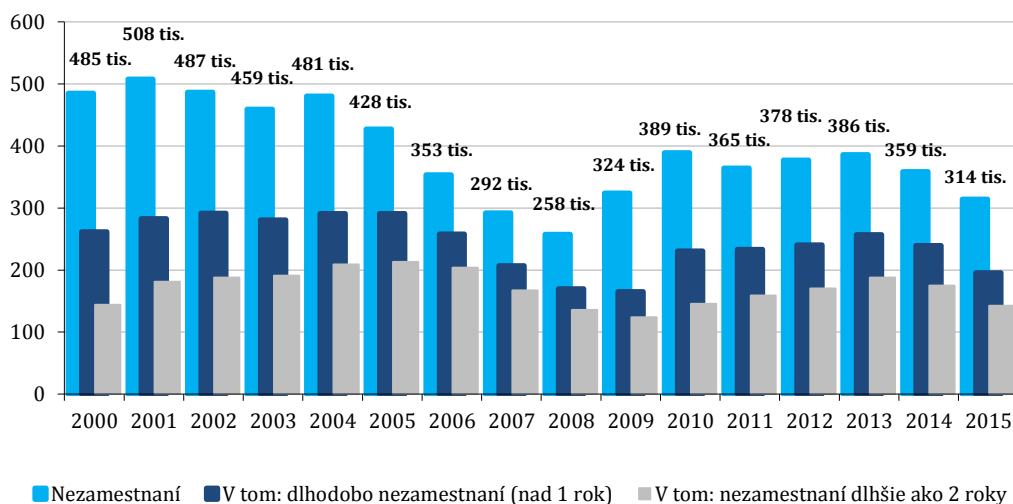
Iným faktorom, ktorý na jednej strane prispel k solídному rastu zamestnanosti a na druhej strane predstavuje odlev odbornej pracovnej sily, bola v roku 2015 aj krátkodobá migrácia za prácou. Počet osôb pracujúcich v zahraničí do 1 roka a počet osôb dochádzajúcich za prácou do zahraničia (VZPS) stúpol v roku 2015 medziročne o viac 10 %. Najväčšia časť z týchto pracovných migrantov sa uplatnila práve v spomínanom sektore stavebníctva (37 tis.), v sektore priemyslu (36 tis.) a v sektore zdravotníctva a sociálna pomoc (32 tis. osôb). Spolu takmer 150 tisíc osôb dochádzalo v roku 2015 za prácou za hranice Slovenska.

Pokles nezamestnanosti napreduje

K poklesu nezamestnanosti dochádza už od konca roku 2013, v roku 2014 sme už hovorili o jednoznačnom potvrdení pozitívneho trendu úbytku nezamestnaných, keď medziročne bolo na Slovensku odhadnutých o 27 tisíc nezamestnaných menej (VZPS). Aj v roku 2015 trend poklesu nezamestnanosti pokračoval, tentoraz ubudlo v ekonomike ďalších 44,4 tisíc nezamestnaných a výsledný počet nezamestnaných osôb klesol na 314,3 tisíc. Kým v predchádzajúcom roku (2014) bolo v ekonomike v porovnaní s predkrízovým rokom 2008 (z pohľadu nezamestnanosti) stále o 101 tisíc nezamestnaných viac, v roku 2015 sa tento pokrízový prírastok nezamestnanosti znížil na 57 tisíc osôb (graf 7.2).

Graf 7.2

Vývoj celkovej nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti ako jej zložky (2000 – 2015, v tis. osôb)

Poznámka: Podľa metodiky VZPS.

Prameň: Podľa údajov ŠÚ SR (2016c).

Pozitívnu správou je, že najrýchlejšie, a zároveň výrazne klesol počet nezamestnaných osôb v kategóriách s najdlhšou dobou trvania nezamestnanosti. Počet nezamestnaných, ktorí sú bez práce a) od 6 mesiacov do 1 roka, b) 1 až 2 roky, c) dlhšie ako 2 roky klesol medziročne približne o pätinu (vo všetkých týchto kategóriách). Dlhodobá nezamestnanosť

(trvajúca viac ako 1 rok) je jedným z najzávažnejších a najdlhšie pretrvávajúcích problémov slovenského trhu práce. Poteší preto fakt, že medziročný úbytok dlhodobo nezamestnaných – pokles o 43,9 tisíc dlhodobo nezamestnaných – je takmer identický s (už zmieneným) celkovým úbytkom nezamestnanosti v SR. Pokles počtu dlhodobo nezamestnaných osôb sa v najväčšej miere podpísal pod pokles nezamestnanosti v SR v roku 2015. Vďaka tomu klesol podiel dlhodobej nezamestnanosti na celkovej nezamestnanosti zo 67 % na 62 %. K poklesu podielu dlhodobej nezamestnanosti za súbežného poklesu celkovej nezamestnanosti došlo po prvýkrát od roku 2008. To, že dlhodobá nezamestnanosť tvorí najväčšiu zložku nezamestnanosti a aj mieru, v akej prispela v roku 2015 k poklesu celkovej nezamestnanosti, je možné vyčítať z grafu 7.2.

Tento vývoj (hoci ide o inú metodiku vykazovania nezamestnanosti) zodpovedá i faktu, že priemerná dĺžka evidencie uchádzačov o zamestnanie na úradoch práce klesla oproti roku 2014 zo 17,4 na 16 mesiacov. Miera evidovanej nezamestnanosti klesla z 12,8 % na 11,5 %.

Zmeny metodológií pomáhali znižovať nezamestnanosť

K najdôležitejším faktorom silného trendu znižovania nezamestnanosti možno zaradiť pokrízové oživenie domáceho dopytu, keď slovenská ekonomika, zdá sa, prekonala pôvodnú dogmu o raste bez vytvárania pracovných miest. V posledných dvoch rokoch sa ekonomike v tejto oblasti úspešne darilo znižovať evidovanú mieru nezamestnanosti, ktorú zostavuje ÚPSVaR (Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny). V rovnakom období však nastali v tomto ukazovateli niektoré metodologické zmeny, ktoré ešte viac mohli zvýrazniť tento klesajúci trend.

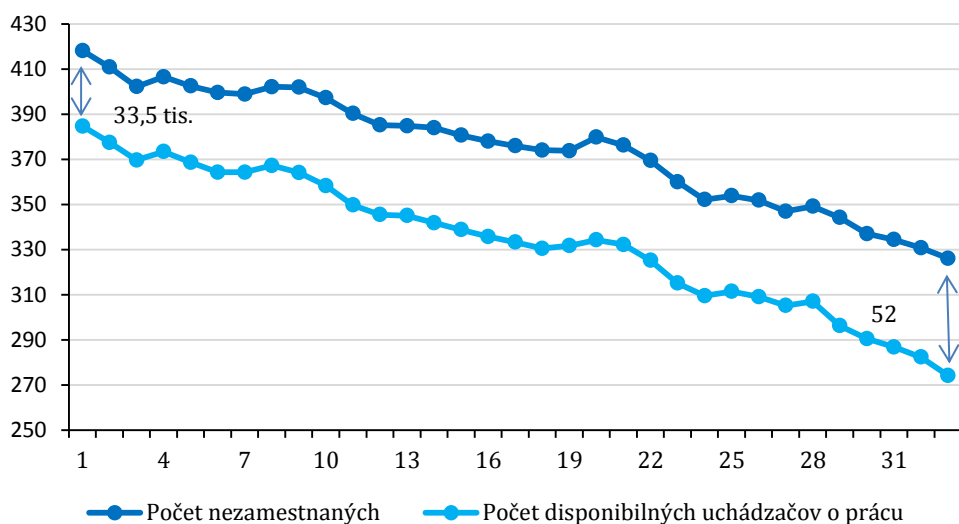
Nedisponibilní uchádzači o zamestnanie

Analýza bola vykonaná na časovom období 6/2013 – 2/2015 (posledné dostupné dáta). Pre toto obdobie sme sa rozhodli na základe metodických úprav vyvolaných v novele zákona č. 5/2004 Z. z. z marca 2013, ktoré začali platiť od mája 2013 a uplatňujú sa doteraz.

Pri detailnejšom pohľade na vývoj vo dvoch sledovaných kategóriách v grafe 7.3 môžeme pozorovať, že počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie klesal rýchlejším tempom ako celkový počet nezamestnaných. Od východiskového bodu analýzy narástol počet nedisponibilných uchádzačov o prácu z hodnoty 33,5 tisíc osôb až na takmer 52 tisíc osôb, čo predstavuje nárast až o 55 %. Logicky tým podporil vykazovaný pokles miery nezamestnanosti, avšak bez tvorby nových pracovných miest.³⁸ Čo teda stojí za týmto nárastom nedisponibilných uchádzačov?

G r a f 7.3

Vývoj počtu nezamestnaných a disponibilných uchádzačov o prácu
(6/2013 – 2/2016); v tis. osôb)

Prameň: ÚPSVaR (2016).

Menšie obecné služby a dobrovoľnícka služba

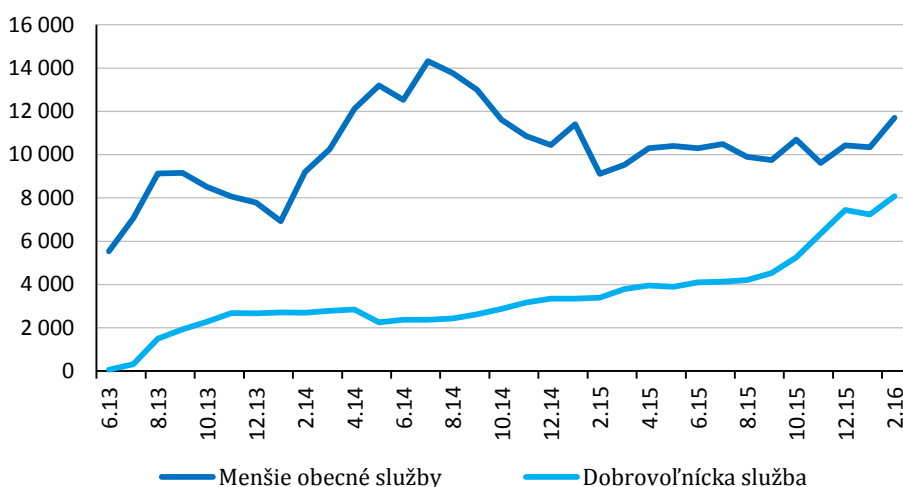
Metodická zmena z novely zákona 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti mení kategórie uchádzačov o prácu, keď k nedisponibilným uchádzačom zaradila aj tých, ktorí v danom mesiaci vykonávajú tzv. menšie obecné služby alebo dobrovoľnícku službu.

³⁸ Do miery evidovanej nezamestnanosti sa medzi nezamestnaných nezapočítavajú osoby, ktoré sú v čase vykazovania tzv. nedisponibilné. Ide o osoby, ktoré sú napr. dočasne pracovne neschopné, na absolventskej praxi a ďalšie.

Pri menších obecných službách sa počet nedisponibilných uchádzačov zvýšil za sledované obdobie takmer dvojnásobne a samotná dobrovoľnícka služba stúpila z počtu 65 uchádzačov v 6/2013 až na 8 tisíc v 2/2016. V poslednom mesiaci tak celkovo nebolo evidovaných ako disponibilných iba v týchto dvoch kategóriách takmer 20 tisíc uchádzačov o zamestnanie, čo predstavuje z celkového počtu nezamestnaných viac ako 6 %.

Graf 7.4

Vývoj počtu nedisponibilných uchádzačov o prácu vykonávajúcich menšie obecné služby alebo dobrovoľnícku službu (6/2013 – 2/2016; počet osôb)

Prameň: ÚPSVaR (2016).

S kategóriou menších obecných prác súvisí aj rozšírenie definície tzv. „vyradenia z evidencie pre nespoluprácu“. Ak by uchádzač po novele zákona o hmotnej núdzi č. 417/2013 Z. z. odmietol vykonávanie menších obecných prác, môže byť vyradený z evidencie práve pre nespoluprácu s úradom práce. Žiadne nové pracovné miesto nevznikne, ale miera nezamestnanosti poklesne.

Vzdelávanie a príprava na trh práce

Končiacie rozpočtové obdobie na čerpanie finančných prostriedkov z európskych fondov takisto posilnilo úsilie o uplatňovanie aktívnej politiky trhu práce a možnosť formou rekvalifikácie a kurzov pripraviť pre trh práce spomedzi uchádzačov o zamestnanie čo najvyšší počet uchádzačov.

Nárast od začiatku sledovaného obdobia, keď ani jeden uchádzač neprechádzal prípravou na trh práce, je veľmi graduálny a vrcholil práve pred koncom roka 2015. Takýto nárast možno vnímať pozitívne. Z dlhodobého hľadiska vytvára predpoklad na lepšie uplatnenie prípravy absolventov pre trh práce v budúcnosti, z krátkodobého hľadiska predstavoval príspevok k počtu nedisponibilných uchádzačov a tým k poklesu evidovanej nezamestnanosti.

Graf 7.5

Vývoj počtu nedisponibilných uchádzačov o prácu zúčastňujúcich sa na vzdelávaní a príprave pre trh práce (6/2013 – 2/2016; počet osôb)

Prameň: ÚPSVaR (2016).

Zaradenie a vyradenie z evidencie

Rovnako metodické zmeny v zaradovaní uchádzačov do evidencie spôsobili, že logická rovnica o úprave počtu evidovaných nezamestnaných „stav na začiatku mesiaca + prítoky nezamestnaných – odtoky umiestnených a vyradených = stav na konci mesiaca“ prestala platiť. Po zmene metodiky sa od podania žiadosti o zaradenie do evidencie nezamestnaných „čaká“ osem dní, počas ktorých musí uchádzač osvedčiť skutočnosti rozhodujúce pre zaradenie do evidencie. Ak tak neurobí, začne sa správne konanie o jeho vyradení z evidencie.

Hypoteticky tak môže nastať situácia (napr. ak nezamestnaný nastúpi na PN), keď sú v prítoku uchádzačov do evidencie zaradené osoby, ktoré v tom istom mesiaci môžu byť aj v odtoku z evidencie z dôvodu, že neosvedčili skutočnosti rozhodujúce pre zaradenie v termíne čakacej lehoty. Vcelku tak údaje o prítokoch, a hlavne odtokoch nemusia reflektovať skutočný stav vývoja. To vyvoláva pochybnosti o vierohodnosti takto zostrojených ukazovateľov prítoku a odtoku osôb do evidencie a znemožňuje ich empirickú analýzu.

Metodické zmeny pomáhajú k nižšej nezamestnanosti

Ako sme už na predchádzajúcich stranách dokázali, miera evidovanej nezamestnanosti vykazovaná ÚPSVaR sa v priebehu od novelizácie v roku 2013 stala menej transparentným ukazovateľom, ktorý popisuje vývoj nezamestnanosti s určitým skreslením voči reálnemu stavu.

Zmenou metodiky však prešiel aj druhý ukazovateľ miery nezamestnanosti, ktorý publikuje ŠÚ SR na základe VZPS, keď od 2.Q 2013 zaradil medzi pracujúcich aj osoby pracujúce na aktivačných prácach (zmena na základe definície Medzinárodnej organizácie práce; ŠÚ SR, 2013). Táto zmena tak prispieva k rastu zamestnanosti napriek faktu, že nejde o trvalo vytvorené pracovné miesta, čo rovnako spochybňuje výsledky v oblasti rastu zamestnanosti (a teda aj nezamestnanosti).

Porovnávať však detailný vývoj týchto dvoch indikátorov nie je akademicky korektné. Každý má svoje špecifické metodiky výpočtu, v ktorých sa odlišujú (napr. rozdielne používanie kategórie ekonomicky aktívneho obyvateľstva,³⁹ započítavanie osôb na rodičovskej dovolenke a pod.)

Dá sa tak konštatovať, že pokles v miere nezamestnanosti bol primárne ťahaný ekonomickým rastom krajiny a domácim dopytom, ktorý bol náročný aj na rast nových pracovných miest. Zároveň však treba zdôrazniť, že metodické zmeny vo vykazovaní miery nezamestnanosti (aj zamestnanosti) ešte viac zvýraznili tento trend a zrýchlili pokles miery nezamestnanosti o niekoľko desiatín percenta oproti výsledku, aký by sa dosiahol bez zavedenie metodických zmien.

³⁹ Výberové zisťovanie pracovných síl používa kvartálny odhad, zatiaľ čo evidovaná nezamestnanosť používa odhad platný pre celý kalendárny rok.

* * *

Pri hodnotení vývoja v nadchádzajúcom období je potrebné brať do úvahy, že výsledky roka 2015 mohli byť nadhodnotené mimoriadnymi faktormi (najmä zrýchlené dočerpávanie eurofondov), ktoré nemajú trvalý charakter a vzhľadom na vyššiu porovnávaciu základňu sa ďalší vývoj zamestnanosti môže javiť ako spomalenie jej zotavovania, aj keď bude jej vývoj v skutočnosti priaznivý.

Reálnym problémom ale je udržateľnosť pracovných miest, ktoré v poslednom období vznikali. Nejde pritom len o miesta, ktoré boli odrazom zvýšenej investičnej aktivity podporenej prostriedkami z fondov EÚ, ale aj o miesta podporené politikami zamestnanosti v rámci uzatvárania politického cyklu. V tomto kontexte je rizikom odhadu ďalšieho vývoja i zvýšené zaradovanie nezamestnaných na aktivačné práce; vynára sa teda otázka, akú časť z vytvorených pracovných miest možno hodnotiť ako stále pracovné miesta. Zmena metodiky vykazovania zamestnanosti tak spolu so zvýšenou pracovnou migráciou (len v roku 2015 počet osôb dochádzajúcich za prácou do zahraničia narástol o viac ako 10 %) prispela v posledných rokoch k lepším výsledkom vývoja zamestnanosti (do vykazovania zamestnanosti podľa VZPS vstupujú všetky osoby nad 15 rokov vykonávajúce v danom týždni aspoň 1 hodinu práce, o i. vrátane osôb na aktivačných prácach a osôb dochádzajúcich za prácou za hranice SR).

Rovnako tak v prípade vykazovania miery evidovanej nezamestnanosti (ÚPSVaR) zvýšený počet osôb, ktoré nastúpili na aktivačné práce a dobrovoľnícku službu, znamená, že sa do výpočtu miery nezamestnanosti nezaratúvajú (tá vychádza z disponibilného počtu uchádzačov), nevypadli však z celkového počtu uchádzačov o prácu.

Aj napriek nástrahám zmien v metodikách vykazovania, ktoré ovplyvňujú porovnávanie vývoja s minulými a budúcimi obdobiami, celkové zlepšenie situácie na trhu práce (vrátane rastu miezd) pomáha rastu domácej spotreby a v prostredí nízkej inflácie zakladá predpoklad ďalšieho posilňovania domáceho dopytu a podpory rastu ekonomiky aj v najbližšom období. Trend poklesu nezamestnanosti by mal pokračovať i naďalej, rovnako ako trend rastu nominálnej i reálnej mzdy.

8. PREHLAD VYBRANÝCH LEGISLATÍVNYCH A HOSPODÁRSKOPOLITICKÝCH OPATRENÍ

Relevantným krátkodobým hospodárskopolitickým dokumentom v roku 2015 bol *Národný program reforiem 2015*. Ako priority (štrukturálne opatrenia) hospodárskej politiky v oblasti verejných financií boli na rok 2015 stanovené tieto ciele: zníženie deficitu verejnej správy smerom k štrukturálne vyrovnanému rozpočtu, zlepšenie efektívnosti výberu daní a zlepšenie udržateľnosti dôchodkového systému. V sociálnej oblasti sa opatrenia mali zamerať na tzv. duálne vzdelávanie, predškolskú výchovu, začleňovanie marginalizovaných komunít, reformu služieb zamestnanosti a efektívnejšie riadenie a zastavenie zadlžovania štátnych nemocníc. Prioritami ostávajú investície do dopravnej infraštruktúry a modernizácia štátnej správy a súdnictvo.

Podobne ako v roku 2014, aj v roku 2015 sa niektoré hospodárskopolitické opatrenia prijali kampaňovitým spôsobom v rámci tzv. sociálneho balíčka. *Druhý sociálny balíček* ohlásený v roku 2015 obsahoval viacero štandardných zmien vo vládnej dotačnej politike, ktoré nemusia bezprostredne zaťažovať verejné financie (napr. rozšírenie kapacít materských alebo základných škôl, príspevkov na zatepl'ovanie alebo na ekologické zdroje energie pre domácnosti; podpora zaostávajúcich regiónov, obnova spoločných priestorov štátnych nemocníc) alebo významne deformovať podnikateľské prostredie (napr. lacný bankový účet pre každého, fakturácia bez DPH medzi dodávateľmi v stavebníctve). Súčasťou druhého sociálneho balíčka bolo aj zvýšenie minimálnej mzdy. Jej výška od 1. 1. 2016 sa ustanovuje na 405,00 eur za mesiac pre zamestnanca odmeňovaného mesačnou mzdou (hodinová výška predstavuje 2,328 eur za každú hodinu odpracovanú zamestnancom). Do balíčka bolo zaradené aj zníženie DPH na základné potraviny; zvýšenie materskej dávky zo 65 % na 70 % príjmu; zvýšenie príspevku na starostlivosť o dieťa do troch rokov z 230 eur na 280 eur mesačne, aby z neho bolo možné preplatiť jasle alebo škôlku; príspevkov na školy v prírode a lyžiarske kurzy; pobyty pre sociálne slabšie rodiny v štátnych zariadeniach zadarmo a zníženie doplatku na lieky pre deti a dôchodcov.

Zmeny v regulačnom rámci niektorých oblastí politiky trhu práce pri-niesla *novela Zákonníka práce* (zákon č. 14/2015 Z. z.). Zavádza nový le-gislatívny rámec v oblasti dočasného pridelo-vania zamestnancov. Týka sa to predovšetkým agentúr dočasného zamestnávania (personálne agentúry), ako aj iných zamestnávateľov pridelo-ujúcich zamestnancov iným fyzickým alebo právnickým osobám. Novela zákona po novom upravuje vysielanie agentúrneho zamestnanca na pracovnú cestu; zákaz jeho dočasného pridelenia na výkon rizikovej práce 4. kategórie; dĺžku dočasného pridelenia; ako aj iné povinnosti a obmedzenia zamestnávate-ľa pri zamestnávaní agentúrneho zamestnanca. Táto novela taktiež za-vádza rovnaké platové podmienky agentúrnych a kmeňových zamest-nancov. Zámerom prijatej legislatívy bola prísnejšia regulácia a ochrana pracovného trhu s agentúrnymi zamestnancami, na druhej strane sa sprísnením podmienok znižuje jeho flexibilita. Súčasťou novely Zákonní-ka práce bola aj novela zákona o pedagogických zamestnancoch, pro-stredníctvom ktorej sa mal vyriešiť problém dočasného prepúšťania pe-dagógov počas letným prázdnin. Novela stanovila, že pracovný pomer na určitý čas s pedagogickým zamestnancom možno dohodnúť najkratšie do 31. augusta.

V roku 2015 sa prijalo viacero legislatívnych zmien, ktoré zmenili podmienky fungovania finančného systému. Implementáciu európskej smernice Solventnosť II (smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia) zabezpečil nový *zákon o poisťovníctve* (zákon č. 39/2015 Z. z.). Cieľom smernice je dosiahnuť „lepšiu ochranu pre poistených a oprávnené osoby, zvýšiť konkurencieschopnosť poisťovateľov z Európskej únie, dosiahnuť hlbšiu integráciu poistného trhu Európskej únie a zabezpečiť lepšie rozdelenie kapitálových zdrojov“ (Pro Bono, 2015). Posilňuje sa aj dohľad nad pois-ťovníkmi a zaistovníkmi (lepšie posudzovanie solventnosti, systém do-hľadu bude zahŕňať aj kontrolu kvalitatívnych aspektov).

S cieľom zlepšiť postavenie spotrebiteľa na trhu sa prijala *novela zá-kona o platobných službách* (zákon č. 405/2015 Z. z.). Cieľom právnej normy je vytvoriť transparentné prostredie pre poskytovateľov platob-ných služieb, vytvoriť základné pravidlá na presun platobných účtov na

vnútroštátnej úrovni, zjednodušiť zapojenie spotrebiteľov na trhu s platobnými účtami a zlepšenie informovanosti spotrebiteľa. Novela zavádza zjednodušenie presunu platobného účtu medzi bankami a mení podmienky poskytnutia základného bankového produktu – tzv. lacný účet pre všetkých, ktorý si môže nárokovať spotrebiteľ, ktorý má čistý mesačný príjem nižší než 400 eur.

Novela *zákona o ochrane vkladov* (zákon č. 239/2015 Z. z.) transponuje smernicu Európskeho parlamentu a Rady o systémoch ochrany vkladov. Táto smernica harmonizuje oblasti „financovania, stresového testovania systémov ochrany vkladov, informovania vkladateľov o podmienkach ochrany vkladov a spolupráce medzi systémami ochrany vkladov v krajinách EÚ. Zároveň predstavuje medzistupeň smerom k budovaniu tretieho piliera bankovej únie, ktorým bude jednotný európsky systém ochrany vkladov, a ktorý tak doplní prvé dva piliere bankovej únie – jednotný mechanizmus dohľadu a jednotný mechanizmus riešenia krízových situácií“ (Šujan, 2015). Vklady občanov majú byť chránené do výšky 100 tisíc eur na jedného vkladateľa v rámci jednej banky a celej Európskej únie. Pre banky sa upravilo financovanie systému ochrany vkladov na Slovensku; do 3. júla 2024 musia dostupné prostriedky systému ochrany vkladov dosiahnuť výšku 0,8 % všetkých krytých vkladov.

Cieľom *novely zákona o úveroch na bývanie* (zákon č. 90/2015 Z. z.) je možnosť pre spotrebiteľa „splniť svoje povinnosti pred uplynutím lehoty dohodnutej v zmluve o úvere na bývanie. Vzniká tak možnosť zabezpečiť flexibilitu počas trvania zmluvy o úvere na bývanie, kedykoľvek počas trvania zmluvy o úvere na bývanie zmeniť menu úveru v cudzej mene na alternatívnu menu, pričom veriteľ je povinný prijať opatrenia na predchádzanie vzniku kurzového rizika a zabezpečiť bezproblémové fungovanie alternatívnych postupov riešenia sporov“. Očakáva sa efektívnejšie fungovanie trhu, vyššia ochrana a právna istota spotrebiteľa a zosúladenie fungovania slovenského trhu s úvermi na bývanie v rámci trhu EÚ. Novela zaviedla maximálnu výšku poplatku za splatenie úveru (max. 1,00 %), povinnosť zverejňovania provízií za sprostredkovanie úveru, odstúpenie od úverovej zmluvy bude možno do 14 dní po jej podpise, zaviedla sa oznamovacia povinnosť banky o dôvode zamietnutia úveru.

Výdavkovú stranu fungovania verejných financií ovplyvnilo prijatie niekoľkých právnych predpisov. Z dôvodu transpozície troch nových európskych smerníc sa prijala novela *zákona o verejnom obstarávaní* (zákon č. 343/2015 Z. z.). Jej cieľom je „zefektívnenie a urýchlenie procesov verejného obstarávania cez povinnú elektronizáciu, väčšia flexibilita a zníženie administratívnej záťaže, ako aj uľahčenie prístupu malým a stredným podnikom na trh“ (Podnikam.sk, 2015). Najdôležitejšia zmena sa týka zavedenia nového pojmu do verejného obstarávania – konečný užívateľ výhod, zriaďuje sa verejný register konečných užívateľov výhod. Novela taktiež zvyšuje finančný limit pre povinnosť zadávať podlimitné zákazky s využitím elektronického trhoviska z 1 000 eur na 5 000 eur (v prípade, ak ide o iného verejného obstarávateľa, ako je štátny orgán). Verejný obstarávateľ môže po novom uzatvoriť zmluvu s uchádzačom iba vtedy, ak je tento uchádzač v registri konečných uchádzačov. Zámerom tejto zmeny je regulovať účasť tzv. schránkových firiem pri nakladaní s verejnými zdrojmi.

Nové nariadenie Európskej komisie si vyžiadalo novelizovanie *zákona o investičnej pomoci* (zákon č. 65/2015 Z. z.). Novela zmenila napr. podmienky vytvorenia nových pracovných miest (vypadla podmienka 10 % nárastu počtu nových pracovných miest, povinnosť vytvorenia minimálne 40 nových pracovných miest ostala, pri technologických centrách je minimálny počet nových pracovných miest minimálne 30). Zmiernili sa podmienky poskytnutia investičnej pomoci v okresoch s vysokou nezamestnanosťou. Ďalšie prijaté zmeny sa týkajú racionalizácie rozhodovania o poskytovaní investičnej pomoci (oslobodenie od notifikačnej povinnosti, mení sa predkladanie príloh a pod.).

Investičnú politiku štátu upravila taktiež novela *zákona o niektorých opatreniach týkajúcich sa prípravy významných investícií* (zákon č. 154/2015 Z. z.). Novela rozširuje definovanie významnej investície. Cieľom legislatívnej zmeny je zabezpečiť podmienky na efektívne využitie rozľahlých nevyužitých územných celkov na realizáciu ucelených hospodárskych činností, najmä v oblasti priemyslu, služieb, výskumu a vývoja, a to prostredníctvom zrýchlenia a zefektívnenia procesov usporiadania majetkovoprávných vzťahov, územného a stavebného konania. Cieľom je

zrýchlenie prípravy a realizácie veľkých strategických (zahraničných) investícií.

Novela zákona o dani z príjmov (č. 253/2015 Z. z. zavádza zmeny v zdaňovaní poskytovania zdravotnej starostlivosti; zdaňovania autor-ských príjmov; dlhodobého investičného sporenia alebo zdaňovania po-dielu na zisku právnických osôb. Podľa dôvodovej správy novely hlavné motívy prijatých zmien sú: „... zvýšenie daňovej motivácie obyvateľstva investovať na kapitálovom trhu z dôvodu podpory rozvoja kapitálového trhu a zvýšenia financovania slovenskej reálnej ekonomiky z dlhodobých úspor obyvateľstva a pokračovanie v koncepčnom a systematickom boji proti daňovým podvodom, a to prostredníctvom zadefinovania opatrení proti zneužívaniu zákona o dani z príjmov“(Najpravo.sk, 2015).

V oblasti zdaňovania priniesla zmeny taktiež *novela zákona o dani z pridanej hodnoty*. Jej cieľom je okrem iného zlepšiť podmienky uplatňovania dane z pridanej hodnoty pre malé a stredné podniky a uľahčiť plnenie daňových povinností. Novela znížila sadzby DPH na vybrané druhy potravín (od 1. 1. 2016 sa začne uplatňovať znížená 10 % sadzba DPH na vybrané druhy potravín); pre malých a stredných podnikateľov sa zavádza nový režim uplatňovania DPH – možnosť platiť len z faktúr, ktoré im ich odberateľ skutočne uhradí; zavádzajú sa zmeny v kontrolnom výkaze v spôsobe uvádzania bločkov z pokladnice; nezloženie zábezpeky nebude dôvodom zamietnutia registrácie; začínajúci podnikatelia vo fáze prípravy podnikania nebudú povinní skladať zábezpeku na DPH; zmierňujú sa podmienky vrátenia nadmerného odpočtu v skoršej lehote a pod.

Prijatím *novely zákona o správe daní* (zákon č. 269/2015 Z. z) sa sledovala snaha, aby daňovníci pristupovali k svojim daňovým povinnos-tiam zodpovednejšie. Zavádza sa časový prvok pri vyrubovaných poku-tách (čím neskôr bude dodatočná daň vyrubená, tým vyššia bude aj po-kuta). Zavádza sa jedna úhrnná pokuta za porušenie viacerých povinnos-tí (tzv. absorpčná zásada); dodatočné daňové priznanie sa bude môcť podať aj po začatí daňovej kontroly; zmena sa dotkla aj registra daňo-vých dlžníkov (po novom sa bude dopĺňať na mesačnej báze, a významne

sa znížilo „kritérium“ na zaradenie do registra); zmeny sa týkajú aj elektronickej komunikácie s daňovou správou.

Na nadmernú developerskú aktivitu reaguje *zákon o miestnom poplatku* (447/2015 Z. z.), ktorý zavádza pre samosprávu možnosť stanoviť poplatok za výstavbu. Nový miestny poplatok sa stáva „príjmom obce, slúžiť bude ako jeden zo zdrojov na vybudovanie sociálnej a technickej infraštruktúry potrebnej pre stavebný rozvoj, a zároveň má obmedziť ochotu zúčastnených strán 'dohodnúť sa' na rôznych plneniach“ (SME, 2015).

Fungovanie verejnej správy a využívanie jej služieb ovplyvní *novela zákona o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci*⁴⁰ (zákon č. 273/2015 Z. z.). Novelizácia má „významne zľahčiť doručovanie, platenie úhrad orgánom verejnej moci, ako aj odbremeniť adresátov tejto normy od zdĺhavých administratívnych povinností, keďže jednou z jeho nosných ideí je zámer, aby štát nevyžadoval predloženie informácií, ktorými už jeho orgány disponujú“ (Dulaková, 2015).

Na fungovanie podnikateľského prostredia mali okrem zmien v daňovej legislatíve vplyv aj niektoré iné nové právne normy. Aj v roku 2015 sa novelizoval *Obchodný zákonník* (zákon č. 87/2015 Z. z.). Novela vo veľkom rozsahu reaguje na problémy v oblasti konkurzu a reštrukturalizácie s cieľom zvýšiť ochranu veriteľov a zodpovednosť vlastníkov za podnikanie. Mala by „zvýšiť zodpovednosť štatutárnych orgánov za obchody, ktoré sú pre spoločnosť nevýhodné, a zároveň obmedziť možnosť realizácie úkonov ukracujúcich veriteľov“ (Futej a Varešinský, 2015). Zavádza sa nový inštitút – spoločnosť v kríze. Spoločnosť je v kríze vtedy, ak je v úpadku, alebo jej úpadok hrozí.⁴¹ V takomto prípade bude mať uspokojenie nárokov bežných veriteľov prednosť pred plnením nárokov spoločníkov, členov štatutárnych alebo dozorných orgánov a iných osôb zúčastnených na riadení spoločnosti. V tejto súvislosti novela ďalej upravuje oblasť plnenia nahradzujúce vlastné zdroje a zákaz vrátenia vkladov. Podnikateľského prostredia sa dotkne aj nový *zákon o odpadoch* (zákon

⁴⁰ Takzvaný zákon o e-Governmente.

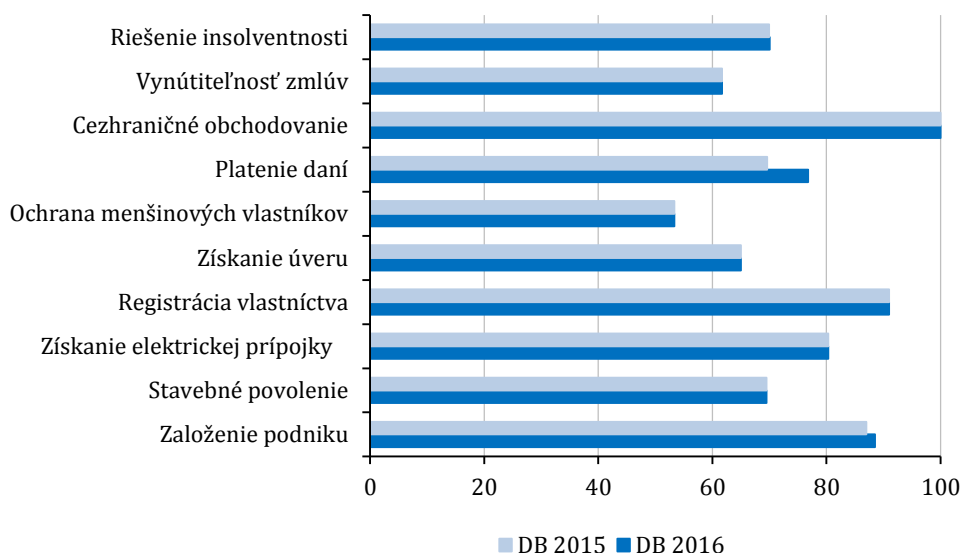
⁴¹ To znamená aj vtedy, ak pomer jej vlastného imania a záväzkov je menší ako 8 ku 100 (hodnota vlastného imania/hodnota záväzkov je nižšia ako 0,08).

č. 79/2015). Cieľom novely je prísnejšia regulácia odpadového hospodárstva, predchádzanie vzniku odpadov, podpora jeho opätovného použitia a nakladanie s odpadom. Novela zavádza nový pojem – rozšírená zodpovednosť výrobcov, t. j. povinnosť výrobcov postarať sa o výrobok počas jeho celého životného cyklu.

Kvalita podnikateľského prostredia a konkurencieschopnosť ako kľúčové faktory hospodárskeho vývoja sú do značnej miery formované hospodárskopolitickými opatreniami štátu. Ukazuje sa, že okrem legislatívnych opatrení, ktoré formujú podnikateľské prostredie, kľúčovou zložkou konkurencieschopnosti na Slovensku sa stáva kvalita verejného sektora a služieb, ktoré poskytuje. Do tejto oblasti smeruje aj väčšina odporúčaní Európskej komisie, ktorá upozorňuje na viacero slabých miest, ako sú: nedostatočná efektívnosť a kvalita verejnej správy a systému súdnictva, nedostatočný boj proti korupcii, obmedzené kapacity a neefektívnosť daňovej správy, ako aj jej neefektívnosť (vyjadrená nízkym výberom daní) a verejné obstarávanie. Nedostatky pretrvávajú v národnom systéme výskumu a inovácií (kvalita a relevantnosť vedeckej základne a slabá podpora spolupráce medzi akademickou obcou a podnikmi). Obmedzujúcim faktorom môže byť aj slabá efektívnosť slovenského zdravotníctva (EK, 2015).

Na úroveň konkurencieschopnosti slovenského hospodárstva a úlohy verejného sektora/verejných politík ako jeho faktorov poukazujú viaceré medzinárodné porovnávania. Vplyv hospodárskopolitických opatrení a regulácií na ekonomiku a podnikateľské prostredie každoročne meria a hodnotí Svetová banka prostredníctvom rebríčka *Doing Business*. Slovensko sa nachádza za rok 2015 (rovnako ako v roku 2014) na 29. až 30. mieste (spolu so Slovinskom), na porovnanie, Česko je 36.; Maďarsko 42. a Poľsko 25. Relatívne dobré postavenie (merané vzdialenosťou od hodnoty najlepšej krajiny v danom indikátore – graf 8.1) má slovenská ekonomika v cezhraničnom obchodovaní a v právnej úprave založenia nového podniku; naopak, zaostáva v ochrane menšinových vlastníkov a vynútiteľnosti zmlúv. V porovnaní s predchádzajúcim obdobím nastalo najlepšie zlepšenie v oblasti v platenia daní.

Graf 8.1

Indikátory *Doing Business* – vzdialenosť Slovenska od najlepšieho (v p. b.)

Prameň: World Bank (2016).

Podľa širšie koncipovaného Indexu globálnej konkurencieschopnosti je Slovensko za rok 2015 na 67. mieste (zo 140 ekonomík). Medzi najproblematickejšie oblasti konkurencieschopnosti Slovenska zaraduje Správa o globálnej konkurencieschopnosti 2015 – 2016 (Schwab, 2015) korupciu a neefektívnosť verejnej správy. Z celkovo 12 hodnotených pilierov konkurencieschopnosti je najhorším pilierom skupina faktorov označených ako inštitúcie; najhoršie hodnotenie majú faktory: rozdeľovanie verejných zdrojov, verejná dôvera v politiku, neštandardné platby a úplatky, nezávislosť súdnictva, uprednostňovanie v rozhodnutiach verejných úradníkov, plytvanie verejnými zdrojmi, bremeno verejných regulácií, efektívnosť právneho rámca). Druhou skupinou faktorov konkurencieschopnosti, na ktoré má štát bezprostredný vplyv, a ktoré majú podľa Správy o globálnej konkurencieschopnosti 2015 – 2016 veľmi zlé hodnotenie, sú prvky efektívnosti trhu práce, ako flexibilita pri mzdovom vyjednávaní, postupy pri najímaní a prepúšťaní, efekty zdaňovania na chuť pracovať a kapacita krajiny získať a udržať si nové talenty.

* * *

Prijímanie hospodárskych legislatívnych opatrení v roku 2015 bolo silno ovplyvnené blížiacimi sa voľbami a výraznou prítomnosťou politického marketingu v hospodárskej politike, najmä v druhej polovici roka a prezentácie tzv. druhého sociálneho balíčka. Veľká časť zákonov predstavovala transpozíciu legislatívy EÚ do slovenského právneho poriadku. To sa týkalo hlavne prijímaných zmien vo fungovaní finančných trhov. Motívmi sú hlbšia integrácia alebo posilňovanie postavenia spotrebiteľov. Rovnako ako v minulých rokoch, aj dnes pretrváva (systematická) snaha o efektívnejší výber daní prostredníctvom prijímania legislatívnych opatrení. Niektorými legislatívnymi zmenami sa menilo postavenie štátu ako priameho aktéra hospodárskej politiky (zmeny v oblasti investičnej politiky). Kľúčovou oblasťou ale ostáva nevyhnutnosť zvyšovať transparentnosť a efektívnosť verejného sektora (novela zákona o verejnom obstarávaní a jeho otázna „proti-schránková“ časť).

9. VÝHLAD NA ROKY 2016 A 2017

Tento výhľad vzniká tesne po výmene vládnej garnitúry a nie je ešte známe uplatňovanie praktickej hospodárskej politiky. Po prekonanej recesii a období veľmi krehkého oživovania sa slovenská ekonomika dostáva do obdobia relatívne stabilnejšieho rastu. To sa začalo v roku 2014, a pravdepodobne pretrvá za horizont nášho výhľadu.

V predchádzajúcich kapitolách sa objavilo niekoľko skutočností, tvrdení, ktoré je vhodné zrekapitulovať a vziať do úvahy pri tvorbe výhľadu:

1. Ekonomika bola dva roky po sebe na trajektórii zrýchľujúceho sa rastu pri zlepšujúcej sa úrovni makroekonomickej stability. Mimoriadne dôležité je, že sa ukázala možnosť zlepšovania parametrov trhu práce aj pri relatívne nižších tempách rastu reálneho HDP. Sčasti to však bolo umožnené mimoriadnymi faktormi (pozri ďalej).
2. Vývoj vo viacerých oblastiach bol v roku 2015 „vylepšený“ tým, že bol posledným rokom, v ktorom bolo možné čerpať zdroje politiky súdržnosti v rámci programového obdobia 2007 – 2013 (princíp $n + 2$). Po pomalom rozbehu čerpania na začiatku programového obdobia sa v posledných rokoch objavil efekt masívneho dočerpávania zdrojov. To sa, prirodzene, odrazilo nielen v parametroch verejných financií, ale aj v reálnej ekonomike.
3. Eurofondy (prostriedky politiky súdržnosti) boli rozhodujúce pre realizovanie verejných investícií v SR. Prílišné jednostranné spoliehanie sa na tieto zdroje je možným rizikom do budúcnosti, môže to byť spojené s podcenením iných nástrojov hospodárskej politiky. A známy problém sa opakuje: v aktuálnom programovom období 2014 – 2020 sa prakticky nezačalo s čerpaním zdrojov. Pri dočerpávaní zdrojov z predchádzajúceho obdobia nefunguje implementácia toho aktuálneho programového obdobia.
4. Hoci sa podarilo deficit verejných financií obmedziť pod 3 % HDP, neznamená to bezrizikové verejné financie. Dlhodobu neriešenú problematiku v oblasti zdravotnej starostlivosti alebo vzdelávania predstavujú závažné riziká pre rovnováhu verejných financií.

5. Z monetárnej politiky bude naďalej vychádzať stimul k expanzii. Transmisný mechanizmus monetárnej politiky ECB pracuje s určitým časovým oneskorením, a preto by sa výsledky skorších neštandardných opatrení na zvýšenie inflácie a oživenie rastu mohli prejavíť práve v roku 2016. K skorším expanzívnyim opatreniam ECB pribudli ďalšie redukcie úrokových sadzieb v decembri 2015 a marci 2016; ECB zároveň využíva priestor na ďalšie rozširovanie kvantitatívneho uvoľňovania (QE). Táto politika bola predĺžená do konca marca 2017. Čoraz uvoľnenejšia menová politika ECB sa vo väčšej či menšej miere premieta do vývoja úročenia vládnych dlhopisov SR, ako aj do vývoja sadzieb z vkladov a úverov na slovenskom bankovom trhu.
6. Existuje opatrné očakávanie konca deflácie v Európe (toto opatrné očakávanie je ešte opatrnejšie v dôsledku opätovného výskytu poklesu spotrebiteľských cien v eurozóne vo februári a v marci). Pokračujúci trend rastu ekonomík európskych krajín podporovaný politikou ECB by mohol viesť k zastaveniu deflačných tendencií. Pravda, pri predvídaní „konca deflácie“ v SR treba byť veľmi opatrný. Predchádzajúce skúsenosti s predikciou inflácie/deflácie v SR by mali pôsobiť varovne.
7. Hrozbou z vonkajšieho prostredia je prípadné obmedzovanie voľného pohybu osôb a tovaru (rozpad schengenského priestoru). Aktuálna situácia v Európe (migračná kríza, postoj Veľkej Británie k členstvu v EÚ či pretrvávajúce problémy Grécka) naznačuje, že smerovanie európskej integrácie je neisté. Pritom ešte donedávna boli voľný pohyb osôb aj zotrvanie členských štátov v EÚ vnímané ako istoty. Ich spochybňovanie nevyhnutne škodí ekonomickej klíme. V prípade zotrvania Veľkej Británie v EÚ bude zrejme vyvíjaný zvýšený tlak na zreformovanie fungovania Únie, čo by mohlo byť aj prínosom.
8. Existujúce tri veľké automobilky pôsobiace v SR sa už dostávajú na hranicu svojich produkčných kapacít. Po výstavbe a začatí výroby štvrtého automobilového závodu Jaguar Land Rover (JLR) sa očakáva nárast ročnej produkcie automobilového sektora približne o ďalších 300 tisíc kusov, čím sa ešte viac posilní pozícia tohto odvetvia v ekonomike. Štvrtá veľká automobilka by mala začať na Slovensku v roku 2018 vyrábať luxusné terénne autá, plná produkčná kapacita sa prejaví

zrejme v roku 2020 (oba zmienené roky sú za horizontom tohto výhľadu). V rokoch 2016 a 2017 bude ekonomiku ovplyvňovať iba prípravná fáza tejto investície, a nie produkčná fáza. A prípravná fáza by mala posilňovať tok fixných investícií, výkony stavebníctva a dovoz. Podstatná časť inštalovanej investície JLR bude pravdepodobne importovaná – táto fáza je nevyhnutne dovozne náročná. Samozrejme, významnejší pozitívny vplyv na slovenské hospodárstvo možno očakávať od neskoršej, produkčnej fázy. A pre maximalizáciu tohto pozitívneho vplyvu je opäť (ako v prípade už fungujúcich automobiliek v SR) dôležité vytvorenie domácej subdodávateľskej siete a indukovaných aktivít.

9. V minulosti sme opakovane konštatovali neuspokojivý vývoj kvalitatívnych faktorov ekonomického rozvoja (parametre inovačnej činnosti, vedy a výskumu, rozvoja intelektuálneho kapitálu...). A ani v aktuálnom období nemôžeme konštatovať výraznú pozitívnu zmenu. Silný prílev eurofondov sa využil aj na posilnenie verejných výdavkov na výskum a vývoj (konkrétne na vedeckú infraštruktúru), vývoj podnikových výdavkov však zostal bez známk oživenia.

Porovnanie predchádzajúcej prognózy so skutočným vývojom

Návrat k skorším prognózam a ich konfrontácia s neskorším skutočným vývojom má prispieť k zlepšeniu tvorby nových prognóz. Pri konfrontácii nášho výhľadu na rok 2015 a skutočných údajov o vývoji (tab. 9.1) môžeme konštatovať, že:

- Prognózované zrýchlenie tempa ekonomického rastu sa dostavilo, ale skutočný výsledok prevýšil naše očakávania. Vzniknutý mierny nesúlad medzi prognózovaným a skutočným vývojom je daný výkyvom vo štvrtom štvrtroku (v tom čase sa ekonomický rast výrazne zrýchlil). Prognózované údaje boli v súlade s vývojom v prvých troch štvrtrokoch. Tempo rastu bolo v poslednom štvrtroku mimoriadne (a zrejme neudržateľným spôsobom) zvýšené s výrazným príspevkom eurofondov. Takýto faktor sme nedocenili – podobne ako iné inštitúcie s dostupnými prognózami v tom čase.

- Očakávali sme stagnáciu úrovne spotrebiteľských cien. Skutočnosť, že cenová hladina mierne klesala, nie je d'aleko od našej prognózy. Predsa však bol skutočný pokles cien trochu výraznejší, ako sme pripúšťali v našom výhl'ade.
- Miera nezamestnanosti v skutočnosti poklesla v takej miere, ktorá už bola mimo nami uvádzaného intervalu vo výhl'ade. Pritom sme očakávali citeľný pokles miery nezamestnanosti. Súbeh faktorov, ktoré v roku 2015 pôsobili na pokles nezamestnanosti (prílev eurofondov, posilnená politika zamestnanosti, metodické zmeny vo vykazovaní, posilnený rast ekonomiky) otvorili možnosť pre taký výrazný pokles miery nezamestnanosti, aký už presiahol naše očakávania.

Celkovo náš výhl'ad v podstate správne načrtol ďalšie smerovanie v krátkodobom horizonte: zrýchlenie rastu, významný pokles miery nezamestnanosti pri absencii rastu cenovej hladiny. Skutočné zmeny však boli výraznejšie ako tie načrtnuté vo výhl'ade. Výhl'ad tak bol poznačený prílišnou opatrnosťou v kvantifikáciách, nepochybil však výraznejšie v náčrte smerovania vývoja.

T a b u ľ k a 9.1

Porovnanie prognózy so skutočným vývojom

Parameter		2013 (s)	2014 (s)	2015 (p)	2015(s)
Medziročná zmena reálneho HDP	%	1,4	2,5	2,8 až 3,3	3,6
Medziročná zmena HDP v bežných cenách	%	2,0	2,2	2,7 až 3,3	3,3
Medziročná zmena počtu pracujúcich podľa VZPS	%	0,0	1,4	0,9 až 1,5	2,6
Miera nezamestnanosti podľa VZPS	%	14,2	13,2	12,1 až 12,6	11,5
Priemerná ročná miera inflácie meraná indexom spotrebiteľ. cien	%	1,4	-0,1	-0,1 až 0,3	-0,3

Prameň: Skutočnosť (s) za roky 2011 až 2013 podľa Štatistického úradu SR; prognóza (p) podľa Morvay a kol. (2015).

Očakávaný vývoj základných makroekonomických parametrov

Prioritou tejto časti je náčrt koridoru najpravdepodobnejšieho vývoja vybraných najdôležitejších parametrov v relatívne krátkodobom horizonte, a nie detailné kvantifikácie.⁴² Preto vo výhlade používame intervaly pre očakávaný pohyb parametrov ekonomiky (ktoré sú akýmsi koridorom pre nami očakávané najpravdepodobnejšie možnosti – nevyčerpávajú sa tým všetky možnosti vývoja).

Podľa dostupných prognóz renomovaných inštitúcií⁴³ treba síce rátať s neistotou v eurozóne (tá je daná referendum o zotrvaní Veľkej Británie v EÚ, rizikom zhoršenia spolupráce medzi členskými štátmi kvôli migračnej kríze či pochybnosťami o stabilite finančného systému), ale tá pravdepodobne nezvráti vývoj rozhodujúcich veličín. Ekonomický rast v eurozóne, ani v Nemecku by nemal zoslabnúť v porovnaní s hodnotami dosiahnutými v roku 2015. Na rok 2016 tieto prognózy očakávajú mierne zrýchlenie rastu (tab. 9.2).

Tabuľka 9.2

Očakávané zmeny reálneho HDP v eurozóne a v Nemecku

	2015		2016 prognóza	2017 prognóza
Eurozóna				
Medziročná zmena reálneho HDP v %	1,6	IfW	1,5	1,9
		EK	1,7	1,9
		MMF	1,5	1,6
Nemecko				
Medziročná zmena reálneho HDP v %	1,5	IfW	1,9	2,4
		EK	1,8	1,8
		MMF	1,5	1,6

Prameň: IfW (2016), marec 2016; EK (2016), február 2016; IMF (2016), apríl 2016.

⁴² Pracujeme s expertnými odhadmi pri využití menej komplexných formalizovaných (matematicko-štatistických) metód. Detailnejšie kvantifikácie strednodobého vývoja s päťročným horizontom, s využitím zložitejších modelových prístupov, prináša ďalší výstup Ekonomického ústavu SAV (pozri Radvanský, Lichner a Miklošovič, 2016).

⁴³ Používame prognózu Európskej komisie (ako politickej inštitúcie), IMF (ako globálnej finančnej authority) a IfW (ako akademickej výskumnej inštitúcie – Institut für Weltwirtschaft).

Napriek spomínanej neistote by tak parametre ekonomického rastu vo vonkajšom prostredí mali zostať podobné, aké boli v roku 2015. Vonkajšie prostredie by nemuselo pôsobiť na rast v SR utlmujúco – ak sa nenaplnia najhoršie očakávania pri spomínaných rizikových faktoroch v eurozóne.

Údaje o ekonomike SR, ktoré už sú k dispozícii za prvé mesiace roka 2015, vypovedajú o tom, že tržby v sledovaných odvetviach sa na začiatku roka 2016 vyvíjali trochu menej priaznivo ako na začiatku predchádzajúceho roka (nepriaznivejší bol vývoj v priemysle a stavebníctve, zato priaznivejší v obchode). Pravda, ide len o pohľad na údaje za prvé tri mesiace roka – vypovedajú však prinajmenšom o tom, že „štart“ roka 2016 nebol lepší ako v predchádzajúcom roku (grafy 9.1 A – D).

Pre vývoj v roku 2016 môže byť dôležité aj to, že v predchádzajúcom roku sa dosiahlo zlepšenie výsledkov hospodárenia v podnikoch (nefinančných korporáciách). Náklady aj výnosy mali relatívne nízku dynamiku, zato však vývoj výnosov bol priaznivejší ako vývoj nákladov. Priaznivejší bol vývoj hospodárskeho výsledku a logicky aj vývoj rentability nákladov (graf 9.2). Zlepšenie finančných výsledkov môže dať podporný stimul k investovaniu a expanzii v blízkom období.

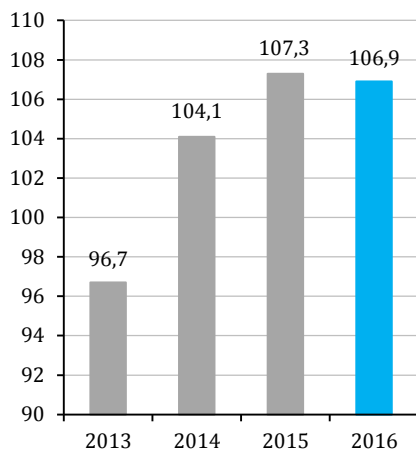
Na začiatku roka 2016 je vývoj cenových indexov v mnohom podobný tomu, aký bol zaevidovaný v rovnakom období predchádzajúceho roka. Spotrebiteľské ceny rovnakým tempom medziročne klesajú. Jediný podstatnejší rozdiel je viditeľný vo vývoji cien poľnohospodárskych výrobkov (graf 9.3). Zatiaľ tak neexistuje dôkaz o zmene vývojovej tendencie v pohybe cenovej hladiny – znovuobnovenie inflácie je nateraz stále otáznе.

Na vyjadrenie klímy a očakávaní v ekonomike využívame indikátor ekonomického sentimentu (publikovaný ŠÚ SR, graf 9.4). Vývoj jeho zložiek vedie k diferencovaným očakávaniam pre jednotlivé sektory: vypovedá napríklad o zlepšených očakávaniach v priemysle, ale aj o mierne zhoršených (v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka) očakávaniach v maloobchode. Celkovo je úroveň tohto indikátora klímy na začiatku roka 2016 porovnateľná s úrovňou na začiatku predchádzajúceho roka. Znamená to podobnú dôveru v ekonomiku ako na začiatku roka 2015.

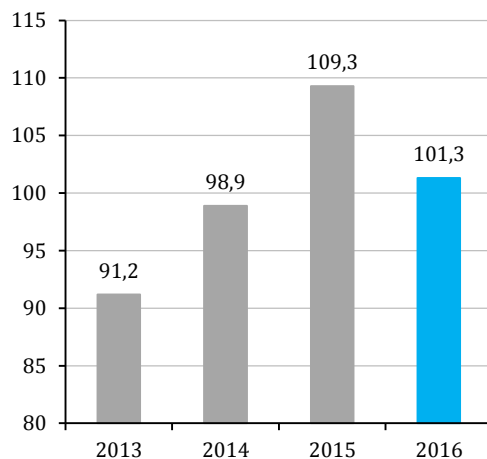
Graf 9.1

Indikátory dynamiky aktivity vybraných odvetví (medziročné indexy, romr = 100)

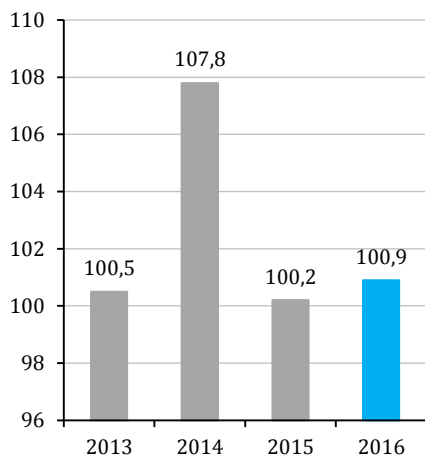
A. Tržby v priemysle

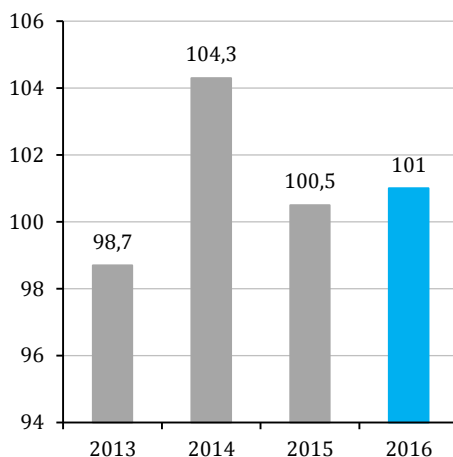
B. Tržby v stavebníctve

C. Tržby vo veľkoobchode

D. Maloobchodné tržby

Vysvetlivky:

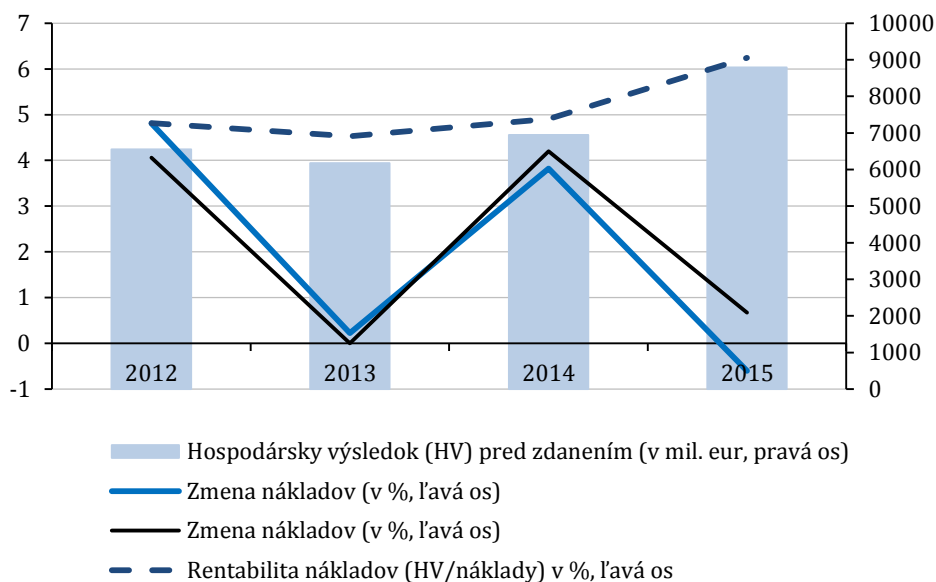
V grafe A ide o index tržieb za vlastné výkony a tovar v priemysle (rovnaké obdobie predchádzajúceho roka = 100, v stálych cenách).

V grafe B ide o index tržieb za vlastné výkony a tovar v stavebníctve (rovnaké obdobie predchádzajúceho roka = 100, v stálych cenách).

V grafoch C a D ide o medziročný index tržieb za vlastné výkony a tovar vo veľko- a maloobchode okrem predaja motorových vozidiel (rovnaké obdobie predchádzajúceho roka = 100), vo veľkoobchode z bežných cien, v maloobchode zo stálych cien.

Prameň: Štatistický úrad SR, databáza Slovstat.

Graf 9.2

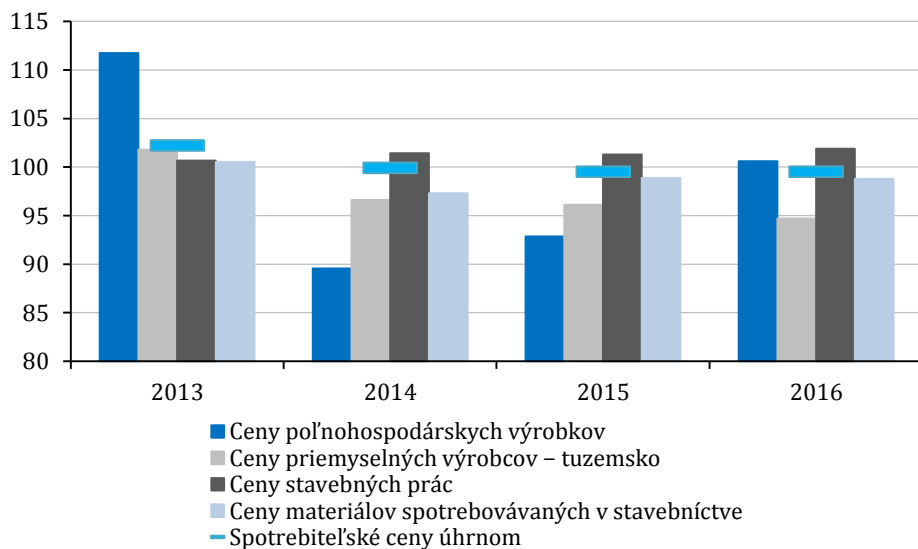
Vývoj výsledkov hospodárenia podnikov (nefinančných korporácií) v SR

Prameň: Štatistický úrad SR a vlastné výpočty.

Graf 9.3

Indikátory vývoja cenovej hladiny

(priemerné hodnoty za prvé tri mesiace príslušných rokov)

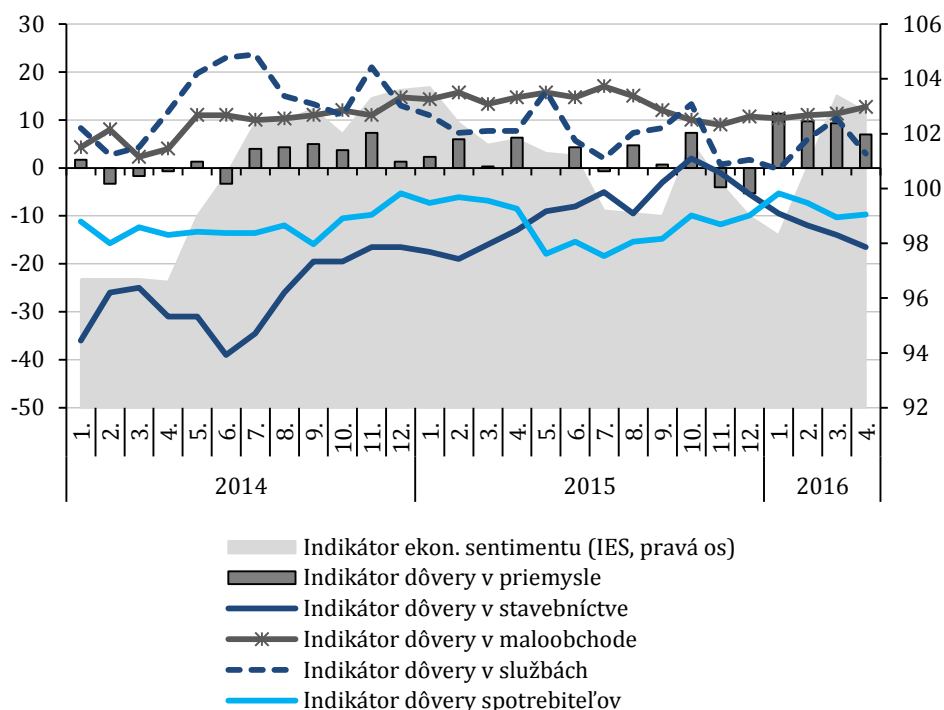

Vysvetlivky: Rast spotrebiteľských cien podľa HICP. Vo všetkých prípadoch ide o medziročný index (rovnaké obdobie predchádzajúceho roka = 100).

Prameň: Štatistický úrad SR, databáza Slovstat.

Graf 9.4

Očakávania v ekonomike SR: indikátor ekonomického sentimentu a jeho zložky (úroveň 2010 = 100)

Prameň: Štatistický úrad SR, databáza Slovstat.

Kvantifikáciu výhľadu vybraných makroekonomických parametrov prináša tabuľka 9.3:

- Keďže posledné (známe v čase tvorby tohto výhľadu) namerané tempo rastu HDP z konca roka 2015 bolo mimoriadne vysoké aj vďaka mimoriadnym faktorom, nepredpokladáme udržiavanie až takého vysokého rastu. Skôr očakávame, že tempo rastu reálneho HDP v roku 2016 bude blízke tým hodnotám, aké boli dosahované aj v prvých troch štvrtrokoch 2015, prípadne o málo vyššie (nie však na úrovni 4. štvrtroka 2015). Na rok 2016 predpokladáme mierne zrýchlenie.
- Tie faktory, ktoré vplývali na mimoriadne výrazný pokles miery nezamestnanosti v predchádzajúcom roku, zrejme zoslabnú. Zvlášť ak zoberieme do úvahy, že boli sčasti mimoriadne, neudržateľné. Takže pozitívne pôsobiť bude len časť z toho súboru faktorov, ktorými sme vysvetľovali pokles miery nezamestnanosti v uplynulom období. Teda

sotva možno rátať v rokoch 2016 a 2017 s takým výrazným poklesom miery nezamestnanosti ako v predchádzajúcom roku. Tendencia k poklesu však pretrvá a ešte stále bude výrazná. Následne k ďalšiemu poklesu môžu prispieť aj pracovné príležitosti indukované spustením štvrtej veľkej automobilky (tento efekt je však už mimo horizontu tohto výhľadu).

- Stále nie sú prítomné výraznejšie inflačné impulzy. Možno však predpokladať, že faktory spôsobujúce defláciu postupne zoslabnú (napríklad ceny energií zrejme už nebudú dlhodobejšie klesať). Považujeme za málo pravdepodobné, aby sa ešte zvýraznila deflácia, ale citeľnejší rast cenovej hladiny taktiež neočakávame. Prekonanie stagnácie cenovej hladiny očakávame skôr v roku 2016, ale pri stále relatívne nízkych mierach inflácie. Z toho okrem iného vyplýva aj to, že možno očakávať výrazný rast reálnej mzdy (v roku 2016 sa pravdepodobne celé tempo rastu nominálnej mzdy prenáša do rastu reálnej mzdy).

T a b u ľ k a 9.3

Predikcia vývoja vybraných makroekonomických parametrov

Parameter		2014 (s)	2015 (s)	2016 (p)	2017(p)
Medziročná zmena reálneho HDP	%	2,5	3,6	3,2 až 3,7	3,5 až 4,0
Medziročná zmena HDP v bežných cenách	%	2,2	3,3	3,1 až 3,9	3,3 až 4,1
Medziročná zmena počtu pracujúcich podľa VZPS	%	1,4	2,6	1,4 až 1,9	0,8 až 1,3
Miera nezamestnanosti podľa VZPS	%	13,2	11,5	10,0 až 10,5	9,4 až 9,9
Priemerná ročná miera inflácie meraná HICP	%	-0,1	-0,3	-0,2 až 0,3	0,9 až 1,4

Prameň: Skutočnosť (s) za roky 2013 a 2014 podľa Štatistického úradu SR, databáza Slovstat; prognóza (p) autori.

T a b u ľ k a 9.4a

Očakávané zmeny reálneho HDP v SR v prognózach rôznych inštitúcií

	2015		2016 prognóza	2017 prognóza
Medziročná zmena reálneho HDP v %	3,6	Externé inštitúcie		
		EK	3,2	3,4
		IMF	3,3	3,4
		IfW	3,8	3,6
		Domáce inštitúcie		
		IFP	3,2	3,6
		NBS	3,2	3,3
		EÚ SAV (Radvanský a kol.)	3,4	3,8

T a b u ľ k a 9.4b

Očakávaná miera inflácie v SR v prognózach rôznych inštitúcií

	2015		2016 prognóza	2017 prognóza
Priemerná miera inflácie podľa HICP v %	-0,3	Externé inštitúcie		
		EK	0,3	1,7
		IMF	0,2	1,4
		IfW	0,0	1,2
		Domáce inštitúcie		
		IFP	0,2	1,6
		NBS	-0,2	1,3
		EÚ SAV (Radvanský a kol.)	0,5	1,5

T a b u ľ k a 9.4c

Očakávaná miera nezamestnanosti v SR v prognózach rôznych inštitúcií

	2015		2016 prognóza	2017 prognóza
Miera nezamestnanosti podľa VZPS v %	11,5	Externé inštitúcie		
		EK	10,3	9,3
		IMF	10,4	9,6
		IfW	9,9	8,5
		Domáce inštitúcie		
		IFP	10,4	9,5
		NBS	10,3	9,5
		EÚ SAV (Radvanský, Lichner a Miklošovič, 2016)	10,4	9,6

Poznámka: Prognózy nevznikli v rovnakom čase, čo treba vnímať pri ich porovnávaní. Napríklad v čase tvorby prognózy IFP ešte neboli k dispozícii kompletne údaje za rok 2015, čo mohlo prognózu ovplyvniť.

Prameň: EC (2016): Winter 2016; MMF (2016), apríl 2016; IfW (2016), marec 2016; IFP (2016), prognóza Výboru pre makroekonomické prognózy, február 2016; NBS (2016), strednodobá predikcia P1Q 2016; Radvanský, Lichner a Miklošovič (2016), apríl 2016.

* * *

V hrubých črtách môže pokračovať podobný vývoj, akého sme boli svedkami v roku 2015 – pri podobnom tempe ekonomického rastu a pri podobnej úrovni makroekonomickej stability. Bude však absentovať podporná „barlička“ v podobe mimoriadneho prílevu zdrojov z eurofondov. Preto sa zrejme obmedzia tie neobvyklé javy, aké robili vývoj v roku 2015 osobitým: nad očakávania priaznivý vývoj parametrov (ne)zamestnanosti či expanzia investícií dvojciferným tempom. Nemusí sa tak opakovať súbor neobvyklých pozitívnych javov, ktoré aj tak nemôžu mať stálu povahu.

LITERATÚRA

Literatúra k 1. kapitole:

EUROSTAT. Databázy.

<<http://ec.europa.eu/eurostat/data/browse-statistics-by-theme>>.

HABRMAN, M. (2015): Silný rast zamestnanosti bude pokračovať. Pohľad na determinanty rastu zamestnanosti. Komentár 2015/11. Bratislava: Inštitút finančnej politiky.

<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=10157>>.

HUDCOVSKÝ, M. (2015): Vázby makroekonomickej výkonnosti a zamestnanosti. [Dizertačná práca.] Bratislava: Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave.

MF SR (2015): Rozpočet verejnej správy na roky 2016 až 2018.

<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=10397>>.

MF SR (2016): Jarná notifikácia Eurostatu potvrdila zníženie dlhu.

<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=38&id=829>>.

MORVAY, K. (2015): Príčiny zmien vo vývoji funkčnej štruktúry príjmov v slovenskej ekonomike. Ekonomický časopis/Journal of Economics, 63, č. 9, s. 906 – 921.

MORVAY, K. a kol. (2015): Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2014 a výhľad do roku 2016. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. ISBN 978-80-7144-242-4.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. Databáza Slovstat.

<<http://www.statistics.sk/pls/elisw/vbd>>.

Literatúra k 2. kapitole:

EK (2015): Odporúčanie Rady zo 14. júla 2015, ktoré a týka národného programu reforiem Slovenska na rok 2015 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady k programu stability Slovenska na rok 2015.

<http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/2015/index_en.htm>.

EPO (2015): European Patent Filings per Country of Origin.

<<http://www.epo.org/about-us/annual-reports-statistics/statistics/filings.html>>.

EUROSTAT (2016): Štatistická databáza.

<<http://ec.europa.eu/eurostat/data/browse-statistics-by-theme>>.

FRANK, K. – JECK, T. (2015): Politika súdržnosti EÚ na Slovensku v tematickom, regionálnom a sociálno-ekonomickom kontexte. [Working Papers 77, s. 1 – 50.] [Online seriál EÚ SAV.] ISSN 1337-5598.

KPMG (2015): Pilotný projekt – príspevok k EÚ 2020 – výskum a vývoj – Záverečná hodnotiacia správa.

SCHWAB, K. (ed.) (2013): The Global Competitiveness Report 2012–2013. Geneva: World Economic Forum. ISBN-10: 92-95044-35-5.

SCHWAB, K. (ed.) (2014): The Global Competitiveness Report 2013–2014. Geneva: World Economic Forum. ISBN-10: 92-95044-73-8.

SCHWAB, K. (ed.) (2015): The Global Competitiveness Report 2015–2016. Geneva: World Economic Forum. ISBN-13: 978-92-95044-99-9.

ŠÚ SR (2015): Ročenka vedy a techniky 2015. Bratislava: Štatistický úrad SR. 86 s. ISBN 978-80-8121-396-0.

ÚPV (2015): Výročná technická správa 2014. Bratislava: Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky.

<http://www.indprop.gov.sk/swift_data/source/dokumenty_na_stiahnutie/vyroczne_spravy/AnnualReport_2014.pdf>.

Literatúra k 3. kapitole:

IFP, MF SR (2016): Automobilky budú hrať opäť prvé husle. Makroekonomická prognóza na roky 2015 – 2019. Komentár 2016/1.

<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=10611>>.

NBS (2016a): Makroekonomická databáza. Bratislava: NBS.

<<http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/makroekonomicka-databaza>>.

NBS (2016b): Strednodobá predikcia 1.Q 2016. Bratislava: NBS.

<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/PREDIK/2016/protected/P1Q-2016.pdf>.

NBS (2016c): Štatistika platobnej bilancie. Bratislava: NBS.

<<http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie>>.

ŠÚ SR (2016): Štatistiky. Makroekonomické štatistiky. Zahraničný obchod. Bratislava: ŠÚ SR. <www.statistics.sk>.

ZAP SR (2015): <<http://www.zapsr.sk/>>.

<www.oica.net>.

Literatúra k 4. kapitole:

ECB (2016): Key ECB Interest Rates.

<<https://www.ecb.europa.eu/stats/monetary/rates/html/index.en.html>>.

EUROPEAN COUNCIL (2014): Strategic Agenda for the Union in Times of Change. Conclusions – 26/27 June 2014.

EURÓPSKA KOMISIA (2015): Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade a Európskej centrálnej banke. Na ceste k dobudovaniu hospodárskej a menovej únie. Brusel 21. 10. 2015, COM (2015)600 final.

<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0600&from=sk>>.

EUROSTAT (2016): Database.

<<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.

JUNCKER, J.-C. – TUSK, D. – DIJSSELBLOEM, J. – DRAGHI, M. – SCHULTZ, M. (2015): Dobudovanie hospodárskej a menovej únie.

<<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/5presidentsreport.sk.pdf?be7b593dc4e1ab6d88267cdd2ad16019>>.

Literatúra k 5. kapitole:

ECB (2010): Oil Prices – Their Determinants and Impact on Euro Area Inflation and the Macroeconomy. ECB Monthly Bulletin, August 2010.

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/art1_mb201008en_pp75-92en.pdf>.

ECB (2014): Prices and Costs. ECB Monthly Bulletin, December 2014.

<<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/mobu/mb201412en.pdf>>.

EURÓPSKY ENERGETICKÝ PORTÁL (2016): Databáza Fuel Prices.

<<https://www.energy.eu/fuelprices/>>.

EUROSTAT (2016): Databáza Eurostat.

KARMAŽIN, B. (2015): Príčiny a dôsledky pádu cien ropy na prelome rokov 2014 a 2015. Biatec, 23, č. 3, s. 5 – 8.

<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2015/03-2015/02_biatec_3-15_karmazin.pdf>.

MF SR (2016): 38. zasadanie výboru pre makroekonomické prognózy.

Bratislava: Inštitút finančnej politiky MF SR.

<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=10608>>.

MEDZINÁRODNÁ ENERGETICKÁ AGENTÚRA (2016): Oil Market Report. <<https://www.iea.org/media/omrreports/fullissues/2016-03-11.pdf>>.

ŠÚ SR (2016): Databáza Slovstat.

ÚRAD AMERICKÝCH ENERGETICKÝCH INFORMÁCIÍ (2014): Databáza Petroleum & Other Liquids.

<<https://www.eia.gov/petroleum/data.cfm#prices>>.

Literatúra k 6. kapitole:

EUROPEAN COMMISSION (2016): Financial Programming and Budget – Financial Report for Financial Year 2013. URL:

<http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/2015/2015_en.cfm>

EUROPEAN COUNCIL (2015): Council Recommendation of 14 July 2015 on the 2015 National Reform Programme of Slovakia and Delivering a Council Opinion on the 2015 Stability Programme of Slovakia. <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/csr2015_council_slovakia_en.pdf>.

FRANK, K. – JECK, T. (2015): Politika súdržnosti EÚ na Slovensku v tematickom, regionálnom a sociálno-ekonomickom kontexte. [Working Papers 77, s. 1 – 50.] [Online seriál EÚ SAV.] ISSN 1337-5598.

MF SR (2016a): Fiškálne indikátory. Bratislava: Ministerstvo financií SR. <https://www.finance.gov.sk/Components/CategoryDocuments/s_LoadDocument.aspx?categoryId=6004&documentId=12880>.

MF SR (2016b): Dlh ústrednej správy Slovenskej republiky. Bratislava: Ministerstvo financií SR.

<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatId=7319&id=2015>>.

MF SR (2016c): Plnenie štátneho rozpočtu. Bratislava: Ministerstvo financií SR. <<https://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=10297>>.

MF SR (2016d): Čerpanie štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu k 29. 2. 2016. URL: <http://www.finance.gov.sk/Components/CategoryDocuments/s_LoadDocument.aspx?categoryId=10636&documentId=14329>.

NBS (2016): Makroekonomická databáza NBS.

<<http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/makroekonomicka-databaza/makroekonomicke-ukazovatele-graf>>.

NSRR (2007): Národný strategický referenčný rámec.

<www.nrsrr.sk>.

RADVANSKÝ a kol. (2016): Impact of Cohesion Policy on Regional Development of Slovakia – Ex-Post Assessment of National Strategic Reference Framework 2007 – 2013. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. ISBN 978-80-7144-257-8.

Literatúra k 7. kapitole:

EC (2015): Slovakia – Strong Domestic Demand Drives Economic Expansion. In: European Economic Forecast, Autumn 2015. Institutional Paper 011. Luxembourg: European Commission, November, s. 116 – 117.

LUBYOVÁ, M. – ŠTEFÁNIK M. a kol. (2015): Trh práce na Slovensku 2016+. 1. vyd. Bratislava: Ekonomický ústav SAV – Prognostický ústav SAV, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV – Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 239 s. ISBN 978-80-7144-255-4.

MORVAY, K. a kol. (2015): Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2014 a výhľad do roku 2016. 1. vyd. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2015. 130 s. ISBN 978-80-7144-241-7.

NAVRÁTILOVÁ, Ľ. (2014): O čom je súčasná evidencia nezamestnaných? HN blogy.

<<http://blogy.hnonline.sk/lubica-navratilova/o-com-je-sucasna-evidencia-nezamestnanych>>.

NBS (2016): Mesačný bulletin NBS – Február 2016. Bratislava: Národná banka Slovenska.

RADVANSKÝ, M. a kol. (2016): Impact of Cohesion Policy on Regional Development of Slovakia. Ex-Post Assessment of National Strategic Reference Framework 2007 – 2013. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2016, 111 s. ISBN 978-80-7144-257-8.

ŠÚ SR (2013): Metodické vysvetlivky – Trh práce.

<<http://www.statistics.sk/pls/elisw/utlData.htmlBodyWin?uic=80>>.

ŠÚ SR (2016a). Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR. 4/2015. Súborné publikácie. Bratislava: Štatistický úrad SR, marec 2016.

ŠÚ SR (2016b): Ekonomický monitor stavu hospodárstva Slovenskej republiky 1/2016. Číslo: 600-0013/16. Bratislava: Štatistický úrad SR, 14. marca 2016.

ŠÚ SR (2016c): Online databáza Slovstat a katalóg informatívnych správ na <www.statistics.sk>.

ÚPSVAR (2016): Databáza Mesačné štatistiky nezamestnaných.
<http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254>.

Literatúra k 8. kapitole:

DULAKOVÁ, D. (2015): Zákon o e-Governmente a jeho posledná novela.
<<http://www.hmg.sk/novinky/2015/11/26/zkon-o-e-governmente-a-jeho-posledn-novela>>.

EK (2015): Odporúčanie Rady zo 14. júla 2015, ktoré sa týka národného programu reforiem Slovenska na rok 2015 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady k programu stability Slovenska na rok 2015.
<http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/2015/index_en.htm>.

FUTEJ, D. – VAREŠINSKÝ, R. (2015): Novela Obchodného zákonníka kladie dôraz na zodpovedného podnikateľa.
<<http://www.epravo.sk/top/clanky/novela-obchodneho-zakonnika-kladie-draz-na-zodpovedneho-podnikatela-2915.html>>.

MF SR (2015): Národný program reforiem 2015. Bratislava: Ministerstvo financií Slovenskej republiky.

NAJPRAVO.SK (2015): <<http://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2015/253-2015-z-z.html?print=1>>.

PODNIKAM.SK (2015): Parlament schválil nový zákon o verejnom obstarávaní. <<http://podnikam.webnoviny.sk/nr-sr-parlament-schvalil-novy-zakon-o-verejnom-obstaravani/>>.

PRO BONO (2015): Zákon o poisťovníctve. 1/2015. Bratislava: Čarnogurský Law Firm.
<http://www.ulclegal.com/media/a542/file/item/sk/0000/ulc_pro_bono_01_2015.1iQM.pdf>.

SCHWAB, K. (ed.) (2015): The Global Competitiveness Report 2015–2016. Geneva: World Economic Forum. ISBN-13: 978-92-95044-99-9.

SME (2015): Prezident podpísal zákon o miestnom poplatku za rozvoj. SME (11. 12. 2015): <<http://ekonomika.sme.sk/c/20066458/prezident-podpisal-zakon-o-miestnom-poplatku-za-rozvoj.html>>.

ŠUJAN, R. (2015): Významné zmeny v ochrane vkladov na Slovensku. Biatic, 23, č. 10, s. 21 – 23.
<ftp://193.87.31.84/0210936/biatic_10_2015_sujan.pdf>.

WORLD BANK (2016): Doing Business. Measuring Business Regulations.
<<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/slovakia>>.

Literatúra k 9. kapitole:

EC (2016): Winter 2016 Economic Forecast: Weathering new Challenges. European Commission.
<http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2016_winter_forecast_en.htm>.

IFP (2016): Makroekonomická prognóza. 38. zasadnutie výboru pre makroekonomické prognózy (február 2016). Bratislava: Inštitút finančnej politiky MF SR. Dostupné na:
<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=10608>>.

IfW (2016): Konjunktur im Euroraum im Frühjahr 2016. Kiel: Institut für Weltwirtschaft.
<www.ifw-kiel.de/pub/kieler-konjunkturberichte/2016/kkb_16_2016-q1_euroraum.pdf>.

IMF (2016): World Economic Outlook: Too Slow for too Long. April 2016.
<<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/>>.

MORVAY, K. a kol. (2015): Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2014 a výhľad do roku 2016. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. ISBN 978-80-7144-242-4.

NBS (2016): Strednodobá predikcia 2016 (1. Q 2016).
<<http://www.nbs.sk/sk/publikacie/strednodoba-predikcia/strednodoba-predikcia-2016>>.

RADVANSKÝ, M. – LICHNER, I. – MIKLOŠOVIČ, T. (2016): Strednodobá prognóza vývoja ekonomiky SR v rokoch 2016 – 2020. In: Pohľady na ekonomiku Slovenska 2016. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, s. 67 – 79. ISBN 978-80-88946-70-0.
<<http://www.ssds.sk/publikacie/pes/pes2016.pdf>>.

ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR: Databáza Slovstat.
<<http://www.statistics.sk/pls/elisw/vbd>>.

VÝBER PUBLIKÁCIÍ EKONOMICKÉHO ÚSTAVU SAV

List of Publications of the Institute of Economic Research of SAS

RADVANSKÝ, M. et al.: Impact of Cohesion Policy on Regional Development of Slovakia. Ex-post Assessment of National Strategic Reference Framework 2007 – 2013. 2016. 107 s. ISBN 978-80-7144-257-8.

PAUHOFOVÁ, I. a kol.: Súvislosti príjmovej polarizácie na Slovensku. [The Context of Income Polarization in Slovakia.] 2016. 229 s. ISBN 978-80-7144-259-2.

PÁLENÍK, V. et al.: Potential of the Silver Economy: In an Ageing Europe Dealing with an Ongoing Debt Crisis and Problems in the Labour Market. Bački Petrovac, 2015. 135 p. ISBN 978-86-80394-00-8.

LUBYOVÁ, M. – ŠTEFÁNIK, M. a kol.: Trh práce na Slovensku 2016+. [Labour Market in Slovakia 2016+.] 2015. 239 s. ISBN 978-80-7144-255-4.

OBADI, S. M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky: krehké oživenie globálnej ekonomiky v čase relatívne nízkych cien ropy a pretrvávajúcích geopolitických rizík. [The Development and Perspectives of the World Economy: Fragile Recovery of the Global Economy in the Time of Relatively Low Crude Oil Prices and the Persisting Geopolitical Risks.] 2015. 336 s. ISBN 978-80-7144-245-5.

PAUHOFOVÁ, I. – SVOCÁKOVÁ, I.: Investičné stratégie Číny v podmienkach krízy. [Investment Strategies of China in Terms of Crisis.] 2015. 131 s. ISBN 978-80-7144-243-1.

PAUHOFOVÁ, I. (ed.): Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí: adaptačné procesy – budúcnosť Európy a Slovenska. [Zborník statí.] [Paradigms of the Future Changes in the 21st Century: Adaptation Processes – the Future of Europe and Slovakia.] 2015. 320 s. ISBN 978-80-7144-248-6.

MORVAY, K. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2014 a výhľad do roku 2016. [Economic Development of Slovakia in 2014 and Outlook up to 2016.] 2015. 130 s. ISBN 978-80-7144-241-7. ISBN 978-80-224-1445-6.

HOŠOFF, B. (ed.): Finančné a sociálne aspekty dlhovej krízy z pohľadu ekonómie a práva. [Financial and Social Aspects of Debt Crisis from the Perspective of Economics and Law.] 2014, 258 s. ISBN 978-80-89608-18-8.

MORVAY, K. a kol.: Pohľady na štruktúrne problémy slovenskej ekonomiky II. [Insights into the Structural Problems of the Slovak Economy II.] 2014. 197 s. ISBN 978-80-7144-236-3.

KOŠTA, J. a kol.: Aktuálne problémy (ne)zamestnanosti nízkokvalifikovaných pracovných síl. [Actual Problems of (Un)employment of Low-skilled Labour Force.] 2014. 150 s. ISBN 978-80-89608-16-4.

BRZICA, D. – KAČÍRKOVÁ, M. – KOŠTA, J. – VOKOUN, J.: Motivácia aktérov pri smerovaní k znalostnej spoločnosti. [Motivation of Actors in Transition Towards Knowledge-based Society.] 2014. 282 s. ISBN 978-80-7144-238-7. ISBN 978-80-224-1415-9.

LÁBAJ, M.: Štrukturálne aspekty ekonomického rozvoja. Slovenská ekonomika v globálnych súvislostiach. [Structural Aspects of Economic Development. Slovak Economy in the Global Context.] 2014. 168 s. ISBN 978-80-7144-223-3. ISBN 978-80-225-3889-3.

MORVAY, K. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2013 a výhľad do roku 2015. [Economic Development of Slovakia in 2013 and Outlook up to 2015.] 2014. 128 s. ISBN 978-80-7144-224-0. ISBN 978-80-224-1382-4.

OBADI, S. M. – KORČEK, M.: Energetická bezpečnosť Európskej únie so zameraním na ropu a zemný plyn: teoretické pohľady a empirické dôkazy. [Energy Security of the European Union with Focus on Crude Oil and Natural Gas: Theoretical Views and Empirical Evidence.] 2014. 268 s. ISBN 978-80-7144-225-7. ISBN 978-80-224-1386-2.

PÁLENÍK, V. a kol.: Strieborná ekonomika – potenciál na Slovensku. [Silver Economy – Potential in Slovakia.] 2014. 359 s. ISBN 978-80-7144-234-9.

PAUHOFOVÁ, I. – ŽELINSKÝ, T. (ed.): Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Globálny svet – spolupráca alebo konfrontácia? [Paradigms of the Future Changes in the 21.st Century IV. Global World – Cooperation or Confrontation?] 2014. 305 s. ISBN 978-80-7144-220-2.

RADVANSKÝ, M.: Možnosti analyzovania vplyvu kohéznej politiky na regióny a trh práce SR: ekonometrický prístup. [Possibilities of Analysing the Influence of Cohesion Policy to Slovak Regions and Labour Market: Econometric Approach.] 2014. 147 s. ISBN 978-80-7144-218-9.

ŠIKULOVÁ I.: Slovenská ekonomika: desať rokov členstva v Európskej únii. Vybrané témy a problémy. [The Slovak Economy: Ten Years in the European Union. Selected Topics and Issues.] 2014. 242 s. ISBN 978-80-7144-228-8.

WORKIE TIRUNEH, M. – ŠTEFÁNIK, M. a kol.: Trh práce na Slovensku: analýzy a prognózy. [Slovak Labour Market: Analyses and Prognoses.] 2014. 222 s. ISBN 978-80-7144-232-5.

MORVAY, K. (ed): Pohľady na štruktúrne problémy slovenskej ekonomiky. [Views on Structural Aspects of the Slovak Economy.] 2013, 209 s. ISBN 978-80-7144-217-2. ISBN 978-80-7144-216-5.

MORVAY, K. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2012 a výhľad do roku 2014. [Economic Development of Slovakia in 2012 and Outlook up to 2014.] 2013. 127 s. ISBN 978-80-7144-207-3.

OBADI, S. M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky: hľadanie možných ciest oživenia v čase pretrvávajúcej krízy dôvery. [The Development and Perspectives of the World Economy: Finding Possible Ways of Economic Recovery at the Time of the Persisted Crisis of Trust.] 2013. 396 s. ISBN 978-80-224-1311-4.

PAUHOFOVÁ, I. a kol.: Paradigmy zmien v 21. storočí: Európa, Slovensko – súvislosti globálneho ekonomického a mierového potenciálu. [The Paradigms of the Changes in the 21st Century: Europe, Slovakia – Connections between the Global Economic and Peace Potential.] 2013. 272 s. ISBN 978-80-7144-209-7.

PAUHOFOVÁ, I. (ed.): Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Európa, Slovensko – súvislosti globálneho ekonomického a mierového potenciálu. [Paradigms of the Future Changes in the 21st Century III. Europe, Slovakia – Connections between the Global Economic and Peace Potential. Scientific Conference Proceedings.] 2013. 283 s. ISBN 978-80-7144-212-7.

RADVANSKÝ, M. – LICHNER, I. (eds): Impacts of Ageing on Public Finances and Labour Markets in EU Regions. Theoretical Models and Empirical Analyses: Peer – Reviewed International Conference Proceedings Smolenice, 28. – 30. 10. 2013. 2013, 280 p. ISBN 978-80-7144-214-1.

ŠIKULA, M. a kol.: 60 rokov výskumu v Ekonomickom ústave Slovenskej akadémie vied. 2013. 254 s. ISBN 978-80-224-1317-6.

ŠIKULA, M. (ed.): Krízová a pokrízová adaptácia: nové výzvy pre ekonomickú vedu. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Smolenice 4. – 5. septembra 2013. 2013. 258 s. ISBN 978-80-7144-215-8.

PÁLENÍK, V. a kol.: Strieborná ekonomika v slovenskom, európskom a svetovom kontexte. [Silver Economy in Slovak, European and Global Context.] 2012. 300 s. ISBN 978-80 7144-205-9.

PAUHOFVÁ I. a kol.: Paradigmy zmien v 21. storočí. Hľadanie kontúr v mozaike. [Paradigms of Changes in the 21st Century. Quest for Configurations in Mosaic.] 2012. 314 s. ISBN 978-80-7144-195-3.

PAUHOFVÁ, I. – ŽELINSKÝ, Tomáš (eds): Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí: infraštruktúra spoločnosti, infraštruktúra človeka, kontrolovaná spoločnosť. Zborník statí. [Paradigms of the Future Changes in the 21st Century. Infrastructure of Society – Infrastructure of Man – Controlled Society. Scientific Conference Proceedings.] 2012. 268 s. ISBN 978-80-7144-198-4.

PAUHOFVÁ, I. (ed.): Determinanty polarizácie bohatstva v globalizovanom svete (súčasnosť a budúcnosť): zborník statí. [Determinants of Wealth Polarization in the Globalized World (Present and Future). Scientific Conference Proceedings.] 2012. 156 s. ISBN 978-80-7144-200-4.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Predvídanie potrieb trhu práce v SR. Teoretické východiská a empirické výsledky. [Forecasting Labour Market Needs in the Slovak Republic: Theoretical Foundations and Empirical Results.] 2012. 181 s. ISBN 978-80-7144-204-2.

OBADI, S. M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Medzi stagnáciou a oživením. [The Development and Perspectives of the World Economy. Between Stagnation and Recovery.] 2012. 354 s. ISBN 978-80-7144-197-7.

OBADI, S. M. (ed.): Svetová ekonomika medzi rastúcimi rizikami a náznakmi oživenia. Zborník z konferencie k prezentácii monografie Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky: medzi stagnáciou a oživením. [The Global Economy in Between the Growing Risks and Recovery Assessments]. 2012. 162 s. ISBN 978-80-7144-202-8.

MORVAY, K. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2011 a výhľad do roku 2013. [Economic Development of Slovakia in 2011 and Outlook up to 2013.] 2012. 145 s. ISBN 987-80-7144-196-0.

PÁLENÍK, V. a kol.: Možnosti modelovania zmien ekonomiky Slovenskej republiky so zreteľom na fungovanie v Európskej menovej únii. [Modeling Possibilities of Economic Changes in Slovak Republic with Respect to European Monetary Union Membership.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2011. 277 s. ISBN 978-80-7144-192-2.

KOŠTA, J. a kol.: Aktuálne problémy trhu práce v Slovenskej republike po vstupe do Európskej menovej únie. [Current Problems of the Labor Market in the Slovak Republic after Joining the European Monetary Union.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2011. 282 s. ISBN 978-80-7144-190-8.

BRZICA, D. a kol.: Spolupráca aktérov v technologickom a inovačnom rozvoji. [Cooperation of Actors in Technological and Innovation Development.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV – VEDA, vydavateľstvo SAV. 2011. 227 s. ISBN 978-80-7144-189-2. ISBN 978-80-224-1221-6.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Determinanty ekonomického rastu a konkurencieschopnosti: výzvy a príležitosti. [Determinants of Economic Growth and Competitiveness: Challenges and Opportunities.] 2011. 258 s. ISBN 978-80-7144-187-8.

ŠIKULA, M. (ed.): Navodila globálna kríza zmeny v chápaní úlohy štátu v ekonomike a spoločnosti? [Did Global Crisis Induced Changes in Perception of the Role of State in Economy and Society?] 2011. 128 s. ISBN 978-80-7144-186-1.

OBADI, S. M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Spomalenie rastu a vysoká nezamestnanosť. [The Development and Perspectives of the World Economy. Slowing Growth and High Unemployment.] 2011. 261 s. ISBN 978-80-7144-185-4.

MORVAY, K. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2010 a výhľad do roku 2012. [Economic Development of Slovakia in 2010 and Outlook up to 2012.] 2011. 136 s. ISBN 987-80-7144-184-7.

Publikácie, ako aj jednotlivé čísla Ekonomického časopisu, ktorý vydáva EÚ SAV, si možno objednať alebo kúpiť v knižnici Ekonomického ústavu SAV a v kníhkupectvách: ELITA, VEDA, vydavateľstvo SAV v Bratislave a v internetových kníhkupectvách: Matej LAZÍK <www.bibliostudio.sk>; UniKnihy.sk, s. r. o. <www.uniknihy.sk>.

HOSPODÁRSKY VÝVOJ SLOVENSKA V ROKU 2015 A VÝHLAD DO ROKU 2017

**ECONOMIC DEVELOPMENT OF SLOVAKIA
IN 2015 AND OUTLOOK UP TO 2017**

Autori: Karol Morvay a kolektív

Vychádza od roku 1993.

1. vydanie

Náklad: 200 ks

© Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied
Šancová 56, 811 05 Bratislava 1

Telefón: 42-1-2-52 49 54 80, Fax: 42-1-2- 52 49 51 06

E-mail: karol.morvay@savba.sk

<<http://www.ekonom.sav.sk>>